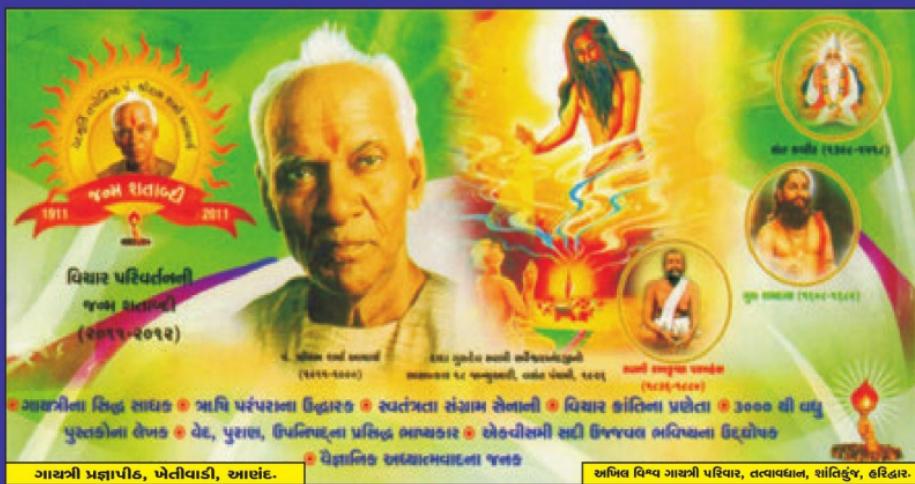

સંક્ષિપ્ત કાળિતથમી ગીતા

ॐ સાત આંદોલન-સપ્તકંતિ ॐ

સાધના

સ્વાસ્થ્ય

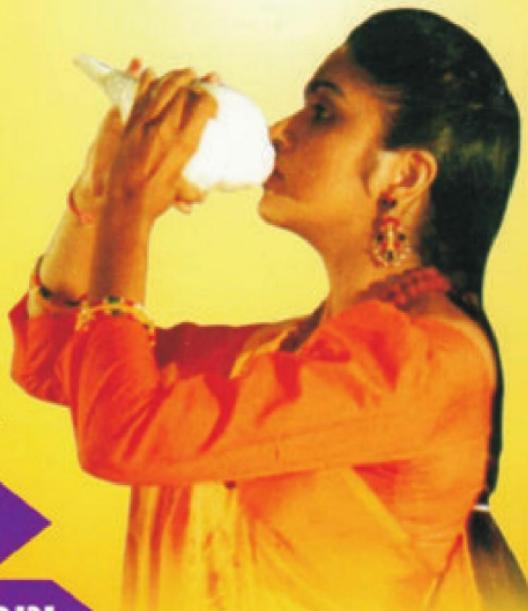
શિક્ષણ

સ્વાવલંબન

પર્યાવરણ

નારી જાગરણ

વ્યસન-કુરીતિ નિવારણ

॥ ॐ ભૂર્ભૂવः સ્વઃ તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગો-
દેવસ્ય ધીમહિ ધિયો યો નઃ પ્રયોદ્યાત् ॥

બાવાર્થ : તે પ્રાણ સ્વરૂપ, દુઃખનાશક, સુખસ્વરૂપ, શ્રેષ્ઠ તેજસ્વી, પાપનાશક,
દેવસ્યરૂપ પરમાત્માને અમે આમારા અંતરાત્મામાં ધારણ કરીએ છીએ.
તે પરમાત્મા અમારી બુધ્ધિને સન્માર્ગે પ્રેરિત કરે.

૨૧મી સદીનું સાહિત્ય - કાન્તિધર્મી સાહિત્ય

કાન્તિધર્મી સાહિત્ય - યુગ સાહિત્ય નામથી વિખ્યાત આ પુસ્તકમાળા યુગદ્ધા-યુગસૃજેતા-પ્રજ્ઞાપુરુષ પંડિત શ્રીરામ શર્મા આચાર્યજી દ્વારા સન-૧૯૮૮-૯૦માં મહાપ્રયાણના એક વર્ષના ગાળામાં લખવામાં આવેલી છે. આ ૨૦ જેટલી નાની-નાની પુસ્તિકાઓ દ્વારા પ્રસ્તુત આ સાહિત્ય વિષે સ્વયં પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ જણાવે છે કે,

"અમારા આ વિચારો, કાન્તિનાં બીજ છે. તે થોડાં પણ દુનિયામાં ફેલાશે તો આવનાર દિવસોમાં ધમાકા મચાવશે ! આખા વિશ્વનો નકશો બદલી દેશે. મારા અત્યાર સુધીના પૂરા સાહિત્યોનો સારાંશ છે. આખા જીવનનો હિસાબ છે. જીવન અને ચિંતનને બદલવાનાં સૂત્રો તેમાં છે. અમારા વંશજી માટે વારસો છે. અત્યાર સુધીનું મારું સાહિત્ય વાંચી શકો કે ન વાંચી શકો પરંતુ આ જરૂરથી વાંચશો. તેને સમજ્યા વગર ભગવાનના આ મિશનને ન તો તમે સમજી શકશો કે ન તો કોઈને સમજાવી શકશો.

પ્રત્યેક કાર્યકર્તાએ નિયમિત રૂપે તેને વાંચી જીવનમાં ઉતારવું તે યુગ નિર્માણ માટે જરૂરી છે, ત્યાર પછી જ આગળ ડગ ભરી શકશો. આ આ યુગની ગીતા છે. એકવાર વાંચવાથી ન સમજાય તો સો વખત વાંચો અને બીજા સો લોકોને વંચાવો, તેમને પણ કહો કે આગળ તેઓ પણ ૧૦૦ લોકોને વંચાવો. અમે લખીએ અને અસર ન થાય, તેવું બની શકે જ નહીં. જેવી રીતે અર્જુનનો મોહભંગ ગીતાથી થયો હતો, તેમ તમારો મોહ આ યુગગીતાથી ભંગ થશે.

મારા જીવનભરનાં સાહિત્યનું વજન મારા શરીરના વજન કરતાં પણ વધારે છે. જો મારા જીવનભરના સાહિત્યને ત્રાજવાના એક પલ્લામાં રાખો અને કાન્તિધર્મી સાહિત્યને બીજા પલ્લામાં રાખો, તો આનું વજન વધારે થશે.... મહાકાળે સ્વયં મારી આંગળીઓ પકડીને આ સાહિત્ય લખાવ્યું છે.... તેને લાગત કિમતે છપાવીને પ્રચારિત પ્રસારિત કરવાની બધાને છૂટ છે, કોઈ કોપી રાઈટ નથી.... મારા શાન શરીરને મારા કાન્તિધર્મી સાહિત્યના રૂપમાં જન-જન સુધી પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન કરો..."

સંક્ષિપ્ત કાન્તિધરી ગીતા (કાન્તિધરી ગીતાનો સારાંશ)

:: મૂળ લેખક ::

વેદમૂર્તિ, તપોનિષ્ઠ, પં. શ્રીરામ શર્મા આચાર્ય, શાંતિકુંજ, હરિદ્વાર.

:: સંપાદક - સારાંશકર્તા તથા પ્રકાશક ::

ડૉ. રણાધોડભાઈ બેચરદાસ પટેલ (મુખી)

એમ.એસ.સી. (એગ્રી.) પીએચ.ડી.

નિવૃત્ત પ્રાધ્યાપક : ગુજરાત કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ - ૩૮૮૧૧૦

:: નિવાસ સ્થાન ::

૧૪, નંદનવન સોસાયટી, જાગનાથ મહાદેવ સામે, આણંદ - ૩૮૮૦૦૧

મો. : ૯૪૨૬૩૦૫૬૬૮ તથા ૯૮૨૫૩૭૭૫૮૬ (પુત્ર)

ઐક્લિક નિવાસ : જ્યોર્જિયા, અમેરિકા

E-mail : pranchhodbhai@yahoo.com

:: સહાયક તથા પ્રાપ્તિસ્થાન ::

શ્રી દિનેશભાઈ લાડ, વિચારકાંતિ પુસ્તકાલય, સુરત. મો. : ૭૫૦૦૮૦૧૨૦૦

શ્રી પુનાભાઈ પટેલ, કતારગામ, સુરત. મો. : ૯૮૨૪૬ ૨૪૦૦૦

શ્રી રાજુભાઈ આઈ. પટેલ, ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ. મો. : ૯૮૨૫૦૬૬૪૮૩

:: ઈ-બુક કર્તા અને પ્રિન્ટર્સ તથા સ્ટોકીસ્ટ (પ્રાપ્તિસ્થાન) ::

શાર્પ પ્રિન્ટરી (હિરેનભાઈ પટેલ), કારેલીબાગ, વડોદરા. મો. : ૯૮૭૯૦૩૬૬૬૭

:: ટાઈપીંગ તથા સેટીંગ ::

શ્રી રકેશભાઈ મહેતા, કારેલીબાગ, વડોદરા. મો. : ૯૯૭૯૫૪૦૩૮૮

અર્પણ : પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રીરામ શર્મા આચાર્ય અને

પરમ વંદનીયા માતાજીના પુનિત ચરણોમાં સમર્પિત

પ્રથમ આવૃત્તિ - વસંત પંચમી : ૨૦૨૪

મૂળ કિંમત : રૂ.૨૨/-

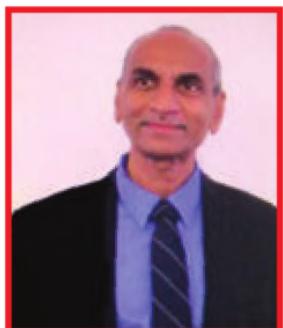
પ્રત - ૫૦૦૦

બાહ્યભોજ મૂલ્ય : રૂ.૧૧/-

(અનિષ્ટિત સમય તથા નકલો માટે)

આ મુદ્રણાના સૌજન્ય દાતાઓ – પ્રસારકો – શુભેચ્છકો અદ્ધાંજલિ

શ્રીરામ જન્મભૂમિ પ્રાણ–પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ જાન્યુઆરી – ૨૦૨૪ તથા પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવના આધ્યાત્મિક જન્મદિવસ વસંતપંચમી, ૨૦૨૪ અને મુંબઈ અશ્વમેઘ મહાયજ્ઞના સંદર્ભમાં "સંક્ષિપ્ત કાન્તિધર્મી ગીતા" પુસ્તિકા સંપાદિત કરવામાં આવી છે. તેના પુષ્ય–પ્રસાર તથા પ્રચાર માટે (૩૫૦૦ બુક માટે) બ્રહ્મભોજ સૌજન્ય દાન આપતાં અમે હર્ષ અનુભવીએ છીએ. પરમાત્મા દિવંગત દિવ્ય આત્માને શાશ્વત સુખ–શાંતિ આપે તેવી પ્રાર્થના.

**સ્વ. શ્રી નવીનભાઈ ગોરધનભાઈ પટેલ, મૂળ નિવાસી –
પંડોળી, જી.આણંદ. અંતિમ નિવાસ સ્થાન USA**

**હસ્તે : ગં.સ્વ. સરોજબેન નવીનભાઈ પટેલ, શ્રી અંકિતકુમાર
નવીનભાઈ પટેલ, શ્રીમતી કિઝાબેન અંકિતકુમાર પટેલ, વતન :
પંડોળી, જી.આણંદ, હાલ USA**

**પુત્રીઓ : (૧) શ્રીમતી રીન્કુબેન જીતેજ્રભાઈ પટેલ, વતન :
સારસા, જી. આણંદ, હાલ USA (૨) શ્રીમતી હેતલબેન કેતનકુમાર
પટેલ, વતન : ખંભોળજ, જી. આણંદ હાલ USA (૩) શ્રીમતી
શિતલબેન કલ્પેનકુમાર પટેલ, વતન : ગાના, જી.આણંદ, હાલ U.K.
(૪) શ્રીમતી ઈમિશાબેન ભાવિનકુમાર પટેલ, વતન : ગાના, જી.
આણંદ, હાલ U.K.**

SHRI VEDMATA GAYATRI TRUST

GAYATRI TIRTH, SHANTIKUNJ - HARIDWAR, Headquarter of All World Gayatri Pariwar

Dr. Pranav Pandya MD
Head - All World Gayatri Pariwar
Chancellor - Dev Sanskriti University
Director - Brahmavarchas Research Institute
Editor - Akhand Jyoti

शुभकामना संदेश

1 जून 2020

डॉ. रणछोडभाई पटेल ८० साल की उम्र के पडाव में भी परम पूज्य गुरुदेव के अत्यंत प्रिय क्रान्तिधर्मी साहित्य का सरल और सुबोध भाषा में सारांश लिखने का स्तुत्य प्रयास किया है, जो अत्यंत प्रसंशनीय है। परम पूज्य गुरुदेव का सथन है - 'मैं व्यक्ति नहीं विचार हूँ।' 'क्रान्तिधर्मी साहित्य' के बारे में स्वयं पूज्यवर लिखते हैं कि, 'मेरे विचार' 'क्रान्ति के बीज' हैं। मेरे अभी तक के सारे साहित्य का सार है। इन्हें समवेद बिना भगवान के शिपिण्य को न तो तुम समझ सकते हैं, नहीं किसी को समझा सकते हो। प्रत्येक व्यक्ति को नियमित इसे पढ़ना चाहिये। यह इस युग की गीता है। एक बार पढ़ने से मसझ में न आये तो सौ बार पढ़ना और सौ लोगों को पढ़ना। उनको भी कहना कि आगे वे १०० लोगों को पढ़ाए। स्वयं महाकाल ने मेरे ऊँगलियों पकड़कर ये साहित्य लिखवाया है।

हमारी गुरुसत्ता ने विरचित सारे युग साहित्य को यहाँ एक तरफ एवं उत्तरार्थ में लिखी क्रान्तिधर्मी साहित्यों को दूसरी तरफ रखा है। निःसंदेश क्रान्तिधर्मी साहित्य का स्वाध्याय-प्रायण सारे साहित्यों का निचोड़ है और मानवता इससे कृत-कृत्य हो निहाल होगी। इन साहित्यों के सार को डॉ. रणछोडभाई पटेल ने गुजराती भाषा में एक ही पुस्तिका में समाहित कर ज्ञान पिपासुओं के लिए सरल भाषा में समझाने का एक प्रखर पुरुषार्थ किया है उसके लिए आप साधुवाद के पात्र हैं। इस किताब के स्वाध्याय से निश्चित रूप से मूल किताबों के प्रति और भी गहन स्वाध्याय की जिजासा होगी।

हमारी अपेक्षा है की पूज्यवर का ये महान साहित्य किसी से भी अद्भूता रहा न जाय। मूल तथ्य की सुरक्षित रखकर पूज्यवर के अत्यंत प्रिय साहित्य को उजागर करने का प्रयत्न अनेकों को प्रेरित और प्रभावित करेगा। इसे दैनिक स्वाध्याय और साप्ताहिक सत्यंग में पढ़ा जाय। प्रत्येक किताब में छिपा रत्नभंडार समझने पर हर एक व्यक्ति मूल पुस्तिका पढ़ने के लिए। मानव जीवन में क्रान्तिधर्मी साहित्य एक भिनव विचार क्रान्ति की लहर पैदा करे। इसे गुजराती, हिन्दी सहित्य अन्य भाषाओं में भी हो ऐसी हमारी शुभकामना है। सभी के प्रति हमारी हार्दिक खूब-खूब मंगल कामनाएँ। क्रषियुग का आशीर्वाद।

1 जून 2020
 गायत्री जयती

००९५३५
 (डॉ. प्रणव पण्डया)

પ્રસ્તાવના

વેદમૂર્તિ, તપોનિષદ પરમ ગુરુદેવ શ્રીરામ શર્મા આચાર્યજીએ તેમના સ્થુલ શરીરના અંતિમ વર્ષમાં કાન્તિધર્મી સાહિત્યની ૨૨ પુસ્તિકાઓ લખી સન ૧૯૮૦ની વસંતપંચમીએ પ્રકાશિત કરેલી. તેમાં દરેક પુસ્તિકાના કવર પેજ ઉપર તેમજ અલગ પત્રિકાઓ બહાર પાડી જણાવેલ કે આ યુગ સાહિત્ય મારા આજસુધીના તમામ સાહિત્યનો સાર છે. સ્વયં મહાકાળે મારી આંગણીઓ પકડીને તે લખ્યાવ્યં છે. તેને સંપૂર્ણ પણે સમજ્યા વગર યુગ નિર્માણ યોજનાને ન તો તમો સમજ શક્શો કે ન અન્યને સમજાવી શક્શો. તેથી સ્વયં ૧૦૦ વખત વાંચશો અને અન્ય ૧૦૦ને વંચાવશો.

ભગવદ્ગીતા, કુરાન, બાઈબલ, શિક્ષાપત્રી, વચનામૃત, ગુરુગ્રંથ સાહેબ વિગેરે પુસ્તકો તેમના અનુયાયીઓ સેકડો પઠન પુરાં કરી ચૂક્યા હશે અને અનેકમાં પ્રચાર કાર્યથી પહોંચાડ્યાં હશે. તેમ આપણે ગુરુઆશા માની આપણા આ પાઠ્યપુસ્તકનાં શક્ય તેટલાં વધુ વાંચન પુરાં કરવાં જોઈએ. સમયને અભાવે વધારે વાંચન કરવા જેઓને અનુકૂળ ન હોય તેઓ આ સંક્ષિપ્ત કાન્તિધર્મી ગીતાના માત્ર ૫-૭ પાનમાં સમાવિષ્ટ પુસ્તિકા દશ મિનિટમાં પૂર્ણ કરી પોતાનાં આત્માને તથા ગુરુઆશાને સંતોષી શકે તેમ છે.

સન ૨૦૨૫માં પરમ વંદનીયા માતાજી તથા અખંડી દીપકની જન્મ શતાબ્દી છે. ત્યાં સુધી એટલે કે સન ૨૦૨૪ થી સન ૨૦૨૫ના અંત સુધી મિશનના કાર્યક્રમ મુજબ ઘેર ઘેર જનસંપર્ક કરી પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવના વિચારો પહોંચાડવાના છે. તેને ધ્યાને રાખી આ લઘુ ગીતા તૈયાર કરી છે. ઉપરાંત સંખ્યા થશો તો તેના ત્રણો ભાગ અલગ કે છુટક લઈ આપ આ કાર્ય સરળતાથી કરી શક્શો. જે કોઈ પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવની પીડામાં ભાગીદાર થવા ઈચ્છે છે તે આનો લાભ લઈ ધ્યેય પાર પાડી શક્શો. અસ્તુ.

અનુક્રમણિકા

અ.નં.	વિગત	પાન નંબર
॥	સૌજન્ય દાતાઓની વિગત	॥
III	શુભકામના સંદેશ	III
IV	પ્રસ્તાવના	IV
1.	એકવીસમી સદી એટલે ઉજ્જવળ ભવિષ્ય – ૧	૦૨
2.	એકવીસમી સદી એટલે ઉજ્જવળ ભવિષ્ય – ૨	૦૭
૩.	યુગની માગ પ્રતિભા પરિષ્કાર ભાગ–૧	૧૧
૪.	યુગની માગ પ્રતિભા પરિષ્કાર ભાગ–૨	૧૪
૫.	એકવીસમી સદીનું ગંગાવતરણ	૧૮
૬.	નવયુગનો મસ્ત્યાવતાર	૨૨
૭.	આધ્યાત્મિક ગાયત્રીની સમર્થ સાધના	૨૬
૮.	સર્જનહારનો પરમ પ્રસાદ–પ્રખર પ્રજ્ઞા	૩૨
૯.	નવસર્જન નિમિત્તે મહાકાળની તૈયારી	૩૪
૧૦.	પ્રજ્ઞાવતારની વિસ્તાર પ્રક્રિયા	૪૦
૧૧.	જીવન દેવતાની સાધના–આરાધના–ઉપાસના	૪૫
૧૨.	સંજીવની વિદ્યાનો વિસ્તાર	૪૮
૧૩.	જીવન સાધનાનાં સોનેરી સૂત્રો	૫૩
૧૪.	મહાકાળનું પ્રતિભાઓને આમંત્રણ	૫૮
૧૫.	મહિલા જીગૃતિ અભિયાન	૬૨
૧૬.	ભાવ સંવેદનાઓની ગંગોત્રી	૬૭
૧૭.	સમયદાન જ યુગધર્મ	૭૭
૧૮.	મનઃસ્થિતિ બદલો તો પરિસ્થિતિ બદલાશે	૮૪
૧૯.	શિક્ષણ જ નહીં વિદ્યા પણ	૮૮
૨૦.	આજની સમસ્યાઓનું આવતીકાલ માટે સમાધાન	૯૪
૨૧.	સત્યયુગનું પુનરાગમન	૯૯
૨૨.	પરિવર્તનની મહાન ક્ષણ	૧૦૪
૨૩.	નાણાંનો નવો વહેવાર	૧૧૨

(૧) ર૧મી સદી એટલે ઉજ્જવળ ભવિષ્ય ભાગ-૧

વિજ્ઞાન અને બુધ્યવાદ એ એકવીસીમી સદીનાં મુખ્ય સંશોધનો છે. આ બંનેય યુગ ચયમતકારો જેટલા મદદરૂપ થયા તેનાથી વધારે તેના દુરૂપયોગના લીધે નવી નવી સમસ્યાઓ સર્જવા લાગી. કારખાનાંએ ગૃહ ઉદ્ઘોગોનો વિનાશ કર્યો જેથી અસંખ્ય લોકો બેકાર બન્યા. યુધ્ય સામગ્રી ખપાવવા માટે યુધ્યો થાય તેવી નકારાત્મક વ્યુહરચનાઓ ઘડવામાં આવતી રહે છે. લોકો બેકારી અને મોંઘવારીથી ત્રાહિમામ છે. ગરીબ વધુ ગરીબ અને ધનિક વધુ ધનિક થતો જાય છે. જેના પરિણામે અસમાનતાની ખાઈ વધુ ઊંડી થતી જાય છે. લગાગભ ૧૦ ટકા માલદારો પાસે ૮૦ ટકા અન્ય લોકો કરતાં વધુ સંપત્તિ છે. જેના કારણો ચોરી, લુંટફાટ, ખુનામરકી, વેરજેર, જઘડા અને આપદ્યાત વધતા જાય છે.

આ બધામાં સૌથી ભયંકર છે મનુષ્યનું ઊંઘુ અને વિકૃત ચિંતન, સંકુચિત અને સ્વાર્થી માનસ તથા એનો આણસુ, વિલાસી અને અનાચારી સ્વભાવ. આ બધાને લીધે તે પ્રેત અને પિશાચ જેવો બની ગયો છે. શારીરિક તથા માનસિક રીતે રોગી બની ગયો છે. નાના મોટાં યુધ્યો, ગૃહયુધ્યો, જીવાણું યુધ્યો તથા ધરતીકંપ, પુર, વાવાજોડાં, સુનામીથી મનુષ્યની શાન ઠેકાણો લાવવા સર્જનહારે પોતાની સૂષ્ણિને બચાવવા આ શસ્ત્રો વાપર્યા સિવાય છુટકો નથી. જેનાથી પરિવર્તન માટે વિવિધ ક્ષેત્રે કાન્તિઓની હારમાળા દરેક ક્ષેત્રનાં આધ્યાત્મવાદી વ્યક્તિઓ શરૂ કરશે, જેને જોઈ અન્ય અનેક લોકો સુધારક પરિવર્તનો અને કાન્તિઓમાં જોડાશે, જેમાં અદશ્ય શક્તિ તેમને સહાયક બની મહત્વનો ભાગ ભજવશે. દુષ્ટ, દુરાચારી, વ્યભિચારી, વ્યસની વિગેરેનો મહાકાળ ખાત્મો બોલાવી દેશે. જેને લોકો મહાકાળના તાંડવ નૃત્યથી ઓળખશે અને જોશે.

અકવીસમી સદી અંગે ભવિષ્ય કથનો :

અતિન્દ્રીય ક્ષમતાવાળી વ્યક્તિઓના ભવિષ્યકથનોનું વિશ્લેષણ કરતાં જણાય છે કે તેમની મોટાભાગની ભવિષ્યવાણીઓ સમય આવતાં સાચી પડી છે. તેમાંના થોડાક મુર્ધન્ય વ્યક્તિઓની ભવિષ્યવાણીઓ તપાસીએ : -

નોચ્ચાડેમસ : એમનો જન્મ ફાન્સમાં સન ૧૫૦૩ માં અને મૃત્યુ ૧૫૫૮માં થયું હતું. તેમની ૪૦૦ ભવિષ્યવાણીઓનું સંકલન સેન્ચ્યુરીઝ નામના પુસ્તકનાં ચાર ખંડોમાં થયું છે. તેમાં પંદરમી સદીથી માંડીને ૨૦૭૭ના સમયગાળા અંગે ભવિષ્યવાણીઓ કરેલી છે. જે સમય આવતાં બધી જ સાચી પડી છે. ભારત વિષે તેઓ લખે છે કે, ત્રણ બાજુ સાગરથી ધેરાયેલા, ધર્મપ્રધાન, પુરાતન સંસ્કૃતિવાળા મહાદ્વીપમાંથી એક વિચારધારા નીકળશે. તે વિશ્વને વિનાશના માર્ગથી વાળી વિકાસના માર્ગ લઈ જશે. આ વિચારધારા જ ભાવિ સમયની નવ્યુગની આધારશિલા બનશે.

મહાર્ષિ અરવિંદ : તેમનું કહેવું છે કે જ્યારે પણ અપરાધો પોતાની મર્યાદા ઓળંગે છે ત્યારે આત્મબળવાળી વ્યક્તિઓમાં સુપરચેતન સત્તા અવતરે છે. આ સામુહિક ચેતનાનું નામ જ અવતાર પ્રક્રિયા છે. હવે મહાકાળની યુગપ્રત્યાવર્તન પ્રક્રિયા વ્યક્તિરૂપે નહીં, પણ વિચારશક્તિના સ્વરૂપે અવતરશે તથા તેને જ નિષ્કલંક પ્રજ્ઞાઅવતાર કહેવામાં આવશે. વ્યક્તિની વિચારણામાં ગત શતાબ્દીથી તે ગતિશીલ છે.

સ્વામી વિવેકાનંદ : મંદિરોને જનજાગૃતિનાં કેન્દ્રો સ્વરૂપે વિકસિત થતાં જોઈ શકાશે. સંસ્કાર આપનાર શિક્ષણનાં કેન્દ્રો મોટા પ્રમાણમાં ખૂલશે. સંસ્કૃતિનો પ્રચાર-પ્રસાર થશે અને સંસ્કૃત વિશ્વભાષા બનશે. આવનારો યુગ એકતા અને સમતાનો

હશે. આધ્યાત્મિક સામ્યવાદનો અમલ કરવામાં નવયુવકોની ભૂમિકા મહત્વની હશે. તેઓ જ સંસ્કૃતિના ઉદ્ધારક અને રક્ષક બનશે અને નવયુગની કલ્પનાને સાકાર બનાવશે.

દિવ્ય દષ્ટા પ્રો. હરાર : તેમની ગણના વિશ્વના મહાન દિવ્યદષ્ટાઓમાં થાય છે. તેમનો જન્મ ઈજારાયેલના એક ધર્મનિષ્ઠ યહુદી કુટુંબમાં થયો હતો. તેમણે કરેલી મોટાભાગની ભવિષ્યવાણીઓ યથાસમયે સાચી પડી છે. ભાવિ યુગ પરિવર્તનની બાબતમાં તેઓ કહેતા હતા કે મને એવું સ્પષ્ટ દેખાય છે કે ભારતવર્ષ એક વિરાટ શક્તિરૂપે આગળ આવશે. ત્યાંનું એક સંસ્થાન ધર્મતંત્રના માધ્યમથી વિચાર કાન્તિનું વિશ્વવ્યાપી વાતાવરણ તૈયાર કરશે. જેને લીધે સાંપ્રદાયિકતા તથા કોત્રીય વિભાજનની સંકુચિતતા પણ નહીં રહે. બધા હળીમળીને રહેશે અને વહેચીને ખાશે.

જુન ડીક્શાન : ન્યુજર્સી, અમેરિકામાં જન્મેલી આ દિવ્યદષ્ટા તેની સાચી ભવિષ્યવાણીઓ માટે વિશ્વવિષ્યાત છે. તેણી પોતાના પુસ્તક "માય લાઈફ એન્ડ પ્રોફેલીક"માં લખે છે કે, એકવીસમી સદી નારી પ્રધાન હશે. નેતૃત્વ મહિલાઓ કરશે. વિશ્વશાંતિની સ્થાપનામાં ભારતનો ફાળો વિશેષ હશે અને તે પોતાના આધ્યાત્મિક મૂલ્યો અને વિચારકાન્તિના માધ્યમી આખા વિશ્વમાં સમાનતાની સ્થાપના કરશે. ભવિષ્યમાં રાષ્ટ્રસંઘનું કાર્યાલય ભારતમાં આવશે.

આ રીતે કેવળ દિવ્યદષ્ટા સંપત્ત મહામાનવો જ નહિ, પરંતુ જુદા જુદા ધર્મગ્રંથો પણ આ તથ્ય તરફ સંકેત કરે છે કે નવયુગના અરૂણોદયનો સમય આવી ગયો છે. હવે સમયના પ્રવાહની સાથે વ્યક્તિએ પોતાનું ચિંતન બદલી નાખવું જોઈએ, નહિ તો પરબ્રહ્મની ચેતનસત્તા એને દંડ આપીને સાચા માર્ગ લાવશે. વ્યક્તિ નહીં સુધરે તો પ્રકૃતિ તેને દંડિત કરીને સુધારશે.

ઉજ્જવળ ભવિષ્ય માટે શાંતિકુંજનો પ્રયાસ :

શાંતિકુંજ, હરિદ્વારને યુગચેતનાની ગંગાઓત્ત્રી કહેવામાં આવે છે. સૂર્ય સર્વ પ્રથમ પૂર્વ દિશામાં ઉગે છે અને ધીરે ધીરે આખા વિશ્વને પ્રકાશથી ભરી દે છે. તે મુજબ બાર વર્ષના (સન ૧૯૮૮ થી ૨૦૦૦) યુગ સંધિ મહાપુરશ્વરણનો કુમ અહીંથી ચલાવવામાં આવ્યો છે. જેનો ધક્કો સંપૂર્ણ એકવીસમી સદીનાં પરિવર્તનમાં લાગશે. તેનો વિસ્તાર ભારત દેશના ખૂણેખૂણે અને આખા વિશ્વમાં વ્યાપેલો જોવા મળશે.

શાંતિકુંજનું નિર્માણ યોગ્ય સ્થાન શોધીને કરવામાં આવ્યું છે. જ્યાં ગંગાકિનારો, હિમાલયની તળેટી, સપ્તાંગાંધિઓની તપોભૂમિ, ગુરુદ્વારાને માતાજીનું દિવ્ય સંરક્ષણ, અખંડદીપ, નિરંતર ચાલતી સાધના, નિત્ય નવકુંડી યજ્ઞ વિગેરે એક જ જગ્યાએ તથા એકસાથે ભાગ્યે જ જોવા મળે છે.

વિચારકાન્દિતનું એક નાનું મોડલ શાન્તિકુંજ :

આ મોડલમાં આજના યુગની જરૂરિયાતો પૂર્ણ થાય એ હેતુથી ત્રણ મહત્વપૂર્ણ પ્રયાસોને જોડવામાં આવ્યા છે. (૧) યુગચેતનાને માણસના હદ્ય સુધી પહોંચાડે તેવું યુગ પુરુષનું સાહિત્ય (૨) માણસના હદ્યને ઢંઢોળવા અને ઉધાને છતું કરવા માટે શક્તિશાળી પરિમાર્જિત વાણી (૩) પોતાની પ્રતિભા, પ્રખરતા અને પ્રમાણિકતાને ડગલે પગલે સાચી સાબિત કરતી રહેવામાં સમર્થ એવા આગોવાનોનો સમૂહ.

અધ્યાત્મિક તત્વજ્ઞાનનું વિજ્ઞાન સંમત પ્રતિપાદન, વિજ્ઞાનને નવી દિશા આપનાર લેખોનું સંકલન, મનુષ્યમાં છુપાયેલી અનંત સંભાવનાઓ નવા વિકાસની સંભાવનાઓ બાબતે "અખંડ જ્યોતિ" માસિક પત્રિકામાં રજૂઆત કરવામાં આવે છે. અન્ય ભાષાઓ સહિત તેની ગ્રાહક સંઘ્યા પાંચ લાખથી વધારે છે. દરેકનાં

પાંચ લાભાર્થીઓ સહિત તેની સંખ્યા પચીસ લાખ થવા જાય છે. તેને સહાયક માસિક જે યુગનિર્માણ યોજના જે મથુરાથી પ્રસિદ્ધ થાય છે તેની ગ્રાહક સંખ્યા પચાસ હજારથી વધુ છે. ઉપરાંત યુગમનિધી દ્વારા લિખિત ત્રણ હજારથી વધુ પુસ્તકો સમસ્ત વિશ્વમાં વિચારકાન્તિ દ્વારા નવયુગ સર્જનનું કાર્ય કરી રહેલ છે.

શાંતિકુંજમાં ઘણા સમયથી એક—એક મહિનાનાં યુગશિલ્પી સત્રો તથા નવ—નવ દિવસનાં સંજીવની વિદ્યાનાં પ્રતિભા તથા પ્રખરતા વધારવા માટે સત્રો ચલાવવામાં આવે છે. દર વર્ષે આ સત્રો દ્વારા નવા પાંચ હજાર પ્રચારકો તૈયાર થાય છે. ગામે ગામ નવયુગનો અલખ જગાડવા ચાર સંગીતકારો તથા એક વક્તા એમ પાંચ પાંચ જીણની દસ ટુકડીઓ નિરંતર કાર્યક્ષેત્રોમાં ફરતી રહે છે. આયોજનોમાં એક દુષ્પ્રવૃત્તિ છોડવી અને એક સત્પ્રવૃત્તિ ગ્રહણ કરવાનો આગ્રહ રાખવામાં આવે છે. પાંચ હજાર જેટલા પ્રજા સંસ્થાનો તથા અનેક શાખાઓ યજ્ઞ તથા સત્સંગ અને કર્મકાંડો દ્વારા વિચારકાન્તિ અભિયાન ચલાવે છે. વાનપ્રસ્થો તથા સમયદાની મહિલાઓની સંખ્યા પચાસ ટકા કરતાં વધુ છે અને તેમાં નિરંતર વધારો થતો જાય છે.

શાંતિકુંજમાં આર્થિક સ્વાવલંબન માટે કુટિર ઉદ્યોગની વિશેષ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. જે દ્વારા સ્ત્રીઓ તથા પુરુષો વધારાની આવક મેળવી સમાજ કલ્યાણનાં કાર્યો કરી શકે.

એક નાના મોડલ શાંતિકુંજનો ઉલ્લેખ અહીં એટલા માટે કરવામાં આવ્યો છે કે દરેક ક્ષેત્રની પ્રતિભાઓ પોતાના માટે કાર્ય વિચારે અને યુગસર્જનની યોગ્ય જરૂરિયાતો પુરી કરે તથા નવસર્જનનો પાયો નાખવા માટે મહત્વપૂર્ણ કદમ્બભરે.

(૨) ર૧મી સદી એટલે ઉજ્જવળ ભવિષ્ય ભાગ-૨

આપણે ચાલુ યુગની ત્રણ શક્તિઓને જાણીએ છીએ, જે છે (૧) બુધ્યબળ (૨) શાસન સત્તાબળ (૩) ધનબળ. પરંતુ હવે નવયુગના અવતરણમાં એક ચોથી શક્તિ ઉત્પત્ત થશે અને ખૂબ ઝડપથી વિસ્તાર પામશે. તેનું નામ છે 'પ્રખર પ્રતિભા'. પ્રખરતાનું તાત્પર્ય અહીં છે – આદર્શવાદી ઉત્કૃષ્ટતા. 'પ્રખર પ્રતિભા' સંકુચિત સ્વાર્થથી ઘણી ઉંચી છે. એને માનવીય ગૌરવનું ધ્યાન રહે છે. એમાં આદર્શો પ્રત્યે અનન્ય નિષ્ઠા હોય છે. લોકમંગલ અને સત્યપ્રવૃત્તિઓ વધારવામાં તેને ઉંડી રૂચી રહે છે. એમનામાં ઉચ્ચસ્તરીય ભાવ સંવેદનાઓની વિશેષતા હોય છે. એકવીસમી સદીમાં નવી દુનિયા બનાવવા જેવું મુશ્કેલ કાર્ય કરવાનું છે. એના માટે પ્રખર પ્રતિભાઓનું પુર આવવાનું છે. અનેક લોકો તે માટે કાર્ય કરશે. અસંખ્ય લોકોમાં ભાવ સંવેદનાઓ જાગશે અને તેઓ નવયુગના નિર્માણના કાર્યમાં લાગી પડશે. આ ચોથી પ્રતિભાની શક્તિને નવયુગની અધિકાત્રી ગણવામાં આવશે.

એકવીસમી સદીનો અધિકાતા સૂર્ય :

સૂર્યનું એક રૂપ પ્રકાશ અને ગરમીના રૂપમાં આપણે અનુભવીએ છીએ. બીજું એનું આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ છે. જે અંત:કરણમાં પ્રેરણા, સાહસ, ઉત્સાહ, પરાક્રમ વગેરે પેદા કરવામાં સક્ષમ છે. એને જ અધ્યાત્મની ભાષામાં સવિતા કરે છે. તે જડ અનિન્પિંડ નથી, પરંતુ સચેતન પ્રાણશક્તિ છે. આખ્વાહન તથા આકર્ષણ કરવાથી તે સાધકને ઓજસ, તેજસ અને વર્ચસ આપવામાં ઘણી સમર્થ છે.

પ્રસિદ્ધ દાર્શનિક આર્થર કોસ્લરના કથન મુજબ અણૂશસ્ત્રોથી પણ વધારે શક્તિ ગાયત્રી મંત્રમાં છે કે જે સાવિત્રી અથવા સૂર્યનો મંત્ર છે. તેઓ કહે છે કે જ્યારે વિશ્વના કરોડો ભારતીયો પુરશ્વરણના રૂપે ગાયત્રી મંત્રનું એક સાથે બતાવેલ સમયે ઉચ્ચારણ કરશે તો એ અનુષ્ઠાનથી ઉત્પન્ન થયેલ ઉર્જા બ્રહ્માંડમાં સૂર્યને ભેદનારી મિસાઈલનું કામ કરશે તથા 'ભર્ગ' સાથે જોડાઈને અણૂવિકિરણને નષ્ટ કરી નાખશે.

મહાકાળનો સંકલ્પ અને પરિવર્તન પ્રક્રિયાનો ટૂકસાર :

પરમાત્માએ નવસર્જનનો સંકલ્પ લીધો છે. શ્રીમદ ભગવત ગીતામાં પણ તેનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. એ સંકલ્પ પૂરો થવામાં કોઈ એ પણ શંકા કરવી જોઈ એ નહીં. એકવીસમી સદી એટલે ઉજ્જવળ ભવિષ્યનો ઉદ્ઘોષ માત્ર નારો નથી. એની પાછળ મહાકાળની પ્રચંડ શક્તિ કામે લાગેલી છે. એને પ્રતિભા પરિષ્કારના રૂપમાં ચરિતાર્થ થતા જોઈ શકશે. આગલા દિવસોમાં આ કોલસાની ખાણમાંથી જ અત્યંત કિંમતી મણિ તથા હિરા પેદા થતા એને ચમકતા દેખાશે.

નવયુગ સમુદ્રમંથન જેવો હશે. એમાં સમયની જરૂરિયાત મુજબનાં ચૌદ રત્નો નીકળશે. વિજ્ઞાનના રાક્ષસો અને આધ્યાત્મકના દેવો એમ બંનેય પક્ષ ભેગા થઈને સમુદ્ર મંથનનું કાર્ય કરશે. માનવીઓના ઉત્સાહ વાસુકિ નાગ જેવી ભૂમિકા સંપન્ન કરશે. દિવ્ય પ્રેરણાની અદશ્ય મદદ કુર્માવતારની જેમ જ આ તમામનો ભાર પોતાની પીઠ ઉપર ધારણ કરશે. સમુદ્ર મંથનમાંથી પ્રાપ્ત થનાર ચૌદ રત્નોની ટૂકમાં સૂચિ નીચે મુજબ છે.

(૦૧) રાજશક્તિ, બુદ્ધિશક્તિ અને ધનશક્તિનું મહત્વ બધા જાણે છે. ચોથું નામ છે – પ્રખર પ્રતિભા. એને ભાવ

સંવેદનાઓથી ભરપૂર આદર્શવાદ ઉમંગ પણ કહી શકાય.
તે 'હમ બદલોગે – યુગ બદલેગા'નો આદર્શ રજૂ કરનારા
બધા સુસંસ્કરારી નર–નારીઓને પ્રાણશક્તિ પૂરી પાડશે.

- (02) માનવધર્મમાં સમજદારી, ઈમાનદારી, જવાબદારી અને
બહાદુરીને સાર્વભૌમ માન્યતા પ્રાપ્ત થશે. એમનું તત્ત્વદર્શન
નવયુગનું ધર્મશાસ્ત્ર બનશે અને વ્યવહારમાં ઉત્તરશે.
- (03) પરિવર્તનનો પ્રવાહ યુધ્યોન્માદને શાંત બનાવી દેશે. શાંતિ
અને સહયોગનું વાતાવરણ સ્થપાશે.
- (04) વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ હવે યુધ્યનાં સાધનોની હરિફાઈ માં નહીં
થાય. મોટાં શહેર અને મોટાં કારખાનાં ઉપયોગી જગ્યાતાં
નથી. એમના તરફથી મોં ફેરવાતા જ ગામડાં કસખાના
રૂપમાં બદલાશે. કુટિર ઉધ્યોગો ફેલાશે અને ગામડાંના
વિકાસ માટે એક નવી લહેર ઉભી થશે.
- (05) જનશક્તિ પોતાની પ્રગતિની જરૂરિયાતો કાંડના બળો પુરી
કરશે. અનુદાન, કૃપા વગેરેની આશા ન રાખતાં સમયદાન
અને અંશદાનથી જરૂરી સાધનો ભેગાં કરી લેશે.
- (06) સાગરના ખારા પાણીને પીવાલાયક બનાવવું અને
સૂર્યશક્તિનો ઉર્જા માટે ઉપયોગ કરવો આ બંને કાર્યો
એકવીસમી સદીની મુખ્ય પ્રાપ્તિ હશે. રણોને ઉપજાઉ
જમીનોમાં બદલી શકાશે.
- (07) સમજદારી વધવાની સાથે વસ્તીવધારાની અનુચિતતા
બધાની સમજમાં આવશે અને અમર્યાદિત પ્રજનન બંધ થઈ
જશે.
- (08) હાલના સમયમાં અડધી જનસંખ્યા જે નારીનાં રૂપમાં
ઉપેક્ષિત, પછાત અને નકામી સ્થિતિમાં પડી છે, તેને બદલે
આગામી શતાબ્દીમાં નર અને નારી સમાન બનીને રહેશે.
પરિણામે જનશક્તિ બમણી થઈ જશે.

- (૦૮) એકતા અને સમાનતાનું ઔચિત્ય સમજાશે. સંપ્રદાય, ક્ષેત્ર, ભાષા, જાતિ વિગેરેના નામ પર ચાલી રહેલી વિષમતા સમાપ્ત થઈ જશે. એક ધર્મ, એક જાતિ, એક ભાષા જેવી માન્યતાઓ દિન-પ્રતિદિન પ્રબળ થતી જશે.
- (૧૦) મનુષ્યનું ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહાર બદલાશે. એમાં માનવીય ગૌરવ પ્રત્યે આસ્થા ઉત્પન્ન થશે.
- (૧૧) વ્યક્તિવાદી સંકુચિત સ્વાર્થ પરાયણતા પ્રત્યે વિરોધ ઉભો થશે અને તેની જગ્યાએ સમાજનિષ્ઠા અને સમાજપરાયણતા શ્રેય પ્રાપ્ત કરશે.
- (૧૨) જાગૃત મનુષ્યોમાંથી ઘણા બધાની મહત્વકાંક્ષાઓ એક જ દિશામાં વધશે કે જેઓ યુગ પરિવર્તન જેવા મહાન કાર્યમાં પોતાની ભૂમિકા સૌથી આગળ રાખે અને યુગસૂજેતાના રૂપમાં પોતે અનુકરણીય અભિનંદનીય અને ઐતિહાસિક ભૂમિકા નિભાવે.
- (૧૩) સેવા અને સર્જનનો નવો ઉમંગ તોકાની ગતિથી વધશે. એવા દેવ માનવોની બહુમતિ હશે, જે જીવંત સૃજનસંસ્થા રૂપે વિચારવાનું અને કરવાનું એમ બંનેમાં કટિબદ્ધ થયેલા દેખાશે.
- (૧૪) નવયુગની સંભાવનાને ગાપ્યા સમજનાર, મશકરી કરનાર અને નિષ્કિય રહેનારા બહુ જ થોડા હશે. અડચણો ઉભી કરનારા અને વિરોધ કરનારા દુરાગ્રહીઓ પણ જોવા મળશે. પરંતુ છેવટે જીતશે તો સર્જન જ. પ્રકાશનું જ અભિનંદન થશે અને સત્યયુગના પુનરાગમનની સુખદ સંભાવનાઓ આગામી દિવસોમાં સાકાર થઈને જ રહેશે.

* * * * *

વિશેષ : જમાનો આ રીતે બદલાશે

અધ્યાત્મવેતા દિવ્યદસ્તાઓનું કહેવું છે કે ભવિષ્યમાં કાળચક અનુસાર ખૂબ જ તીવ્ર અને ત્વરિત પરિવર્તનો થશે. સૂર્ય ભવિષ્યમાં કલિક અવતારની ઈચ્છા અનુસાર પોતાના નિયમો તોડી પૃથ્વી ઉપર ઝડપી પરિવર્તનો લાવશે. જેમાં અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, દુષ્કાળ, ભૂકુંપ, સુનામી, લાવા, હિમપાત, વાવાજોડાં, પ્રદેશિક લઘુ વિશ્વયુદ્ધ, ગૃહયુદ્ધ, વિનાશક રોગચાળા કે મહામારીનો પ્રકોપ જ નહિ, પરંતુ મહાકાન્તિઓનો નવો અધ્યાય શરૂ થશે. માનવીય દુર્બધિને ઠેકાણે લાવવા અંદાજે ૧૦૦ કરોડ લોકોનો વિનાશ થશે. આથી માનવીય અંતઃકરણો દ્વારા ઉઠશે અને ઈશ્વરના કાનુનને નમ્ર બની સ્વીકારશે. સમસ્ત સંસાર એક રાષ્ટ્ર, એક ધર્મ, એક નાણું અને આર્થિક સમાનતાના સિદ્ધાંતને સ્વીકારશે ઈ.સ. ૧૯૪૨ના અખંડ જ્યોતિના સત્યુગ વિશેષાંક મુજબ ઈ.સ. ૨૦૪૫માં અને સંત સુરદાસની દિવ્યદસ્તિ મુજબ સંવત ૨૧૦૦માં આ રીતે પૃથ્વી પર સત્યુગનું આગમન થશે. લોકો એક ભગવાન 'સૂર્ય' અને તેની એક પ્રાર્થના 'ગાયત્રી મંત્ર'ને સ્વીકારશે.

(સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ માટે બોધવચનો પાન-૧૭૦)

* * * * *

(૩) ચુગાની માગ - પ્રતિભા પરિષ્કાર ભાગ-૧

પ્રતિભા પરિષ્કાર એટલે પોતાની ક્ષમતાનો વિકાસ. સજ્જનો પોતાની પ્રતિભાનો ઉપયોગ આત્મ પરિષ્કાર અને લોક મંગલ માટે કરે છે. પોતાની જરૂરિયાતો અને મહત્વાકાંક્ષાઓને

કમશા: ઓછી કરતા જાય છે, જેથી બચેલી શક્તિ અને સામર્થ્ય ઉચ્ચા આદર્શોમાં લગાવી શકાય. યુગ પરિવર્તન માટે ભગવાન આવા પ્રતિભાશાળીઓની પ્રતિક્ષા કરી રહ્યો છે.

વર્તમાન સમય વિશ્વ ઈતિહાસમાં અદ્ભૂતને અભૂતપૂર્વ છે. જેમાં એક તરફ મહાવિનાશનું પ્રલયંકારી તોણાન પ્રચંડ રૂપથી કાર્યરત છે, તો બીજુ બાજુ સત્યયુગની નવનિર્માણની ભૂમિકા પણ તૈયાર થઈ રહી છે. એટલે કે વિનાશ અને વિકાસ એકબીજાના હરિફ છે. આજના સમયમાં વ્યક્તિગત સમસ્યાઓ પણ બેસુમાર છે. આર્થિક, સામાજિક, માનસિક ક્ષેત્રો પર છવાયેલી વિભીષિકાઓ મનુષ્યને સુખની જુંદગી જીવવા દેતી નથી. તે ઉપરાંત કેટલીય સામાજિક સમસ્યાઓ છે, અઢળક પ્રશ્નો છે. વધતી ગરીબી, બેકારી, વસ્તી વૃદ્ધિ, પ્રદુષણ, પરમાણું વિકિરણ, લૂંટફાટ, ચોરી, ખુનામરકી, હત્યાઓ, વ્યસનો, વ્યલિયારો, નાનાં-મોટાં યુદ્ધો કે ગૃહયુદ્ધો જેવી અનેક ઘટનાઓ ભયંકરથી પણ વધારે ભયંકર બની રહી છે. નવાં નવાં સંશોધનો જીવાણું બોબ તથા રસાયણિક બોબ બની ત્રાટકે છે. કોષિત મહાકાળ વ્યક્તિગત તથા સામૂહિક સત્યાનાશથી દંડિત કરી દષ્ટોને તથા અમાનવીય કૃત્યો કરનારને કચડી નાખશે. તે માત્ર સુધારાવાદી પ્રયત્નોથી કેટલાકના સુધારાઓની રાહ જોઈ રહ્યો છે. પોતાનાં શસ્ત્રો જેવાં કે હિમપ્રલય, જલપ્રલય, દુષ્કાળ, ધરતીકંપ, પુર-વાવાજોડાં, સુનામી, અતિગરમી, અતિઠંડી વિગેરે ઘટનાઓ પહેલાં કરતાં દર વર્ષે બે-પાંચ ટકા વધારતા જઈ માનવીય દુર્બુધ્યને ઠેકાણે લાવવાના પ્રયત્નો તેણે શરૂ કરી દીઘા છે, જે સમજદારો સમજી રહ્યા છે.

ઈશ્વરીય તત્વ ધર્મના સંરક્ષણ અને અધર્મ વિનાશનું કાર્ય તો અવશ્ય કરશે પરંતુ તેના માટે શરીરધારી પ્રતિભાવાન માનવોની શોધ ચાલી રહી છે. લાખો વર્ષો બાદ મળતા આવા શ્રેયને કોઈ સમજદારે ચૂકવી જોઈએ નહીં. ચાહે ગમે તેટલું નુકશાન ઉઠાવીને

પણ મહાકાળના સસ્તામાં મળતા આશીર્વાદ જતા કરવા જેવા નથી. આ માટે પોતે જાગો અને અન્યને જગાડો એ સમયની માંગ છે.

પ્રતિભા વધારવાના સિદ્ધાંતો :

પ્રતિભા પરિજ્ઞારના કેટલાક મૂળભૂત સિદ્ધાંતો છે. જેને દરેક માણસે હૃદયમાં ઉતારવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને જીવનને યશસ્વી તથા સુસંસ્કૃત બનાવવું જોઈએ જેથી ઈશ્વરનું કામ કરવા લાયક બની શકાય.

પ્રથમ સિદ્ધાંત માટે આધાર છે – પોતાની ક્ષમતાઓમાં નિરંતર વૃદ્ધિ. આળસ અને પ્રમાદથી બચી સદેવ જાગૃત અને સ્કૂર્તિવાન બનવું. જીવનના એક એક ક્ષણને અમૂલ્ય માની તેને સારા ઉદેશ્યોમાં નિયોજિત કરવું. આ એક પ્રકારનું મહાભાગરણ છે.

બીજો સિદ્ધાંત છે તે પોતાના વ્યક્તિત્વને ચૂંબકીય આકર્ષણ અને વિશ્વાસપાત્ર બનાવવું. તેના માટે પોતાની રહેણીકરણી જાગૃત, જવાબદાર અને સજ્જન વ્યક્તિ જેવી બનાવવી પડે છે. શરીર અને મનની સ્વચ્છતા સાથે શિષ્ટાચાર અને વાતમાં માધુર્ય હોવું જોઈએ. તેના માટે વિનમ્રતા અને બીજાઓને સન્માન આપતાં શીખવું જોઈએ.

ત્રીજો સિદ્ધાંત છે – સુવ્યવસ્થા. અસ્તવ્યસ્ત સ્થિતિમાં પ્રચુર સાધનો હોવા છતાં લોકો અસફળ રહે છે અને ઉપહાસને પાત્ર બને છે. જે વ્યક્તિ પોતાના સમય, શ્રમ, સાધનો, સંપત્તિ, વિચારો તથા પરિવારનું સુનિયોજન કરી શકે છે, તે જ કંઈ મોટી વધારાની જવાબદારી ઉપાડી શકશે.

યોથો અને છેલ્લો સિદ્ધાંત છે તે – આગળ ચાલવાના નેતૃત્વનો વિકાસ. આ ઉલ્લાસ, સાહસ અને આત્મવિશ્વાસનું પ્રતીક છે. પ્રતિભા મહાસિદ્ધીની સાધના કરવાવાળા પોતાના ચારિઅની પ્રમાણિકતા હર હાલતમાં સાચવી રાખે છે. વિશ્વાસપાત્ર મનુષ્યને જ લોકો સાથ આપે છે અને તેમના નેતૃત્વને સ્વીકારે છે.

પ્રતિભાને લગતા સિધ્યાંતોનું માત્ર ચિંતન અને મનન કરવા માત્રથી પ્રતિભા પ્રાપ્ત થતી નથી. તેને સ્વભાવનું અંગ બનાવવું પડે છે. ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહારમાં તેનો સમાવેશ કરવો પડે છે. લોકો સમક્ષ પોતાનું આદર્શ વ્યક્તિત્વ રજૂ કરવાથી જ સફળતા મળે છે. પોતાની સમગ્ર શક્તિ સહયોગીઓ સાથે સેવા સાધનાના બે મુખ્ય પ્રયોજનોમાં લગાવવી જોઈએ. એક છે સત્પ્રવૃત્તિઓનો વિસ્તાર અને બીજો છે, દુષ્પ્રવૃત્તિઓનો વિનાશ. આ માટે ઈશ્વરીય ચેતના પોતાની સાથે છે, તેવો દઢ વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ અને કાર્યમાં લાગ્યા રહેવું જોઈએ. એક બીજી વાત એ બનશે કે ભગવાનનું કાર્ય કરી નારી વર્ગ પોતાનું ગૌરવ પ્રાપ્ત કરશે.

દિશા નક્કી કરી લીધા પછી માર્ગદર્શકની (ભગવાનની) મદદ ડગલે ને પગલે મળી જાય છે. વધુમાં પોતાનો અંતરાત્મા પરમાત્મ સ્વરૂપે તે જરૂરિયાત પુરી કરી દે છે. સમર્થ સાથે જોડાનાર કોઈ દિવસ ખોટમાં જતો નથી. પ્રતિભા જ શાલીનતા અને પ્રગતિશીલતાની આધારશીલા છે.

(૪) ચુગાની માગ - પ્રતિભા પરિષ્કાર ભાગ-૨

જીવનશક્તિના ચમલકારો તથા પરિણામો :

મનુષ્ય સૂદ્ધિનો મુગાટમણિ છે. તેણે એવું કંઈક કરવું જોઈએ કે જેથી પોતે ઊંચે ચઢે અને બીજાને પણ ઊંચે ચઢાવે, પોતે આગળ વધે અને બીજાઓને આગળ વધારે, જેવી કિયાઓ જોડાયેલી હોય.

પરંતુ આવી પ્રગતિશીલતા કોઈપણ ક્ષેત્રમાં ત્યારે જ મળે કે જ્યારે આંતરિક ઉર્જા સાથ આપે. એટલે કે જીવનશક્તિનું રૂપાંતર ઓજસુ, તેજસુ અને બ્રહ્મવર્યસુના રૂપમાં થાય અને તેના વિકાસના પ્રયત્નો પણ થતા હોય. આજના ધોર અણસમજના સમયમાં દરેકે વિચારવું જોઈએ કે અગણિત વૈભવોનું ઉદ્ગમ કેન્દ્ર તે ચેતના કે પ્રાણાદિન અને ઈશ્વરનો એકમાત્ર અનુગ્રહ છે.

આત્મબળ જ સર્વોપરિ :

યોગ સાધનાઓ આત્મબળ વધારવા માટે છે. તપશ્ચયર્યાઓ શરીર પ્રધાન છે, જ્યારે યોગ મનને અનિચ્છનીયતાથી મુક્ત કરી આત્મ વિસ્તારના દર્શન કરાવે છે. તેના માટે પ્રાણાયામ, જ્યુ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન, સામાધિ વગેરે કેટલાય માર્ગો અપનાવવા પડે છે. જ્ઞાનયોગ, કર્મયોગ અને ભક્તિયોગની સંરચના પણ આ કારણો જ થઈ છે. અનુષ્ઠાન, પુરશ્વરણ, વ્રતધારણ વગેરે આને માટે જ કરવામાં આવે છે. આટલું કરવા છીતાં પણ આ કર્મકંડની પાછળ છુપાયેલ અંતઃકરણના વિકાસની ભાવનાને સમજવામાં ન આવે તો તેને બાળકોની રમતથી વિશેષ બીજુ કંઈ ન કહી શકાય. તેનાથી એવું કોઈ ફળ પ્રાપ્ત નહીં થાય, જેને યોગસ્તરની દિવ્યક્ષમતા કહી શકાય. યુગ નિર્માણ યોજનાના જનકની ચેતના ગાયત્રી પરિવારના વિભૂતિવાન માનવોમાં કામ કરી રહી છે. તે એટલી બધી પ્રખર છે કે કાર્ય કરવા ઈચ્છુક સામાન્ય માણસને પણ મહાનથી મહાનતમ બનાવવા થનગની રહી છે.

પ્રતિભા વૃદ્ધિના બે આધાર - સાહસિકતા તથા સુવ્યવસ્થા :

ગીતાકારે અર્જુનના બહાને દરેક વિચારશીલને કહું છે કે, પોતાની જાતને શ્રેષ્ઠતા તરફ લઈ જાઓ, નીચતા તરફ લઈ જવાની ધૂષ્ટતા કદાપિન કરો. એને દુર્ભાગ્ય કહેવું જોઈએ કે મનુષ્ય પોતાની

માનસિક ક્ષમતાનો માત્ર ૭ ટકા ભાગ શરીર યાત્રાના સાધન એકત્ર કરવામાં ગુમાવે છે. જ્યારે બાકીના ૮૮ ટકા સામર્થ્ય સૂતેલી, ખોવાયેલી, મરેલી કે મૂર્છિત અથવા અવિજ્ઞાત અવસ્થામાં પડી રહી હોય છે. આ દોલત જો આત્મ નિર્માણમાં જોડવામાં આવે, ખરાબ આદતોને કચરાની જેમ સાફ કરવામાં આવે, દસ્તિકોણમાં માનવીય ગૌરવને અનુરૂપ માન્યતાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવે, તો સમજવું જોઈએ કે નરપશુમાંથી નરનારાયણ જેવો કાયાકલ્પ થઈ જાય. સાહસિકતા અને સુવ્યવસ્થાના બે ગુણોને અનુશાસિત બનાવવામાં આવે તો સમજ લેવું જોઈએ કે તેની સર્વતોમુખી પ્રગતિનાં દ્વાર ખુલી ગયાં. પછી ભલે તે અવિજ્ઞાત શક્તિપુંજનો જ્ય જ્યકાર કયારેય પણ નથતો હોય.

વિશ્વની સૌથી મોટી શક્તિ :

વિશ્વની સૌથી મોટી શક્તિ પ્રાણાજિન છે. મનુષ્ય પોતાના આત્મગૌરવ, ઓજસ, તેજસ અને બ્રહ્મવર્યસને ભુલી ગયો છે. આત્મવિસ્મૃતિના કાદવમાંથી બહાર કાળીને મનુષ્ય સમુદ્દરાયના યોગ્યતા પ્રાપ્ત વર્ગને આજના દિવસોમાં બળ-પ્રતિભાના માલિક બનાવવાના છે. આ પ્રયાસને સર્વોચ્ચ પ્રાથમિકતા આપવાની છે, કારણ કે આ દિવસોમાં કેટલાક અત્યધિક મહત્વના કાર્ય કરવા દૈવી ચેતના કોઈ સમર્થોની રાહ જોઈ રહી છે. અત્યારે એવા પ્રતિભા સંપન્ન વ્યક્તિઓની જરૂર છે કે જેઓ નવયુગ લાવવા મહત્વની જરૂરીયાતો પુરી કરવા, અન્યાય સામે લડવા અને સર્જનને સાકાર કરવામાં પોતાના પુરુષાર્થનાં દર્શન કરાવે. આજ દિવસોમાં આવા પ્રતિભાવાનોની શોધ કરવાની પ્રક્રિયા પુરી કરવાની છે.

પ્રતિભા એટલે તેજસ્વીતા, પ્રતિભા એટલે તપશ્ચયર્યા :

શાસ્ત્રકારો કહે છે કે મનુષ્યથી શ્રેષ્ઠ આ સંસારમાં બીજું કંઈ

જ નથી. દાર્શનિકોએ તેને 'ભૂલો પડેલો દેવતા' કહ્યો છે. જો મનુષ્ય પોતાની સમજને વિકસિત કરી શકે તો તે એ કક્ષા સુધી પહોંચી શકે છે, જેને વેદાન્ત દર્શનમાં 'શિવોઇહં, તત્વમસિ, સચ્ચિદાનંદોઇહમ' વગેરેના માધ્યમથી તેને ઈશ્વર સંદર્શ ગણવામાં આવે છે. પરંતુ તે દિશાભ્રમ થઈ ભોગવિલાસમાં દૂબેલો રહે છે. સમજદારે આ કાદવમાંથી બહાર નીકળી નરમાંથી નારાયણ બનવા પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઈએ.

પ્રતિભાના વિપુલ ભંડાર મનુષ્યની આંતરિક સત્તામાં વિદ્યમાન છે. પ્રસૂપ પ્રતિભાનું જાગરણ થઈ શકે તેટલા માટે શ્રેષ્ઠ ચિંતનથી અંતરાલને અને દષ્ટ આચરણથી શરીરને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. સાદા જીવન ઉચ્ચ વિચારનો સિદ્ધાન્ત રોમ-રોમમાં ઉતારવાથી વાસના, તૃષ્ણા અને અહંકારના બંધનમાંથી છૂટી શકાય છે.

પ્રતિભા તેજસ્વિતાને કહે છે. તેજસ્વિતા તપશ્ચયર્થી પ્રાપ્ત થાય છે. જે અંગત જીવનમાં સંયમ, સાધના અને સામાજિક જીવનમાં પરમાર્થ પારાયણતાના ફળસ્વરૂપે પેદા થાય છે. શાલીનતા તથા પુણ્ય પરમાર્થ એકત્ર થઈને તપશ્ચયર્થ બની જાય છે અને તેના આધારે પ્રતિભાની ઉર્જા પ્રાપ્ત થઈ પ્રચંડ શક્તિ પુરી પાડે છે.

પ્રતિભા વૃદ્ધિ માટે નિર્ધારિત વિજ્ઞાન સંમત ઉપયારો :

શારીરિક અંગોને સશક્ત બનાવવા વ્યાયામનો કુમ અપનાવવો પડે છે, તથા આહાર-વિહારમાં ઈચ્છિત ફેરફાર કરવો પડે છે. આવા જ સાધના ઉપકમો પ્રતિભા પરિષ્કારના સંદર્ભમાં નિર્ધારીત છે, જે મોટાભાગે સફળ થાય છે. આવા કેટલાક ઉપયારો અને આધારો જેને બ્રહ્મવર્યસની શોધ પ્રક્રિયામાં પ્રયોગ કરવામાં

આવે છે, તેની નામાવલિ નીચે મુજબ છે.

(૧) સ્વયં સંકેત (ઓટો સજેશન) (૨) દર્પણ સાધના (૩) રંગીન વાતાવરણું ધ્યાન (૪) પ્રાણાકર્ષણ પ્રાણાયામ (૫) સૂર્યવેધન પ્રાણાયામ (૬) ચુંબક સ્પર્શ (૭) પ્રાણવાનોનું સાનિધ્ય (૮) નાદયોગ સાધના (૯) પ્રાયસ્થિત (૧૦) અંકુરોનું કલ્ક તથા વનૌષધિ સેવન.

ઉપરોક્ત તમામ દશ પ્રયોગોની વિશાદ છણાવટ માટે મૂળ પુસ્તિકાનું અધ્યયન જરૂરી તથા હિતાવહ છે. વિસ્તારપૂર્વક પ્રાયોગીક રીતે સમજવા શિબિરોમાં સામેલ થવાથી પ્રત્યક્ષરૂપે શાંતિકુંજ, હરિદ્વારમાં સમજાવવા તથા શીખવાડવામાં આવે છે.

* * * *

(૫) એકવીસમી સદીનું ગંગાવતરણ

વિજાને સંશોધનો કરી આપણાને અનેક સુવિધા સાધનો આપ્યા છે. પરંતુ એ સાધનોનો સદૃપ્યોગ ન થવાથી આપણે પુરાતન કાળ કરતાં પણ વધારે મુશ્કેલ પરિસ્થિતિઓમાં જીવી રહ્યા છીએ. વાયુ પ્રદુષણ, જળ પ્રદુષણ ઘાતક વિકિરણો, વધતું જતું તાપમાન, અણું અને રાસાયણિક અસ્ત્ર—શાસ્ત્રોએ એવી પરિસ્થિતિ ઉભી કરી છે, જેમાં મનુષ્યના અસ્તિત્વનું રક્ષણ કરવું મુશ્કેલ બની જશે. ધ્રુવ પીગળવા લાગે, સમુદ્રમાં ભયંકર તોકાન આવે, પૃથ્વીના રક્ષા કવચ ઓઝોનમાં વધતા છિદ્રો ઘાતક બ્રહ્માંડીય કિરણો વરસાવે અને જે કાંઈ સુંદર છે તે બળીને ખાખ થઈ જાય એવી પરિસ્થિતિઓનું નિર્માણ થતું જાય છે. વાઈરસ તથા વિષાણુંજન્ય રોગો વધતા જાય છે, જે માનવીને સુખેથી જીવવા દેનાર નથી.

સમાજ મર્યાદામાં પણ વિષ ભેળવું છે. વિનોદનું પ્રમુખ સાધન કામુકતા જ બની ગયું છે. સ્માર્ટ ફોનના વિવિધ મોડલો તથા સોશિયલ મીડીયા યુવાન—યુવતીઓના જાતીય આવેગને વધુમાં વધુ ઉશ્કેરવાની હરિફાઈમાં લાગેલા છે. ચારિત્યયનું નિકંદન નીકળી ગયું જણાય છે. હવે આપણે દરેકે આપણા સમાજ, દેશ અને દુનિયાને બચાવવાના સંગઠનના સૈનિક બનવું પડશે. અત્રે ચાલી રહેલ નવયુગ નિર્માણ માટેના સંગઠન 'યુગનિર્માણ યોજના'માં સ્વ-બચાવ, પરિવાર—સમાજ—રાષ્ટ્ર અને વિશ્વ બચાવ માટે ભરતીથું પડશે, તેવું વિવેકબુદ્ધિ કહે છે,

આજની સોથી મોટી જરૂરિયાત :

નવયુગના અવતરણ અને સત્યયુગ પાછો લાવવા માટે એકમાત્ર ઉપાય વિચારકાન્તિ છે. આ જ ધર્મ, ધારણા અને સત્ય, પ્રેમ, ન્યાયની આરાધના છે. આપણા અને વિશ્વના રક્ષણ માટે આનાથી મોટો પુણ્ય—પરમાર્થ બીજો કોઈ નથી. મહાભારતના આ વિચારકાન્તિ યુધ્ઘમાં ભરતી થવા દરેક વિવેકવાન વ્યક્તિ સાદર આમંત્રિત છે. અનીતિ વિરુદ્ધની લડાઈમાં વિજય મળતાની સાથે જ ઉજ્જવળ ભવિષ્યની રચના થશે. એકવીસભી સદીની 'જ્ઞાનગંગા' ત્યારે સ્વર્ગમાંથી ધરતી ઉપર ઉતરી આવશે અને દરેકને તેનો લાભ મળશે.

કાર્યનો શુભારંભ અને વિસ્તાર :

યુગનિર્માણ ભિશનના સંસ્થાપક વેદમૂર્તિ, તપોનિષ્ઠ પંડિત શ્રીરામ શર્મા આચાર્યજીએ પોતાનું આદર્શવાદી ઉદાહરણ રજૂ કરીને નવસર્જનના શ્રી ગણેશ કર્યા. પોતાની બધી જ સંપત્તિ લોકકલ્યાણ માટે સમર્પિત કરી દીધી. અન્ય લોકોને પણ લોભ, મોહ અને અહંકારના બંધન ઢીલા કરવા અને તેથી તે સમય, શ્રમ, કૌશલ, મનોયોગ બચે, તેને લોકમંગળના કાર્યોમાં લગાવવા તૈયાર કર્યા. આ

કાર્ય તેમણે અધ્યાપકના રૂપમાં કર્યું છે. હિન્દી ભાષાની 'અખંડ જ્યોતિ' અને 'યુગ નિર્માણ યોજના' પત્રિકાઓ તથા દશ અન્ય ભારતીય ભાષાઓમાં તથા અંગ્રેજી ભાષામાં પ્રકાશિત થતી પત્રિકાઓ દ્વારા પાઠકોને યુગ સમસ્યાઓ સામે જગ્જુમવા માટે તૈયાર કર્યા છે. પાંચ લાખ ગ્રાહકો અને તેમના દ્વારા અન્ય વાચકો મળીને આ સંખ્યા પચીસ લાખ થઈ જાય છે. આ જનશક્તિના માધ્યમથી વિચારકાન્તિના શુભારંભથી લઈને એકવીસમી સદીના ગંગાવતરણની યોજના બનાવી છે. પચીસ લાખના શરૂઆતી સૈનિકોને દરેકને પોતાના પાંચ-પાંચ સાથી તૈયાર કરવાની જવાબદારી સૌપવામાં આવી છે, જેથી બીજી છલાંગમાં યુગ શિલ્પીઓની સંખ્યા લગભગ એક કરોડ થઈ જશે. આ કમ આગળ વધતો વધતો સંસારના ૮૦૦ કરોડ લોકોને પોતાના સંરક્ષણમાં સમાવી લે, તેમાં કોઈને આશ્વયર્થ ન થવું જોઈએ.

નવયુગની ગંગોત્રી શાન્તિકુંજ :

સૂત્ર સંચાલક તરફથી મળેલી પ્રેરણાને કારણે જ શાંતિકુંજમાં એક લાખ યુગશિલ્પીઓ તૈયાર કરી તેમને કાર્યક્ષેત્રમાં ઉતારવાનો સંકલ્પ લેવામાં આવ્યો છે. આ કાર્યકર્તાઓ પ્રચાર-પ્રસારનું કાર્ય યોજનાબદ્ધ રીતે કરી શકે તે માટે નાના મોટા આશ્રમો બનાવી દીધા છે. જે પ્રજાપીઠો, શક્તિપીઠો, ચેતનાકેન્દ્રો તથા ચરણપીઠો નવનિર્માણનું કાર્ય કરી રહ્યા છે અને ટોળીઓને મદદરૂપ બને છે.

પ્રત્યક્ષ જ નહીં પણ સુક્ષમ શરીરને પણ આ કાર્યમાં લગાવવાનો સૂત્ર સંચાલકે આદેશ આપ્યો છે. તપશક્તિનાં આધારરૂપ બાર વર્ષનું યુગસંધી મહાપુરશ્વરણ લાખો સાધકો દ્વારા સંપન્ન કરાવ્યું જેથી સુક્ષમ જગતમાં આસુરી તાંડવનો વિનાશ કરી શકાય. તપશક્તિને પ્રખર બનાવવા યજોનો પણ આધાર લેવામાં આવ્યો છે. શાંતિકુંજની દોરવણી તેમજ પ્રત્યક્ષ મદદથી ૨૪, ૫૧,

૧૦૮ કુંડી જેવા યજો ઉપરાંત અશ્વમેઘ જેવા યજો દારા વાતાવરણને દૈવી બનાવવા, પર્યાવરણને સુધારવા તથા નવસૃજનના પાઠ ભાગાવવા કરવામાં આવી રહેલ છે. જેમને અનુકૂળતા નથી તેમના માટે દીપયજોની શ્રુંખલા ચાલુ કરી છે. જેમાં વ્યક્તિ પોતાના તથા પરિવારના લાભાર્થે રાત્રિ-દિવસ કોઈ પણ સમયે દીપક તથા અગરબતીની મદદથી ભાવનાત્મક રીતે કરી શકે છે. વાનપ્રસ્થ પરંપરાને પણ અહીં પુનર્જીવિત કરવામાં આવી છે, જેમાં ઘણાં સમયદાની ભાઈઓ તથા બહેનો પ્રચારકાર્ય કરી નવસૃજનના કાર્યમાં મદદ કરે છે. આમ એકવીસમી સદ્ગુનું આ બીજુ ગંગાવતરણ કહી શકાય છે. દિવ્ય સંરક્ષણ અને દિવ્ય વાતાવરણની અહીં કોઈ કમી નથી. આવી અનેક વિશેષતાઓને કારણે દૈવી ચેતના એ આ આશ્રમને યુગની જ્ઞાનગંગા અવતરણના ભાગીરથો ઉત્પન્ન કરવાનું અને તેથી યુગનિર્માણનું કાર્ય સોંઘ્યું છે.

નારી જાગરણ આંદોલન :

ન્યાયશીલતા શરૂઆતથી જ એ પ્રતિપાદન કરતી રહી છે કે, "નર ઔર નારી એક સમાન" નું તથ્ય સનાતન છે. ગાડીના બંને પૈડાને સમાન મહત્વ મળવું જ જોઈએ. નર અને નારી બંને પક્ષને સમાન શ્રેય, સંન્માન, મહત્વ અને અધિકાર મળવા જોઈએ. શાંતિકુંજે નિશ્ચયય કર્યો છે કે ભારતના દરેક ગામડાં – શહેરોમાં જઈને મહિલાઓને ભાવિ સંભાવનાઓની જાણકારી આપવામાં આવે અને તેમનામાં ઉત્સાહ પેદા કરવામાં આવે. તેના માટે પહેલો કાર્યક્રમ ૨૪ હજાર દીપયજો પૂરા કરવાના છે. આ દીપયજોમાં મહિલાઓને એકત્રિત કરવામાં આવશે અને તેમનું સંગઠન બનાવવામાં આવશે. શિક્ષિત મહિલાઓ પોતપોતાના વિસ્તારમાં દીપયજો કરાવશે અને તેના માધ્યમથી સંગઠનનો વિસ્તાર કરી, યુગ નિર્માણના કાર્યને આગળ ધ્યાવશે. દરેક વિસ્તારમાં આવી મહિલા

ટોળીઓ એકથી પાંચ અને પાંચથી પચ્ચીસનો ઉપકુમ અપનાવી યુગ નિર્માણનો વિસ્તાર કરશે.

દૈવી સત્તાનું સૂત્ર સંચાલન :

વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ કે આવા મોટા કામ મહાકાળના સંરક્ષણમાં, તેમની બનાવેલી યોજના મુજબ જ પુરા થઈને જ રહેશે. એ જ રાઈનો પર્વત અને પર્વતને રાઈ બનાવે છે. મહત્વનાં કાર્યો તો ભગવાન કરે છે અને તેનું શ્રેય મનુષ્યને મફન્તમાં મળી જાય છે. અત્યારે એ દૈવી સત્તા શ્રેયાધિકારીઓને શ્રેય આપવા ઉત્સુક છે. શ્રેયાધિકારીઓ આગળ આવે અને શ્રેય પ્રાપ્ત કરે અને અસંખ્ય લોકો માટે પ્રેરણપ્રદ બને તથા અનંતકાળ સુધી અભિનંદનીય બની રહે.

(૬) નવયુગનો મત્સ્યાવતાર

યુગ નિર્માણ યોજના આજનો મત્સ્યાવતાર

હથેળી જેટલા પાણીમાં પ્રગટેલ મત્સ્યાવતાર વિરાટ વિશ્વ ઉપર છવાઈ જવા અને અદશ્ય થવા સુધી એક જ રટણ, એક જ રટ લગાવતો રહ્યો, વિસ્તાર-વિસ્તાર-વિસ્તાર. આ જ અભિલાષા યુગ ચેતના સ્વરૂપે પ્રગટેલા આજના પ્રજા અવતાર આંદોલનની છે અને વધ્યા વગર ચેન પડતું નથી. હથેળીમાં સમાય એટલા પાણીમાં જન્મેલી માછલી એ જ અખંડ જ્યોતિ પરિવાર છે, એમ સમજી શકો. આ જ અખંડ જ્યોતિ પત્રિકા જ છે, જેણે પોતાના વાંચકોને વિશેષ ઉન્ત કરવામાં સફળતા મેળવી છે. આ પરિવાર પોતાની વિશેષતાનો પરિચય ઉંચ ચરિત્ર, ચિંતન અને આચારમાં સતત કરાવતો રહ્યો છે.

નવા લક્ષ્યો :

અખંડ જ્યોતિ પરિજનો હજુ માત્ર પાંચ લાખ છે. ગ્રાહકો અને અન્ય વાંચકો દ્વારા પચીસ લાખ થાય. આ નાનકડી મંડળી દ્વારા યુગનો ગોવર્ધન ઉંચકાશે નહીં. સંખ્યા અને શક્તિ અનેકગણાં વધારવાની જરૂર છે. સમગ્ર સંસારની સૈન્ય શક્તિ એક કરોડ થી પણ વધુ છે, જેમનું કાર્ય માત્ર લડવાનું અને વિનાશ કરવાનું છે. પરંતુ જેમને સર્જન અને વિકાસનાં કાર્યો કરવાના છે, એમની સંખ્યા અને શક્તિતો એથીય વધારે હોવી જોઈએ. સર્જન શિલ્પીઓની સંખ્યા એક કરોડ સુધી આવી પહોંચે ત્યારે સમજવું કે 'નવો સંસાર વસાવીશું' ની યોજનાનો સુયોગ્ય આધાર તૈયાર થઈ ગયો.

સમયની માગાને અનુરૂપ પુરુષાર્થ :

અખંડ જ્યોતિ પરિજનોની સંખ્યા વધવાનો કમ રોકાવો જોઈએ નહીં. સકીય અને પ્રેમાળ પરિજનોએ એને રોકાવા દેવો જોઈએ નહીં. સાથે સાથે એકથી પાંચ, પાંચથી પચ્ચીસ દરથી વૃદ્ધિના કમમાં કોઈ અડયણ આવવી જોઈએ નહીં. અન્યને પણ આ પ્રક્રિયા ચલાવવા પ્રોત્સાહિત કરતા રહેવું જોઈએ.

પાંચ સકીય સત્ભ્યોના પાંચ-પાંચ સત્ભ્યો મળી કુલ-૨૫ની મંડળી બનાવવી જોઈએ. એની સંયુક્ત શક્તિથી એવું કંઈક બની શકે છે, જેને ૨૪ અવતારો, ૨૪ દેવતાઓ, ૨૪ ઋષિઓ, ૨૪ દેવીઓ હળીમળીને ભલે વાનર જેવી દેખાય પણ તે હનુમાન જેવું પરાક્રમ કરી બતાવવા સમર્થ છે. આવા અખંડ જ્યોતિ સંગઠનોએ ઠેર ઠેર સાપ્તાહિક સત્સંગો, પ્રાર્થનાઓ, જન્મદિનો, કર્મકાંડો તથા યજો તથા દીપયજ્ઞો દ્વારા પ્રચાર-પ્રસારના કાર્યક્રમો ચલાવતા રહેવું જોઈએ.

દરેક સત્ભ્ય નિયમિત રીતે યથાશક્તિ સમયદાન અને અંશદાન આપતા રહે તો સંચિત રકમના સહારે રચનાત્મક કાર્યો

સરળતાથી ચાલે. શાંતિકુંજનું અભિનવ પ્રકાશન એક રૂપિયાની કિમતની પુસ્તિકાઓ રૂપે સતત ચાલુ છે, તે યુગ પરિવર્તનની ભૂમિકા તૈયાર કરવામાં અસામાન્ય સહકાર આપી શકે તેમ છે. આ અભિયાન વિસ્તારની જવાબદારી જે પ્રત્યેક પરિજન ઉપર આવી છે એને ઉલ્લાસપૂર્વક, નિષ્ઠા અને વફાદારીથી નિભાવવામાં કોઈ એ પાછીપાની કરવી જોઈ એ નહિ એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

ઈશ ચેતના સાથે જોડાઓ :

ઈશ્વરનું સૌથી સમીપનું અને સાચું સ્થાન પોતાનું અંત:કરણ છે. પરમાત્મા જ્યારે પણ અંતરાત્માને મળશે ત્યારે પોતાની સંવેદનાઓ શરણાગત પર વરસાવ્યા વગર રહશે નહીં. ભગવાનનું તેમના કાર્ય માટે સ્મરણ થતાં જ એના પરામર્શરૂપી અનુદાનોનો પ્રવાહ વહેવા લાગે છે. જાગો અને જગાડો, ઉઠો અને ઉઠાડો, ચાલો અને ચલાવો, ઉચ્ચ બનો અને ઉચ્ચ બનાવો, જીવો અને જીવાડો, ઉછળો અને ઉછાળો જેવા જોડિયા આદેશોની ઝડી વરસે છે. એમને પૂર્ણ કર્યા વગર ભગવદ્ભક્તને ચેન પડતું નથી. એમને જ યુગ પુરુષ, યુગ દેવતા, વરિષ્ઠ પરિજન કે યુગ શિલ્પી કહેવડાવવાનું શ્રેય સૌભાગ્ય મળે છે.

સમયની કસોટી પર સાચા પુરવાર થવા માટે આ દિવસોમાં એક જ તૈયારીમાં લાગ્યા રહેવું જોઈ એ – તે છે લોકમાનસને સુધારવા માટે કમરકક્ષીને નિયંતાને મદદ કરવામાં આવે અને બદલામાં કંઈક પ્રાપ્ત કરવામાં આવે, જે ઘરતી ઉપરથી સ્વર્ગ સુધી છલાંગ લગાવનારાને તરત જ પ્રાપ્ત થતું હોય છે.

ભલે થોડું પણ પ્રચારકાર્ય નિયમિત કરો :

અઠવાડિક સત્સંગો, જન્મતિથિ ઉત્સવો, કર્મકંડો, દીપયજ્ઞો અને પર્વ આયોજનના માધ્યમથી વધુમાં વધુ લોકોને ભેગા કરીને, એમના હદ્યમાં યુગ ચેતનાનું તેજ જગમગતું રાખવાની વાત

અનેકવાર કહેવામાં આવી છે. જોલા પુસ્તકાલયની રીતિ-નીતિ અપનાવી તે દરેક શિક્ષિતને ઘરે બેઠાં વગર કિંમતે યુગ સાહિત્ય આપવાનું અને પાછું લેવાનો કુમ અપનાવવાનો અનુરોધ કરવામાં આવે છે. વગર ભણેલા લોકો પણ એને સાંભળીને નવયુગનો, નવજીવનનો સંદેશ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

ધર્મતંત્રથી લોકશિક્ષણ આપવાના પ્રકારમાં દીપયજ્ઞના માધ્યમને બિલકુલ સમયાનુરૂપ માની શકાય. તેની વિધિ થોડા જ સમયમાં પૂરી થઈ જાય છે. એમાં ખર્ચ પણ નહીં જેવું જ થાય છે. તેનું આયોજન કોઈ પણ વ્યક્તિ રાત્રિ-દિવસમાં કોઈ પણ સમયે કરી શકે છે અને જનસામાન્યને ધર્મલાભ તથા નવયુગ અવતરણનો સંદેશ આપી શકાય છે. આનાથી એક કદમ આગળ વધી શકે તે જ્ઞાનરથ ચલાવી શકે છે. તેને ફરતું પ્રજ્ઞામંદિર કહી શકાય. હાથલારી જેવું ચાર પૈડાનું આકર્ષક સાજશાણગારવાળું, યુગ સાહિત્યથી ભર્યું ભર્યું એ યુગમંદિર રૂ.૫,૦૦૦/- થી ૧૦,૦૦૦/-ની કિંમતમાં તૈયાર થઈ જાય છે. બે કલાકના સમયદાન આપનાર એને બજાર, પાર્ક, મંદિર, ઘાટ, ઓફિસ તથા સોસાયટીના લોકો સુધી પહોંચાડી શકાય છે. સમયદાન આંતરે દિવસે અથવા અઠવાડિયે રવિવારે આખો દિવસ એમ પોતાની અનુકૂળતા મુજબ ગોઠવી શકાય છે. ઘરના એક ખૂઝે રાખી શકાય છે.

પાંચથી પચ્ચીસનો વિકાસક્રમ અપનાવવાની જરૂરિયાત માટે યુગ પુરુષો જેવા વિસ્તારક્રમ અપનાવવા પર પૂરો ભાર મૂકવામાં આવે છે. જ્ઞાનરથ પ્રજ્ઞામંદિરને સહારે આ આયોજન વધારે ઝડપી ગતિ પકડી શકે છે. ઘેર ઘેર અલખ જગ્ગાવવા અને માનવ માનવને અમૃત તુલ્ય પ્રસાદ વહેચતા રહેવામાં યુગધર્મનો નિર્વાહ પણ થાય છે. સાથીદારોનું અંશદાન સમયદાન પણ તેમાં નિયોજિત કરી શકાય છે. ધર્મધારણા, સેવા સાધનાના સ્વરૂપે

આધ્યાત્મિક કરીણી પણ થાય છે. જેને કારણે અંતઃકરણમાં સંતોષ અને લોકસમુદ્દાયમાં ભાવભર્યું સન્માન મળે છે.

પ્રાણ-ચેતનાને પ્રખર બનાવી રાખો :

બેટરી ચાર્જ કરવા માટે એને વારંવાર વીજ પ્રવાહ સાથે જોડવી પડે છે. બરાબર એના જેવો જ એક પ્રસંગ એ પણ છે કે પ્રજ્ઞા પરિજ્ઞન વર્ષે બે વર્ષે શાંતિકુંજ આવવાની યોજના બનાવે. શક્ય હોય તેમણે નવ દિવસના કે પાંચ દિવસોના સત્ત્રમાં શાંતિકુંજથી પોતાનું સંપૂર્ણ વિવરણ લખી અનુમતિ મેળવીને ભાગ લેવો જોઈએ.

સજ્જનો-સત્કર્મીઓનો વિસ્તાર જ નવયુગના અવતરણનું મુખ્ય લક્ષણ છે. દુર્જનોની દુર્ભુધ્યએ જ સમયની સાથે સેકડો સમસ્યાઓ ઉભી કરી છે. એનું નિવારણ અને નિરાકરણ સંયમશીલ ઉદાર ચિત્તવાળા જ પોતાના પુરુષાર્થથી કરી બતાવશે. આપણા યુગનો પ્રજ્ઞાવતાર જ પ્રાચીનકાળનો મત્સ્યાવરતા છે. એનાં રટણ, લગની અને લાલસા સતત વિસ્તાર પર જ કેન્દ્રિત રહ્યાં છે. આજે પણ આપણામાંથી દરેકે એકથી અનેક બનવાનું ત્રત લેવું જોઈએ અને તેને પુરું કરવા માટે દૈવીસત્તા ઉપર શ્રદ્ધા રાખી ઉમંગ અને બમણા ઉત્સાહથી લાગી જવું જોઈએ. પ્રજ્ઞાવતારના લક્ષ્યને પહોંચી વળવામાં કંઈક એવું કરી છૂટવું જોઈએ કે, જેને અનુકરણીય અને અભિનંદનીય કહીને પ્રશંસા કરી શકાય.

(૭) આધશક્તિ ગાયત્રીની સમર્થ સાધના

ગાયત્રી મંત્ર જગતનું સૌથી નાનું ધર્મશાસ્ત્રા :

ભારતીય સંસ્કૃતિનાં બહુમુખી નિર્ધારણો, પ્રતિપાદનો અને

અનુશાસનોનું સારતત્વ શોધવું હોય તો તેને ચોવીસ અક્ષરોવાળા ગાયત્રી મહામંત્રનું મંથન કરવાથી જાણી શકાય છે. ભારતીય સંસ્કૃતિનું તત્વદર્શન, ગાયત્રી મહામંત્રના ચોવીસ અક્ષરોની વ્યાખ્યા વિવેચના કરતાં સહજમાં જ શોધી અને મેળવી શકાય છે. ગાયત્રી ગીતા, ગાયત્રી સ્મૃતિ, ગાયત્રી સંહિતા, ગાયત્રી રામાયણ, ગાયત્રી લહરી વિગેરે રચનાઓનો અભ્યાસ કરવાથી અંગારાનો તે મધ્યભાગ પ્રગટ થાય છે, જે વર્ષોથી રાખ નીચે દબાયેલો હતો.

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં વેદોની પ્રમુખતા છે. વેદ ચાર છે. ગાયત્રી મંત્રનાં ત્રણ ચરણ અને એક શીર્ષ મળવાથી ચાર વિભાગ જ બને છે. એક એક વિભાગમાં એક એક વેદનું સાર તત્વ છે. તેમનું સારતત્વ ગાયત્રીમાં સમાયેલું છે તેથી તેને સંસારનું સૌથી નાનું ધર્મશાસ્ત્ર કહી શકાય છે. ગાયત્રીનું તત્વજ્ઞાન સમજનારમાં આદર્શવાદી સાહસિકતા, દેવત્વના આધારરૂપ શાલીનતા તથા આદર્શવાદિતાને પ્રાધાન્ય આપનાર મહાપ્રજ્ઞા હોવી જ જોઈએ અને તે નિરંતર વધતી રહેવી જોઈએ.

શરીરની વિભિન્ન દેવશક્તિઓનું જાગરણ :

વિરાટ બ્રહ્મની કલ્પનામાં વિશ્વપુરુષના શરીરમાં જ્યાં ત્યાં જુદા જુદા દેવતાઓની હાજરી બતાવવામાં આવી છે. ગાયમાતાના શરીરમાં વિભિન્ન દેવતાઓનું નિવાસ સ્થાન જોવા મળે છે. માણસનું શરીર પણ એક આવી આત્મસત્તાનું દિવ્ય મંદિર છે, જેમાં વિભિન્ન મર્મસ્થાનો પર વિભિન્ન દેવતાઓનાં સ્થાન માનવામાં આવ્યાં છે.

ગાયત્રી મંત્રના ૨૪ અક્ષરોમાં સંબંધિત વિભૂતિઓના જાગરણની ક્ષમતા છે. સાથો સાથ દરેક અક્ષર એક એવા સદગુણ તરફ નિર્દેશ કરે છે કે જે પોતાની જાતે જ એટલો સશક્ત છે કે વ્યક્તિના વ્યક્તિત્વના દરેક પાસાને ઊંચાઈ તરફ લઈ જાય છે.

પછી તે સત્તા કોઈ દેવી—દેવતાઓની આરાધના જેમ સફળ થાય છે ઓજસ, તેજસ તથા વર્ચસ પ્રાપ્ત થાય છે. ઉપાસનાની સાથે જીવન સાધના અને લોક કલ્યાણની આરાધના પણ સાથે સાથે રાખવાનો નિર્દેશ છે.

મંત્રદીક્ષા તથા યજ્ઞોપવિત :

યોગ્ય ગુરુ પાસેથી ગાયત્રી મંત્ર જાપ માટે મંત્રદીક્ષા લઈ શકાય છે. સાથે સાથે જો યજ્ઞોપવિત ધારણની કિયામાં ભાગ લેવામાં આવે તો સોનામાં સુગંધ ભર્યા જેમ લાભદાયક સાબિત થાય છે. આ પ્રક્રિયાને દ્વિજત્વની, માનવીના ગૌરવને અનુરૂપ જીવન જીવવાનો નિર્ણય પણ કહે છે. જનોઈ પહેરવી, તેને ખભા ઉપર ધારણ કરવાનો હેતુ જીવનચર્યાને, કાયાના કલેવરને દેવમંદિર — ગાયત્રીનું દેવાલય બનાવી દેવાનો માનવામાં આવે છે. જનોઈમાં નવ તાર હોય છે, જે નવ સદગુણો ધારણ કરવાનું સૂચયે છે જે નીચે મુજબ છે.

- (૦૧) **શ્રમશીલતા** : સમય, શ્રમ અને મનોયોગને કોઈને કોઈ ઉપયોગી હેતુઓમાં હંમેશા વ્યસ્ત રાખવા. સમયની એક ક્ષણ પણ નકામી જવા દેવી નહિ.
- (૦૨) **શિષ્ટતા** : શાલીનતા, સજજનતા, ભલમનસાઈનો હરવખત ઉપયોગ કરતા રહેવું. નમતાપૂર્ણ વ્યવહાર કરવો. પોતાને પસંદ ન હોય તેવો વ્યવહાર બીજા સાથે ન કરવો.
- (૦૩) **મિતવ્યયતા** : સાદુ જીવન અને ઉચ્ચ વિચારનો સિદ્ધાંત અપનાવવો. કુરિવાજો અને ખોટા ખર્ચાઓથી બચવું.
- (૦૪) **સુવ્યવસ્થા** : દરેક વસ્તુને વ્યવસ્થિત અને સુસજ્જિત સ્થિતિમાં રાખવી. દીનચર્યા બનાવવી અને તેનું શિસ્તપૂર્વક પાલન કરવું.
- (૦૫) **ઉદાર સહકારિતા** : હળી મળીને કામ કરવામાં રસ લેવો

મુશકેલીમાં એકબીજાને મદદ કરવી.

- (૦૬) **સમજદારી** : દૂરદર્શી વિવેકશીલતા, નીર-ક્ષીર વિવેક, ઉચ્ચિતની જ પસંદગી કરવી.
- (૦૭) **ઈમાનદારી** : ભાષ્ટાચાર ન કરવો, છળકપટ, લુચ્યાઈ તથા અનૈતિક આચરણથી દૂર રહેવું.
- (૦૮) **જવાબદારી** : કુટુંબના સભ્યોથી લઈને દેશ, ધર્મ, સમાજ તથા સંસ્કૃતિ પ્રત્યેની જવાબદારીઓનું પ્રામાણિક પણે વહન કરવું.
- (૦૯) **બહાદુરી** : સાહસિકતા, શૌર્ય અને પરાક્રમ ધારણા કરવાં, લોભ, મોહ, અહંકાર, કુસંગ, દુર્વ્યસન સામે સંઘર્ષ કરવો. ગાયત્રી મંત્રની સાધનાથી માણસમાં આ નવ સદગુણો પ્રગટે છે. આ નવગુણોનું આચરણ જે કરે છે અને મંત્રજાપ કરે છે તેને ગાયત્રી મંત્રમાં સમાયેલી રિધિ-સિધિઓ મળે છે આજે ગાયત્રીનો વિશ્વવ્યાપી ફેલાવો થયો છે. અનુભવે સૌને સમજાયું છે કે સદબુદ્ધિની ઉપાસના જ સમયનો પોકાર અને શ્રેષ્ઠતમ ઉપાસના છે.

યજ્ઞ અને ગાયત્રી એકબીજાનાં પૂરક :

ગાયત્રીનું પૂરક એક બીજું પણ તથ્ય છે – યજ્ઞ. બંનેના સમિશ્રાણથી એક પૂર્ણ આધારનું નિર્માણ થાય છે. ભારતીય સંસ્કૃતિના જનક-જનનીના સ્વરૂપે યજ્ઞ અને ગાયત્રીને જ માનવામાં આવે છે. આ પ્રકૃતિ અને પુરુષ છે, આથી ગાયત્રીની દૈનિક સાધનામાં અનિને સાક્ષી રાખવા દીવો, અગરબતી વગેરેને સાથે રાખવાની પરંપરા ચાલી આવે છે. ગાયત્રી પુરશ્વરણ કે અનુષ્ઠાન પછી જપના પ્રમાણમાં હવન કરવાનું તથા આષૂતિ આપવાનું વિધાન છે. બંનેના મિલનથી ગાયત્રી-યજ્ઞ પ્રક્રિયા બને છે. ધાર્મિક કર્મકાંડોમાં તે જ સર્વોપરિ છે. હર્ષના પ્રસંગોના સરળ

શુભારંભના અવસરે સામાન્યતઃ ગાયત્રી યજ્ઞની વિધિ જ કરાવવામાં આવે છે. ખોડશ સંસ્કારોમાં, પર્વ ઉત્સવોમાં તેની જ પ્રધાનતા અને અનિવાર્યતા રહે છે. અંતે મૃત માનવીકાયાને ગાયત્રી મંત્રોની આહૂતિ સાથે યજ્ઞરૂપ અગ્નિ ભગવાનને સૌંપવામાં આવે છે.

ગાયત્રી યજ્ઞ મોટા પાયે પણ થઈ શકે છે અને દીપયજ્ઞ જેવા નાના પ્રકારે પણ થઈ શકે છે. આગનો તણખો નાનો હોય છે, ઇતાં પણ તેમાં દાવાનળ બનવાની શક્યતા મોજૂદ છે. ગાયત્રી મંત્ર સાથે જોડાયેલી ઊર્જા પણ આવો જ ચમત્કાર પેદા કરે છે. લાંબો સમય, ખર્ચ, દાનદક્ષિણા વગર દીપયજ્ઞ પણ સારુ પરિણામ આપે છે. કારણ કે તેમાં ભાવના જોડાય છે.

ઉપાસનાનું તત્ત્વદર્શન :

ગાયત્રીના જપની સાથે સૂર્યના સોનેરી પ્રકાશનું ધ્યાન જરૂરી છે. તેમાં કલ્પના કરવાની હોય છે કે સૂર્યનાં સોનેરી કિરણો પોતાના દેહમાં પ્રવેશ કરીને ઓજસ્સુ, મનઃક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરીને તેજસ્સુ અને અંત:કરણમાં પ્રવેશીને વર્યસની ગહન સ્થાપના કરી રહ્યાં છે. સ્થુળ, સુક્ષમ અને કારણ શરીરોને સમર્થતા, પવિત્રતા અને પ્રભરતાથી ભરપૂર ભરી રહ્યાં છે. ગાયત્રીની સાચી સાધના કરનારમાં આ ત્રણોય વિશોષતાઓ ફળતી જોવામાં આવે છે.

પવિત્ર સ્થળે, પવિત્ર સાધનોનો ઉપયોગ કરતાં, શુદ્ધ શરીરથી ગાયત્રીની ઉપાસનામાં બેસવામાં આવે છે. આધ્યાત્મિક હેતુઓમાં સર્વ પ્રકારની શુદ્ધિ હોવી જરૂરી છે. ઉપાસના કરતી વખતે એક નાનું જળપાત્ર કળશના રૂપે, દીવો કે ધૂપસળી યજ્ઞના રૂપમાં બાજુથ પર રાખવાની પરંપરા છે. પૂજાના સમયે ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય, પુષ્પ, ચંદન વગેરેનો ઉપયોગ કરવાનો હોય છે. આ બધા પણ કોઈને કોઈ આદર્શોના પ્રતીક છે. નવ દિવસ, ચાલીશ દિવસનાં અનુષ્ઠાન

ખૂબ લાભદાયક છે. જે શક્તિ અનુસાર કરવા જોઈ એ.

યુગતીર્થમાં સાધનાનું વિશેષ મહિત્વ :

શાંતિકુંજ એક સંસ્કારિત તપોભૂમિ છે. જ્યાં કરોડો ગાયત્રી મંત્રના જપ—અનુષ્ઠાન અત્યાર સુધીમાં થઈ ચૂક્યાં છે. ઉપરાંત દરરોજ લાખથી પણ વધારે જપ કરીને નવકુંડી યજશાળામાં સાધકો દ્વારા આષ્ટૂત્રિઓ આપવામાં આવે છે. ગંગાની ગોદ, હિમાલયની છાયા, અખંડ દીપક, પ્રખર પ્રજ્ઞા, સજલ શ્રદ્ધા તથા દિવ્ય સત્તાનું સંરક્ષણ પણ પ્રાપ્ત છે. આ કારણથી તેને એક સિદ્ધાશ્રમની યુગતીર્થની ઉપમા આપવામાં આવેલી છે.

શાંતિકુંજમાં યજ્ઞોપવિત અને વિવાહ સંસ્કાર કરાવવાની પણ સારી વ્યવસ્થા છે. આ બધાં કાર્યો વિના ખર્ચે કરાવવામાં આવે છે. યજ્ઞોપવિત ધારણાની સાથે સાથે તે વગર ગાયત્રી મંત્રની દીક્ષા આપવાનું કાર્ય પણ આ પવિત્ર ભૂમિમાં જ કરવામાં આવે છે.

શ્રાદ્ધ—તર્પણ, મુંડન સંસ્કાર, વિદ્યારંભ સંસ્કારો વિગેરે દૈનિક ધોરણે અહીં ચાલ્યા કરતા હોય છે.

(૮) સર્જનહારનો પરમ પ્રસાદ - પ્રખર પ્રજ્ઞા।

આ સંસારમાં જડની સાથે ચેતન પણ જોડાયેલું છે. શરીરમાં પણ ચેતના શક્તિ કાર્યો કરતી હોય છે. ચેતન (પ્રાણ)નીકળી જાય તો શરીર નિર્જવ થઈ જાય છે. મનુષ્ય પોતાની અંદર રહેલી આ ચેતન સત્તાને જેટલી વિકસિત કરે તેટલો મહાન બની શકે છે. અજ્ઞાન તથા આગસુલોકો તેનો વિકાસ કર્યા વગર જેમ તેમ જીવન પુરું કરે છે. ચેતનનો દુરૂપયોગ કરીને ઘણા માણસો નિંદનીય પ્રવૃત્તિઓ અપનાવીને દુર્ગતિના ભાગીદાર બને છે. તેનાથી ઊલ્ટુ ચેતનનો સદુપયોગ કરીને તે ઈશ્વરના સાથે અભિન્ન બની રિધિ-સિધિઓનો સ્વામી બની શકે છે. પોતાની પ્રતિભા પ્રખર બનાવી શકે છે જેને સર્જનહાર (પરમપિતા)નો પરમ પ્રસાદ-પ્રખર પ્રજ્ઞા રૂપે મળે છે.

મનુષ્ય પોતાના સ્વરૂપ, કર્તવ્ય અને ઉદેશ્યને ભૂલી ગયો છે અને પોતાની ખૂબ જ નશ્ક રહેતાં ઉદાર સ્વભાવવાળા પરમ સર્જન ભગવાન સાથે પરિચય કેળવવાનો સાચો પ્રયત્ન પણ કરતો નથી.

ઘણા લોકો એવી માન્યતા ઘરાવે છે કે ઈશ્વર પૂજાપાઠનાં થોડાં વિધિ-વિધાનો કરી લેવા માત્રથી કુલાઈને ફાળકો થઈ જાય છે અને મનમાયાં વરદાન વહેચીને સહૃની મનોકામના પૂરી કરે છે. તે યોગ્ય કે અયોગ્ય જોતો નથી. અંધશ્રદ્ધા ફેલાવનાર તેના એજન્ટોનો ધંધો ધમધોકમાર ચાલે છે. આ પરંપરા જો ચાલતી રહે તો રહી સહી વિવેકશીલતા અને ન્યાયનિષ્ઠાનો કુરચાં જ ઉડી જશે.

એવી સત્તાની સુનિયોજિત યોજના :

સંસારના દ્રશ્યમાન જડ પદાર્થોની સાથે સાથે એવી એક સર્વબ્યાપી અદ્રશ્ય ન્યાય સત્તા પણ છે, જે બ્રહ્માંડને ચલાવે છે. વિશ્વના શક્તિભંડારમાં આત્મબળ સર્વોપરિ છે. તેની સરખામણીમાં ધનબળ, બુદ્ધિબળ, શાસ્ત્રબળ તથા સત્તાબળ નાનાં અને તુચ્છ છે. ભગવાનના

અનુગ્રહથી કેટલાય લોકો અસાધારણ પ્રેમ તથા આત્મબળ મેળવી શક્યા છે અને મહાપુરુષ, સંત-મહાત્મા કે ભગવાન બન્યા છે, તેમના સમયમાં તેમની સાથે જે કોઈપણ રહ્યા તે સત્સંગજન્ય લાભોથી ન્યાલ થઈ ગયા અને ઉચ્ચ કોટિનાં અનુદાન તથા વરદાન મેળવીને ઘન્ય ઘન્ય થઈ ગયા.

માનવીય પુરુષાર્થને મદદ કરશે દૈવીશક્તિ :

ભવિષ્યના દિવસોમાં યુગ પરિવર્તન માટે એવું કંઈક પરાક્રમ કરવું પડશે જેને અભૂતપૂર્વ અને ઐતિહાસિક કહી શકાય, કારણ આટલું કષ્ટસાધ્ય પરિવર્તન કરવાનો અવસર કદાચ પૃથ્વી પર પહેલીવાર જ આવ્યો છે. આ માટે બુદ્ધના ધર્મચક્ર પ્રવર્તન જેવી ભૂમિકા નિભાવવા માટે સામૂહિક રૂપે તત્પર થવું પડશે. આગામી દિવસોમાં યુગ પરિવર્તન કાર્ય માટે માનવીય પુરુષાર્થને દૈવી સહાય મળતી રહેશે. આના માટે કોઈ એ કોઈ ની પાસે કંઈક માંગવાની, આગ્રહ અથવા અનુરોધ કરવાની જરૂર નથી. પોતાની પાત્રતા એને અનુરૂપ બનાવી લેવાથી બધું જ અનાયાસે જ ખેચાતું આવશે. એટલા માટે દૈવી શક્તિઓની અવતરણની પહેલી શરત છે – સાધકની પાત્રતા, પવિત્રતા અને પ્રમાણિકતા બધે આની જ શોધ થાય છે. આધ્યાત્મિક સિદ્ધિઓ ઈશ્વરની દીકરીઓ છે. તેમને પ્રાપ્ત કરવા માટે વ્યક્તિએ સર્વાગ સુંદર બનવું જોઈએ – અંદરથી પણ અને બહારથી પણ.

ઉદારતા જન્મદાત્રી છે પ્રમાણિકતાની :

બીજાઓને માટે નિઃસ્વાર્થ ભાવે મદદ કરવી તેનું નામ છે ઉદારતા. જેના અંતઃકરણમાં કરુણા, મમતા તથા સેવા સહાયતા કરવાની કોમળતા હોય, તે જ બીજાઓને નિષ્ઠુરતાથી અલગ કરી શકે છે. ઈશ્વરની અનુકંપા તેને જ મળે છે જે પોતે બીજા ઉપર અનુકંપા કરે છે. પૂજાપાઠનો ઉદ્દેશ્ય સત્પ્રવૃત્તિઓમાં વધારો કરવાની ઉદારતા જગાડવાનો છે. જો આવું ન થાય તો સમજવું જોઈએ કે સ્થુળકિયાઓ રૂપે આત્માને છેતરવાનો ખેલ ચાલી રહ્યો છે. ઉદાર વ્યક્તિ જ પ્રામાણિક બની શકે છે, તે કોઈને છેતરવાનું વિચારતો નથી.

જીવન સાધના તેમજ ઈશ્વર ઉપાસના :

સાધનાનું પ્રયોજન છે જીવન સાધના. પોતાની સાથે કડકાઈ અને બીજાઓની સાથે ઉદારતા રાખવી. કડકાઈનો અર્થ છે, સંયમ તથા અનુશાસનનું, કઠોરતાપૂર્વક પાલન કરવું. ઈન્દ્રિય સંયમ, અર્થ સંયમ, સમય સંયમ અને વિચાર સંયમ જ સાધનાનાં ચાર ચરણ છે.

પૂજા—અર્થના પ્રતીક માત્ર છે. તેની સાથે જોડાયેલ ઉદેશ્યોને જીવનમાં ઉતારવાનું નામ જ જીવન સાધના છે. તે જ સાથી ઈશ્વર ઉપાસના છે. પ્રખર પ્રતિભાનો ઉદગમ સ્ત્રોત ઈશ્વર છે. જેને બીજા શબ્દોમાં સત્ત્રપ્રવૃત્તિઓનો સમુચ્ચય પણ કહી શકાય છે. જો ઉદેશ્યને ભૂલી જવામાં આવે અને માત્ર પૂજાના કર્મકાંડોને જ સર્વસ્વ માની લેવામાં આવે તો એને ચિહ્ન પૂજાનો નિર્જવ ઉપકમ જ માની શકાશે અને તેટલા માત્રથી મોટી ઉપલબ્ધાઓની આશા રાખી શકાય નહીં.

ચુગ પરિવર્તન પ્રતિભાઓ જ કરશો :

એકવીસમી સદીમાં નવનિર્માણ માટે દરેકે પોતપોતાની ભાવના અને યોગ્યતાને અનુસાર કાંઈકને કાંઈક કરવું જોઈએ. ખાસ કરીને આ શતાબ્દીમાં પ્રખર પ્રતિભાઓની મોટી સંઘ્યામાં જરૂર પડશે. જેમનું હદ્ય વિશાળ અને ઉજ્જવળ હોય તેમનું સ્વાગત છે. નવસર્જન માટે વિચાર તો કોઈ પણ કરી શકે છે, પણ કિયારૂપ કાંઈ કરી શકવું તે એમના માટે શક્ય બને છે કે જેઓ અંગત મહત્વાકાંક્ષાઓમાં કાપ મૂકીને વધારે સમય, શ્રમ, મનોયોગ તથા સાધનોને નવસર્જનમાં વાપરી શકે. નવયુગના ચમત્કાર અરૂણોદયની જેમ એવો દ્રષ્ટિકોણ જગવશે કે લોકો પોતાનો નિર્વાહ ઓછા સાધનોમાં કરશો અને યુગધર્મની બહુમુખી જરૂરીયાતો પૂરી કરવા માટે એવી રીતે જોડાઈ જશે કે જાણે આ કામ માટે જ તેમનો જન્મ અને અવતરણ થયું હોય. આવનારા દિવસોમાં આવું જ થવાનું છે. ભગવાન મનુષ્યના રૂપમાં અવતરિત થશે અને તેમની પોતાની પ્રવૃત્તિઓનું પરિવર્તન વિશ્વ પરિવર્તનની ભૂમિકા બનીને વધારે વ્યાપ્ત બનતું જશે.

આ દિવસોની સર્વોપરિ આવશ્યકતા :

આજે આપણી પાસે એક જ મોટું કામ છે, તે લોકોના

મન—મસ્તિષ્ક ઉપર છવાયેલી દુર્ભાવનાઓને દૂર કરવી. તે માટે કેટલા મોટા, કેટલા મુશ્કેલ, કેટલા શૌર્ય, પરાક્રમ તથા પુરુષાર્થની જરૂર પડશે, તે વિચારીને આપણે પૂરાં પાડવાનાં છે. આ કાર્ય માત્ર ઉપદેશોથી નહીં થાય. તેના માટે તેને અનુરૂપ વાતાવરણ બનાવવું જોઈએ, ઉપરાંત ઉપદેશકનું વ્યક્તિત્વ એવું હોવું જોઈએ કે જેની કથની અને કરણી એક હોય. વિચારોનું શુદ્ધિકરણ કરવામાં આવે તો બીજી બધી પ્રવૃત્તિઓ ઉપર સહજ રીતે કાબ્ય મેળવી શકાય છે.

સુષ્ટાની દિવ્ય ચેતનાનું અવતરણ આ દિવસોમાં થવાનું છે. જેમાં ભાવનાશીલ લોકો પોતાના દોષ—દુર્ગુણો ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરે, ખ્રાણણોચિત જીવન અંગીકાર કરે કે જેથી લોકોના વિશ્વાસપાત્ર બને. આ દિવસોમાં આ જ થવાનું છે. ભાવસંવેદના માત્ર કલ્પના જ ના બની રહેતાં કાર્યક્ષેત્રમાં ઉત્તરે અને પોતાની પ્રચંડ શક્તિને અનુરૂપ પ્રચાર પ્રયોજનોમાં થી જે શક્ય હોય તે પુરી તાકાતથી અપનાવે. આવો પરામર્શ દરેક શુદ્ધ અંતઃકરણમાં દૈવી પ્રેરણાથી અનાયાસે જ અવતરિત થઈ રહ્યો છે. જરૂર માત્ર તેને હદ્યંગમ કરવાની અને એ પ્રમાણે કાર્ય કરવાની જ છે.

* * * * *

(૬) નવસર્જન નિમિત્તે મહાકાળની તૈયારી

જ્ઞાતવ્ય : આ પુસ્તિકામાં શિવના યુગ પરિવર્તન કાર્ય માટે કલ્યાણકારી પ્રયત્નો જણાવેલ છે. જો તેનાથી સંતોષકારક પરિણામ નહીં મળે તો દુષ્ટો અને દુર્જનોનો સર્વનાશ કરવા મહાકાળ પોતાની દુદ્રશક્તિનો પ્રયોગ કરશે. જે માટે વધુ જાણકારી મેળવવા મહાકાળ અને યુગ પ્રત્યાવર્તન બુક વાંચો.

જે ઉચિત નથી તેનો વિરોધ :

ક્યારેક ક્યારેક એવો સમય આવે છે કે આભડછેટની બિમારીની માફક અત્યારચાર પણ ગતિ પકડી લે છે અને પોતાની મેળે અમરવેલની જેમ વધવા લાગે છે. ખરાબ ચિંતન અને ભષ્ટ આચરણ પણ અત્યારના સમયમાં તેવી જ રીતે વધવા લાગ્યું છે. જ્યારે મનુષ્ય લાચાર અને કાયર બનીને અનર્થ અને અત્યારચાર જોયા કરે છે ત્યારે અસમતોલનને સમતોલ કરવા માટે, 'યદા યદા હિ ધર્મસ્ય' વાળી પ્રતિજ્ઞા નિભાવવા ભગવાન અવતાર લે છે. યોગ્ય મનુષ્યોમાં પોતાની દેવી ચેતનાનું અવતરણ કરી સુધારાઓ કરવા લાગેલ છે. એથી વિરુદ્ધ મર્યાદાઓ ઓળંગનાર સામે સર્જનહારે પીડા આપવાની નીતિ અપનાવી અને એવું કર્યું જે ખરાબ પ્રવૃત્તિ કરનાર સામે કરવું જોઈએ.

દંડ પણ અને ઘ્યાર પણ :

જેણે આ જગત બનાવ્યું છે તેણે કિયાની સામે પ્રતિકિયાનો નિયમ પણ બનાવ્યો છે. જ્યારે મર્યાદાઓનું ઉલ્લંઘન ચરમસીમાએ પહોંચી જાય અને લોકો વિવેક ખોઈ અત્યારચાર અપનાવવા તૈયાર થઈ જાય ત્યારે તેની ખબર લઈ નાખવામાં આવે અને કાબુમાં રાખવા કઠોરતા અપનાવવામાં આવે, અવળી ચાલ ચાલનાર સાથે કડકાઈ અપનાવીને સીધી ચાલ ચાલવા માટે મજબૂર કરવામાં આવશે. અત્યારના દિવસોમાં આમ જ થઈ રહ્યું છે.

ખરાબ માણસ જ્યારે સુધરવાની શરૂઆત કરે છે તો ઉદેશ્ય પૂરો થતાં બધાની સાથે ન્યાય અને કરુણા બતાવવાવાળા વ્યવસ્થાપક પોતાની રીતિ-નીતિ બદલી નાંખે છે અને ઘમકાવવાની જગ્યાએ ઘ્યાર કરવાનો ઉપચાર કામમાં લાવે છે. સર્જનહારનો ઉદેશ્ય તો ફક્ત સુવ્યવસ્થા બનાવવાનો છે. જેમ જરૂર પડે તેમ તેઓ પોતાની રીતિ-નીતિ બદલવામાં જરા પણ વાર નથી લગાડતા.

યુગ સંધિના છુંપ પછીના દિવસો :

યુગ સંધિના દસ વર્ષ ઈ.સ. ૧૯૮૦ થી ૨૦૦૦માં મહાકાળ બેવડી ભૂમિકા ભજવશે. પ્રસવ જેવી વેદના થશે ત્યાં બીજી બાજુ સંતાન પ્રાપ્તિનો આનંદ થશે. છેલ્લા દિવસોમાં દરેક ક્ષેત્રના મહારથીઓએ જે

અયોગ્ય વર્તન કર્યું છે તેનો દંડ મળી રહ્યો છે. સર્જનહારની આંખમાં ધૂળ નાખી શકતી નથી. "જેસી કરની વૈસી ભરની, આજ નહી તો કલ" તે કમ હંમેશા ચાલતો રહેશે.

હવે પછીના દિવસોમાં સુંદર શક્યતાઓ પણ જન્મ લઈ રહી છે. જે મુજબ એવું વાતાવરણ બનવાનું છે અને બની રહ્યું છે, જેમાં મનુષ્ય શાંતિ અને સૌજન્યના માર્ગ પર ચાલતા શીખે, કર્મફળની નિશ્ચિયત પ્રક્રિયાથી વાકેફ થાય અને એવું કરે કે જે કરવું જોઈએ અને જે ન કરવું જોઈએ તેનાથી દૂર રહે.

બુદ્ધિ સંગત અને પ્રગતિની દિશામાં વધતા પ્રયત્નો :

એકવીસમી સદીમાં એટલે કે એક સદીમાં એટલો બધો સુધારો થઈ જશે જેટલો એક હજાર વર્ષમાં થઈ શકે. આ દ્રષ્ટિએ એકવીસમી સદીને સુધારાની સદી તરીકે ઓળખવામાં આવશે.

અવળી સમજણ હજાર સમસ્યાઓનું એક કારણ છે. લોકોએ સમજ લીધું છે કે ભલમનસાઈની પદ્ધતિ જ ઉચિત છે અને તેને અપનાવવાથી શાન્તિપૂર્વક રહી શકાય છે. હવા ચાલી રહી છે કે દુર્ભુધ્યિને ત્યજવામાં આવે, દ્રષ્ટતા છોડી દેવામાં આવે અને સજજનને શોભે તેવી રીતિ-નીતિ અપનાવવામાં આવે, અત્યારે ભલમનસાઈની રીતિ-નીતિ જ ચર્ચાનો વિષય બની રહી છે. આવું જીવન જીવવાનું શિક્ષણ શાન્તિકુંજ, હરિદ્વારમાં આપવામાં આવે છે. શાન્તિકુંજનું માર્ગદર્શન આવું જ છે, જ્યાં પાંચ દિવસના સત્સંગમાંથી પાંચ વર્ષની સાધના જેટલો પ્રભાવ છોડી જાય છે. લોકોની સમજમાં આવતું જાય છેકે શ્રેષ્ઠતાની નીતિ જ ખરેખર લાભદાયક છે. તેને અપનાવવાથી વ્યક્તિ પોતાનું તેમજ પોતાના લોકોનું વાસ્તવિક તેમજ સ્થાયી હિત સાધી શકે છે.

એકવીસમી સદી નારી વિશિષ્ટતાની સદી છે. અશિક્ષિત સરનાં નારી સમુદ્દરે પણ નવયુગના સંદેશને સ્વીકારી લીધો છે. મોટી ઊંમરવાળી મહિલાઓને કયારેક પ્રૌઢશિક્ષણનું નામ સાંભળીને પણ શરમ આવતી હતી. શાન્તિકુંજમાં નારી સત્રો અને શિક્ષણથી હવે તેઓ

ખુશીથી પ્રોફેશનલાઓને ભાગ લઈ રહી છે, એટલું જ નહીં પણ પોતાના જેવી અન્ય મહિલાઓને પણ શિક્ષણ આપી રહી છે. ધૂંઘટ, પડદા તથા પૈઠણ પ્રથાનો રિવાજ છૂટી ગયો છે. આ બધાને જોતાં લાગે છે કે નારી વિકાસના પ્રયત્નોની પાછળ કોઈ અદ્રશ્ય શક્તિ કામ કરી રહી છે અને તે લક્ષ્ય તરફ લઈ જઈ રહી છે, જ્યાં નર અને નારી બંને સમાન સતરો સુધી પહોંચીને રહેશે.

ઉપસ્થિત સમસ્યાઓ ઉકેલાઈ રહી છે.

ખોટી ભ્રમણાઓ જ મનુષ્યોને મુશ્કેલીમાં મુકે છે. શરીરમાં બધા જ દિવસે બિમારી થતી રહે છે અને રોજ-બરોજ નવી દવાઓનો પ્રયોગ થતો રહે છે. ઉદ્વેગ અને ચિંતા વધતાં રહે છે. ઈચ્છિત ફાયદો થતો નથી અને દુઃખમાં વધારો થતો રહે છે. આટલા દિવસો પછી હવે એક સાચો નિર્જર્ખ હાથ આવ્યો છે કે મનનો શરીરના બધા જ ભાગો ઉપર અધિકાર છે. તેથી સાબિત થાય છે કે બિમારીનું મૂળ તો મનની અંદર જ છે. શરીરમાં તો તેનો આભાસ માત્ર જ થાય છે. જો સરળ, સૌખ્ય અને સદ્ભાવના પૂર્વક વિચાર બની રહે તો બિમારીનું અસ્તિત્વ જ ન રહે.

તે રીતે ઈન્દ્રિયોનો દુરૂપયોગ મુશ્કેલીઓનું નિમિત્ત કારણ બને છે. ફક્ત સંયમ સાધનાથી જ મોટાભાગની સમસ્યાઓ ઉકેલી શકાય. આ સંસાર ભગવાનનો બગીચો છે, છતાં જ્યાં કયાંય પ્રતિકુળતાઓ જોવા મળે છે ત્યાં સમજવું જોઈએ કે ચિંતનમાં કયાંય કોઈ ગરબડ છે. જો ખોટને શોધી દૂર કરવામાં આવે તો જીવન સુખમય બને. દૈવીકૃપાથી મનુષ્ય પોતાનું ભષ્ટ ચિંતન સુધારવા જઈ રહ્યો છે કે જે સુખનો માર્ગ છે.

યુગાન્તરીય ચેતનાનો ભવ્ય વિસ્તાર :

નાનકું બીજ થોડાક જ દિવસોમાં મોટુ વૃક્ષ બની જાય છે. આ યુગસંધિ છે. અત્યારે જે નાનું દેખાઈ રહ્યું છે તે હવે પછીના દિવસોમાં વિશાળકાય બોધિવૃક્ષ બની જશે. સને ૨૦૦૦ થી ૨૦૮૮ વર્ષો મોટા પરિવર્તનો થશે. જેને જોઈને પ્રજાવાનો એવું માનશે કે યુગ બદલાઈ રહ્યો છે. બે હજાર વર્ષમાં જે ન થઈ શક્યું તે કામ ફક્ત એકસોહ વર્ષોમાં જ પુરું થવા જઈ રહ્યું છે. શાંતિકુંજથી સંચાલિત યુગસંધિ મહાપુરશ્વરરણ અને

સાથે સાથે ચાલનાર દિવ્ય શિક્ષણ સત્રોથી નરરત્નો પેદા થશે કે જેઓ પોતાની વિશેષતાઓનો એવો પરિચય આપશે કે જેને ચમત્કારી કે અદ્ભૂત કહી શકાય.

સન ૧૯૮૫ સુધીના એક લાખ અને ત્યારબાદ સન ૨૦૦૦ સુધીમાં થયેલ એક લાખ દીપયજોના આયોજનમાં સામેલ થવાવાળા જગૃત આત્માઓ પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં આ દીપયજની પ્રક્રિયાને આગળ ધપાવશે અને બધા શિક્ષિતો સુધી નવયુગનો સંદેશો પહોંચાડશે. આ પ્રયોજન માટે રૂ.૫/- થી રૂ.૧૦/- સુધીની કિંમતની વીસ પુસ્તિકાઓ છાપવામાં આવી છે. જેના આધારે વાણી અને લેખનના માધ્યમોથી જે પ્રચારકાર્ય થતું રહેશે તેનો વિસ્તાર યુગાન્તરીય ચેતના વિશ્વના ખૂણો ખૂણો પહોંચાડશે તેવો નિશ્ચય અને સંકલ્પ કરવામાં આવ્યો છે.

સ્થુણ શરીર કરતાં સુક્ષમ શરીરની શક્તિ અનેકગણી હોય છે અને તેનાથી અનંતગણી શક્તિ કારણ શરીરની હોય છે. તેનું કાર્યક્ષેત્ર પણ ઘણું મોટું છે. અદ્રશ્ય જગતમાં જે થવા જઈ રહ્યું છે તેમાં ઉખલાંગિરી કરવાની શક્તિ પણ કારણ શરીરમાં હોય છે. એકવીસમી સદીમાં કેટલાય અનથો સાથે લડવાની જરૂર પડશે. બ્રહ્મચેતના સાથે જોડાઈ દિવ્ય કારણ શરીર જ બધા કાર્યોનું સંચાલન કરશે જેને લગભગ અદ્ભૂત તેમજ અલૌકિક કહી શકાય. એકવીસમી સદીમાં ઘણા પરિવર્તનો થશે પણ ખબર નહીં પડે કે આ કેવી રીતે થઈ રહ્યું છે અને કોણ કરી રહ્યું છે. તેના માટે વિશિષ્ટ પ્રયત્નો અનિવાર્ય છે. એટલા માટે સૂત્ર સંચાલકે સ્થુણ શરીર છોડીને સુક્ષમ તથા કારણ શરીરમાં જવાનો નિશ્ચય કર્યો છે.

નવયુગ અવતરણની પ્રક્રિયા :

વર્તમાન પરિસ્થિતિઓનું વર્ણન એક જ વાક્યમાં કરવામાં આવે તો કહી શકાય કે લોકોનો મોટો ભાગ ભષ્ટ-ચિંતન અને દ્રષ્ટ આચરણ અપનાવવાનો અભ્યાસી બની ગયો છે. વાસના અને તૃષ્ણાની પૂર્તિમાં જ તેને પોતાનો સ્વાર્થ દેખાઈ રહ્યો છે. જેના માટે આ સુરહુર્લભ શરીર મળ્યું છે, તેના તરફ તેનું ધ્યાન જતું જ નથી. હવે સમય દેવી પ્રયોજનોથી બદલાવા જઈ રહ્યો છે. જેથી લોકો પોતાને બદલશે અને સ્વભાવમાં

પરિવર્તન કરશે. પડવા અને પાડવાની જગ્યાએ ઉભા થવા અને ઉભા કરવાની પદ્ધતિ અપનાવશે અને પતનની જગ્યાએ ઉત્થાનનો રસ્તો અપનાવશે.

મનુષ્યના શરીરમાં પ્રતિભાશાળી દેવહૃતો પ્રગટ થવા જઈ રહ્યા છે. તેની ઓળખ એક જ હશે કે પોતાના સમયનો મોટો ભાગ પ્રભુના કામ માટે લગાવવો. નવયુગનું મુખ્ય સ્વરૂપ છે – લોકમાનસમાં પરિવર્તન. આ આપણા સમયની મુખ્ય સાધના પુણ્ય – પરમાર્થ અને ધર્મધારણા છે. તેના માટે જે જેટલો સમય અને સાધન લગાવતા જોવા મળે, સમજવું જોઈએ કે ભગવાન તે દ્વારા તે માધ્યમોથી પોતાનો ભરપૂર પુરુષાર્થ પુરો કરી રહ્યા છે.

નવયુગનું – સત્યયુગનું આગમન નજીદીક છે. તેને સર્જનહાર કોના દ્વારા પૂરો કરવા જઈ રહ્યા છે, તે જાણવું હોય તો સમજવું જોઈએ કે યુગના જનમનો શ્રેય તેને ભેટ સ્વરૂપે ભગવાન આપી રહ્યા છે કે જેઓ તેના કામમાં એટલે કે જનમાનસના પરિષ્કારમાં લાગેલા છે. આવા લોકોને જ ભાગ્યશાળી અને સાચા ભગવદ ભક્ત સમજવા જોઈએ.

(૧૦) પ્રજ્ઞાવતારની વિસ્તાર પ્રક્રિયા

ચુગસંધિ : મહાન પરિવર્તનની વેળા :

બીજમાંથી છોડ અને છોડમાંથી વિશાળ વૃક્ષ બને છે તેમ સંભવ છે કે એકવીસમી સદીનું વિશાળકાય યુગ પરિવર્તન આંદોલન નાના શાંતિકુંજ આશ્રમથી પ્રગટે અને સમગ્ર વિશ્વને પોતાના પાલવમાં આશ્રય આપે. જેથી દુનિયા નવું રૂપ ધારણા કરે અને વિકૃત વિચારોને શુદ્ધ કરીને દૂરદર્શી વિવેકશીલતાના રૂપે વિસ્તાર કરે. અત્રે દાનવ વર્ગ અત્યધિક બહુમતીમાં છે. તેનું ચિંતન વિકૃત હોય છે. તે હવે દેવત્વની

પ્રવૃત્તિઓ અપનાવવા તરફ વળશે. આ પ્રયોજન માટે એક સુનિશ્ચિત યોજના દૈવી ચેતનાના સંકેતોથી આ દિવસોમાં અવતરી છે. એ સાધના અને પ્રયાસ પ્રક્રિયાનું નામ યુગસંધિ મહાપુરશ્વરણ રાખવામાં આવ્યું છે, જે ૧૯૮૮ થી ૨૦૦૦ના બાર વર્ષ દરમિયાન સંપન્ન થયું છે અને જેનો ઘક્કો સંપૂર્ણ એકવીસમી સદી સુધી લાગશે અને યુગ પરિવર્તન સંભવ બનાવશે.

પ્રયોજનને અનુરૂપ જવાબદારી અને તેને અનુરૂપ પ્રતિભાની શોધખોળ :

અખંડ જ્યોતિ હિન્દી માસિક તથા બીજી ભાષાઓમાં એનાં સંસ્કરણોના સભ્યોની સંખ્યા લગભગ પાંચ લાખ છે. તેને પરિવારના સભ્ય માનવામાં આવી રહ્યા છે. મહાભારતમાં કૃષ્ણનું પ્રયોજન પૂર્ણ કરવા પાંચ પાંડવો જ આગળ રહ્યા. પંચ ઘારા પણ શીખ ધર્મમા પ્રસિધ્ય છે. મહાકાળે સૌપેલ નવસર્જનની જવાબદારી પણ ભારે છે અને એમાં સક્રિય ભાગ લેનારને શ્રેય પણ અપાર મળવાનું છે. પાંચ લાખની સ્થિતિ જોતાં જો એક લાખ કદમથી કદમ મિલાવીને ચાલી શકે તો બહુ છે. આટલાને સહારે સૌપેલી જવાબદારી નિભાવી શકાશે. આવશ્યકતા એક જ વાતની છે અને તે છે આદર્શનું પરિપાલન નિર્ણાપૂર્વક કરવામાં આવે, આસ્તિકતા, આધ્યાત્મિકતા અને ધાર્મિકતામાં ઊંડી આસ્થા હોય, પોતાનું મૂલ્ય અને મહત્વ સમજવામાં આવે અને જે ક્ષમતા જન્મજાતના રૂપમાં ઉપલબ્ધ છે એનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવામાં આવે.

અખંડ જ્યોતિ પરિજનોની આવડી મોટી ભીડ કઈ આકર્ષિક જ એકઠી થઈ નથી. મોતી મેળવવા માટે ઊડા પાણીમાં ગોતા મારવા પડે છે. હીરા મેળવવા ખાણો ખોદવી પડે છે. તેમ આ ભીડમાંથી વિભૂતિઓની શોધખોળ ચાલી રહી છે. નજીકના ભવિષ્યમાં કેટકેટલાયને કેટલીયે મોટી ભૂમિકા નિભાવી શકવાની ક્ષમતાથી સંપન્ન કરવાના છે. હવેના દિવસોમાં અનેકાનેક એવાં ક્ષેત્રો સામે ઉભા હશે, જેમાં વિશેષ પુરુષાર્થ કરવાની આવશ્યકતા રહેશે. એ સાધારણ લોકો કરી શકે નહીં. આ સાધારણ – અસાધારણની પસંદગીનું અત્યારથી ધ્યાન રાખવું પડશે.

આ સંદર્ભમાં અખંડ જ્યોતિ પરિજ્ઞનોની શોધખોળ અત્યારથી આરંભી દેવાઈ છે.

દૈવી સહાય તથા અનુદાન :

મુશ્કેલીના સમયમાં મિત્રો અને સંબંધીઓ મદદ કરે છે. તો પછી દૈવી અનુગ્રહ - અનુદાનનું તો કહેવું જ શું? ભગવાનની યોજનામાં કાર્ય માટે દૈવી સહાયતા સતત મળતી રહે છે, જે દેખાતી નથી, પણ અનુભવી શકાય છે. દુર્જનોના વિનાશ અને સંકટોને દૂર કરવાની સાથે સાથે નવનિર્માણ માટે ઘણું બધું કરવાનું છે. બંને ઉદેશ્ય સશક્ત વ્યક્તિઓના માધ્યમથી તથા કિયાકલાપોથી સંપન્ન થશે. આવા સૈનિકોને જરૂરી સામગ્રી તથા સહાયતા સૂત્ર સંચાલક તરફથી અદ્રશ્ય રીતે મળશે.

ભગવાનની પ્રાણચેતના જેમના ઉપર વરસી છે અને વરસશે તેમને એક એવું વરદાન મળે છે, એવાં સત્કર્મો કરવાનું સાહસ મળે છે અને એવો ઉત્સાહ મનમાં વિચારતો રહે છે કે અનુકરણીય અને અભિનંદનીય કાર્યો કરવાની લગન સતત ઉઠતી રહે. અનિયછનીયતા અને અનૌચિત્ય જ્યાં પણ દેખાય છે ત્યાં લડી પડવાનું એટલું શૌર્ય - સાહસ ઉભરાય છે કે એને હટાવ્યા વગર વ્યક્તિ શાંતિથી બેસી શકતો નથી. એકવીસમી સહીમાં આવી જ પ્રતિભાઓ સર્વત્ર ફેલાશે અને સૂત્ર સંચાલકને સહાયતા કરશે.

પાત્રતાની તાત્કાલિક આવશ્યકતા :

ભક્તો ભગવાન પાસે સદા અનુગ્રહ માગતા રહે છે. પરંતુ આ દિવસોમાં ખુદ નિર્માતાને જ ખૂબ બેચેનીથી સત્પાત્રોની શોધ કરવી પડે છે. યુગ પરિવર્તન માટે જે ભૂમિકાઓ નિભાવવાની છે, તેના માટે ઉતાવળે સત્પાત્રો શોધવામાં આવી રહ્યાં છે. જેનામાં ઉત્સાહ, ઉમંગ, શ્રમશીલતા, અભિરૂચિ તથા ઉત્કૃષ્ટતા માટે ઊર્ડી લગન અને લાલસા હોય તેવી પાત્રતાવાળા વ્યક્તિઓની મહાકાળને જરૂર છે. આવા પસંદ થયેલ પાત્રોને અનુદાન આપવામાં નિર્માતા કંજુસાઈ નહી દાખવે. જોવામાં આવ્યું છે કે ધનવાનો, વકીલો, એન્ઝીનીયર, ડૉક્ટર, વૈજ્ઞાનિક, ગાયક, વાદક, અભિનેતા, કલાકાર, શિક્ષક, સાહિત્યકાર જેવા

શ્રમશીલતા, અભિરૂચિ તથા ઉત્કૃષ્ટતા માટે ઊંડી લગન અને લાલસા હોય તેવી પાત્રતાવાળા વ્યક્તિત્વોની મહાકાળને જરૂર છે. આવા પસંદ થયેલ પાત્રોને અનુદાન આપવામાં નિર્માતા કંજુસાઈ નહીં દાખવે. જોવામાં આવ્યું છે કે ધનવાનો, વકીલો, એન્જિનીયર, ડૉક્ટર, વૈજ્ઞાનિક, ગાયક, વાદક, અભિનેતા, કલાકાર, શિક્ષક, સાહિત્યકાર જેવા વિભૂતિવાનો પણ માત્ર કમાવા—મેળવવાની તુચ્છ ઈચ્છા, લાલસા, તૃષ્ણા, વાસના, અહંતા અને સંકીર્ણ સ્વાર્થપરાયણતા જેવાં હીન પ્રયોજનમાં જ પોતાની ઉપલબ્ધિઓ વેડફી નાખે છે. જો તેનો ઉપયોગ લોક કલ્યાણ માટે થઈ શક્યો હોત તો એટલા પૌરુષથી નવનિર્માણની દિશામાં એટલું બધું કાર્ય થઈ શક્યું હોત કે તેમની કીર્તિગાથા ચિરકાળ સુધી ગવાતી હોત અને તેમનું અનુકરણ કરીને કેટલા લોકો અનુકરણીય આદર્શ ઉત્પન્ન કરી શક્યા હોત.

આ સમય ચૂકી ન જવાય :

સામાન્ય રીતે ભક્તો ભગવાન પાસે માગે છે અને મદદ માટે આજીજી કરે છે. પરંતુ કોઈ કવાર એવો સમય આવે છે કે જ્યારે ભગવાન ભક્તજનો પાસે યાચના કરે છે. આ માંગ પૂરી કરનારને બદલામાં ભગવાન અનેકગણું આપે છે. આ સમય યુગપરિવર્તન જેવા મહત્વપૂર્ણ કાર્યનો છે. આ મહાકાન્તિની વેળા છે. આમાં કાર્યર લોકો, ડરપોક અને ભાંડ જેવા લોકો સંતાઈ જશે પરંતુ સમયને સમજનારા દોડી આવશે.

જીવિતો, જીગૃતો અને પ્રાણવાનોએ સમજી લેવું કે આવો અદ્ભુત સમય હજારો—લાખો વર્ષો બાદ ભાગ્યે જ આવે છે. આ દિવસોમાં મનુષ્યોનું ભાગ્ય નવેસરથી લખવામાં આવી રહ્યું છે. આવો કિમતી અને વિલક્ષણ સમય ગુમાવનારાઓ જન્મ—જન્માંતરો સુધી પસ્તાયા કરશે. ગોવર્ધન એક જ વખત ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો તે રીતે અત્યારે યુગ નિર્માણનું કાર્ય ચાલી રહ્યું છે, પછી બાદમાં તે ભૂતકાળની ઘટના બની જશે.

સામાન્ય સમયમાં ભક્ત, ભગવાન પાસે માંગે છે પરંતુ વિષમ સમયમાં ભગવાન ભક્તો પાસે માંગે છે. તેની માંગણી જે સ્વીકારે છે,

તેનામાં અભિનંદનીય સત્સાહસ કરવાનો ઉત્સાહ અને ઉમંગ જગાડે છે. અવાંછનીય અને અનુચિત કાર્યોનો વિરોધ કરવાનું શૌર્ય અને સાહસ ભરે છે. એકવીસમી સદીમાં આવી પ્રતિભાઓ સર્વત્ર પેદા થશે. આવા વિશિષ્ટ સમયમાં નરમાંથી નારાયણ બનવાની કળીયુગમાં સહેલાઈથી પ્રાપ્ત તક કોઈ એ પણ ગુમાવવી જોઈ એ નહીં.

ઊંચા ઉઠાવનારની સાથે જોડાઓ :

આ દિવસોમાં નિર્માણનું કાર્ય ભગવાનની પ્રેરણા અને એના માર્ગદર્શનમાં ચાલી રહ્યું છે. તેનો સૂત્ર સંચાલકની ઈચ્છા મુજબ વિસ્તાર થવાનો છે, પરંતુ પરિજ્ઞનો એ તેનો શ્રેય લેવાનો છે. દરરોજના સક્રિય પરિજ્ઞનના બે કલાક સમયદાન આપવાથી અસાધારણ પ્રગતિ સંભવે છે. આપણા વર્તમાન પાંચ લાખ પરિજ્ઞનોમાંથી એક લાખ જીવંતોને અગ્રહૂતોની ભૂમિકા માટે અલગ ગણ્યા છે. એક લાખથી આરંભાયેલું યુગચેતના અભિયાન પાંચ પાંચ વર્ષોમાં ગતિ કરતું કરતું કરોડોને પોતાના પ્રભાવથી પ્રભાવિત કરી નાખે તો એને કોઈ એ પણ અસાધારણ માનવું જોઈ એ નહીં. આ કુમ આગળ પણ ચાલતો રહે તો તે દિવસ દૂર નથી કે જ્યારે સમગ્ર મનુષ્ય જીતિ આ પ્રભાવક્ષેત્રમાં હશે. લોકો ભ્રષ્ટ ચિંતન અને દ્રષ્ટ કર્મોથી ટેવાઈ ગયા છે. આ જ પ્રવાહને ઉલટાવી ટેવામાં આવે તો આગળની એક શતાબ્દીમાં સદાશયતાની ઉત્સાહવર્ધક અભિવૃદ્ધિ થઈ જાય. પડનાર અને પાડનાર જો પોતાની ગતિવિધિ ઓને પલટાવીને ઊંચા ઉઠવા અને ઉઠાવવામાં લગાડે તો ઉજ્જવળ ભવિષ્યની સંભાવના ઓને મૂર્તિમંત બનવામાં કોઈ સંદેહ રહે નહીં.

(૧૧) જીવન દેવતાની સાધના - આરાધના - ઉપાસના

અદ્યાત્મ તત્ત્વજ્ઞાનનો મર્મ - જીવન સાધના

પરમ પિતા પરમેશ્વરે એ આશા સાથે મનુષ્ય જીવન આપ્યું છે કે આપણે તેનો સદૃપ્યોગ કરીશું. દોષ—દુર્ગુણો છોડીને તુચ્છમાંથી મહાન બનીશું. વિશ્વઉદ્યાનને એક કુશળ માળીની જેમ સિંચતા રહીશું. સ્વાર્થ અને પરમાર્થને યથાર્થરૂપે સમજીશું.

બ્રહ્માંડનું નાનુ રૂપ પરમાણુ છે જે બ્રહ્માંડમાં છે તે પરમાણુમાં છે. વેદ-ઉપનિષદોના મત મુજબ પરિષ્કૃત આત્મા જ પરમાત્મા છે. આપણા શરીરમાં કેટલીયે શક્તિઓ સુષુપ્ત અવસ્થામાં પડી છે. જો એને પ્રયત્નપૂર્વક જગાડવામાં આવે તો ઘણા બધા લાભ થઈ શકે છે. આપણે માનવમાંથી મહામાનવ બની શકીએ છીએ. મનુષ્ય માર્ગ ભૂલેલો દેવતા છે. જો એને સાચો માર્ગ મળી જાય તો બધી સમસ્યાઓ દૂર થઈ જાય. ભવ બંધન માંથી મુક્તિ મળી જાય. સાધના આ માટે મુખ્ય સાધન છે. સાધનાનો મૂળભૂત હેતુ પાત્રતા વધારવાનો છે. આત્મશુદ્ધિનું બીજું નામ જીવન સાધના છે. એને પરમ પુરુષાર્થ કહેવામાં આવ્યો છે. આ ઉપાસના, સાધના અને આરાધનાનું મિશ્રિત સ્વરૂપ છે.

અદ્યાત્મિક ત્રિવેણી સંગમ :

શરીરના પોષણ માટે મુખ્યત્વે ત્રણ ચીજો હોવી આવશ્યક છે (૧) આહાર (૨) પાણી અને (૩) હવા. આ જ પ્રમાણે આત્માના પોષણ માટે – કલ્યાણ માટે ત્રણ માધ્યમ અપનાવવા પડે છે. (૧) ઉપાસના (૨) સાધના અને (૩) આરાધના. હવે જોઈએ આ શબ્દોનું વિસ્તૃત વિવેચન : પ્રથમ ચરણ છે – ઉપાસના. જે ઈષ્ટ દેવી-દેવતાને માનતા હોઈએ તેમના ગુણોનું પૂજા વખતે મનન – ચિંતન કરવું. એમના જેવા બનવા માટે જે કંઈ પ્રયત્ન કરવામાં આવે તેને ઉપાસના કહેવામાં આવે છે. બીજું ચરણ છે – સાધના. એનું પુરુ નામ છે જીવન સાધના. તેને ચરિત્ર

ઘડતર પણ કહી શકાય છે. સંયમ શીલતા, શિસ્તબદ્ધતા અને વ્યવસ્થાના ગુણ અપનાવવાની કિયાને જીવન સાધના કહેવામાં આવે છે. વ્યક્તિત્વને પવિત્ર તથા પ્રામાણિક બનાવવાની કિયાનું નામ જીવન સાધના છે. આ સાધના કર્યા પછી જ આત્મામાં પરમાત્માનું અવતરણ થાય છે.

ત્રીજુ ચરણ છે – આરાધના અને અત્યર્થના. બીજા શબ્દોમાં એને પુણ્ય – પરમાર્થ, જન કલ્યાણ વગેરે પણ કહે છે. આ સંસાર વિરાટ ભ્રષ્ટનું સ્વરૂપ છે. સંસારમાં રહેતાં પ્રાણીઓ અને પદાર્થો – પરિસ્થિતિઓનું સુનિયોજન કરવાનો પ્રયત્ન કરવાનું બીજું નામ આરાધના છે. સામાજિક પ્રાણી હોવાના નાતે મનુષ્ય એક નહીં તો બીજી રીતે સૌનો જીણી છે. આ જીણ ચૂકવવા માટે એણે સમાજસેવા તથા પુણ્ય–પરમાર્થ કરવાં.

ભવબંધન અને એમાંથી મુક્તિ

આધ્યાત્મ વિજ્ઞાના સાધકોને પોતાના દાઢિકોણમાં મૌલિક ફેરફારો કરવા પડે છે. એમને વિચારવું પડે છે કે માનવજીવનરૂપી થાપણનો એવી રીતે ઉપયોગ કરવાનો છે કે જેનાથી સ્વાર્થની સાથે પરમાર્થનો હેતુ પણ સિદ્ધ થાય. આ માર્ગમાં સૌથી મોટો અવરોધ છે – લોભ, મોહ અને અહંકાર. વાસના, તૃષ્ણા અને અભિમાન એને કારણો જ પેદા થાય છે. તેથી તેમનો નિકાલ કરવો જોઈએ.

લોભ ઉપર વિજ્ય મેળવવા માટે સાદું જીવન ઉચ્ચ વિચારનો સિદ્ધાંત અપનાવવો પડે છે. સરેરાશ નાગરિક સ્તરના જીવનમાં સંતોષ માનવો પડે છે. ઈમાનદારી અને મહેનતની આવકમાં ગુજરાતો કરવો પડે છે. લોભી વ્યક્તિ અનીતિ આચર્યા વગર પોતાની તૃષ્ણા સંતોષી શકતો નથી. જીવન સાધનાના દરેક સાધકે પ્રથમ અવરોધ 'લોભ' પર વિજ્ય મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

હવે મોહ વિષે વિચારીએ, મોહ વ્યક્તિત્વોનો પણ હોય છે અને વસ્તુઓનો પણ હોય છે. આત્મીયતાનો વિસ્તાર ટૂંકો કરવાનું નામ જ મોહ છે. મોહ હોય છે ત્યાં સ્વાર્થ વિશેષ હોય છે. આવી સ્થિતિમાં હદયને ઉદાર બનાવી શકાતું નથી. બસ પોતાના શરીર અને કુટુંબની જ ચિંતા રહે છે. એમના માટે જ આખી જીંદગી વેચી દેવી પડે છે. 'આત્મવત્

'સર્વભૂતેષુ' અને 'વસુદૈવ કુટુમ્બકમ'ના બે આત્મવાદી સિદ્ધાંત છે. મોહ આ બે સિદ્ધાંતોનું પાલન થવા દેતો નથી. જીવન સાધના માટે જરૂરી છે કે સંકુચિત મનોવૃત્તિ છોડીને સૌને પોતાનામાં અને પોતાનામાં સૌને જોવાની દાચ્છિનો વિકાસ કરવામાં આવે.

અહંકારને એક રીતે ઘમંડ સમજવામાં આવે છે. ગુસ્સે થવું, અશિષ્ટ વ્યવહાર કરવો એ અહંકારની નિશાનીઓ છે. ખોટો ખર્ચ, ખોટી મોટાઈ, ઈર્ઝા, દ્વેષ વિગેરે અહંકારના ઘરનાં સભ્યો છે. અહંભાવને આત્મધાતી શત્રુ માનવામાં આવે છે. લોભ, મોહ અને અહંકાર જેના ઉપર સવાર હોય એના માટે જીવન સાધનાની લાંબી અને ઉંચી મંજિલ પર ચાલવું અસંભવ છે. કોઈ ગમે તેટલા પૂજા-પાઠ કરતું હોય પણ જેને તથ્યાન્વેષી બનવું છે, એમણે આ ત્રણ શત્રુઓથી પીછો છોડાવવો જ પડશે.

સાર્થક, સુલભ અને સંપૂર્ણ સાધના :

વેભવ પ્રાપ્ત કરવા માટે અનેક તરકીબો શીખી અને શીખવાડી શકાય છે. શરીરને નિરોગી રાખવા માટે પણ વ્યાયામ શાળાઓ, સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્રોથી માંડીને હોસ્પિટલો જેવી અનેક વ્યવસ્થાઓ જોવા મળે છે. પરંતુ એવી વ્યવસ્થા ધણી ઓછી છે કે જેમાં ચેતનાને પરિષ્કૃત અને વિકસિત કરવા માટે સાર્થક, સમર્થ અને બુદ્ધિ સંમત સર્વોપયોગી આધાર બની શકે. આ ખામી નિવારવા માટે પ્રજ્ઞાયોગની રચના કરવામાં આવી છે. આત્મ પરિષ્કારના બીજા પણ ઉપાય છે પરંતુ પ્રજ્ઞાયોગની જીવન સાધના આંતરિક ઉત્કૃષ્ટતા વધારવા માટે સાર્થક, સરળ અને સંપૂર્ણ સાધન છે. તેને ચાર ચરણમાં વિભાજિત કરવામાં આવી છે.

પ્રજ્ઞાયોગની પ્રથમ સાધનાને આત્મબોધ કહેવાય છે. સવારે આંખ ખૂલતાં જ એવી ભાવના કરવી જોઈએ કે આજે આપણો નવો જન્મ થયો છે. એક જ દિવસ જીવવાનું છે. રાત્રે મરણને શરણ થવાનું છે. આ સમયનો મહત્તમ ઉપયોગ કરવો એ જ જીવન સાધનાનું લક્ષ્ય છે. બીજી સાધના રાત્રે સૂતી વખતે કરવામાં આવે છે. એમાં એવું માનવું જોઈએ કે હું મૃત્યુની નજીક જઈ રહ્યો છું. ભગવાનના દરબારમાં જવાબ આપવો

પડશે કે એક દિવસના જીવનનો કેવી રીતે સદુપયોગ કર્યો ? જે કંઈ ભૂલચૂક થઈ હોય તે બદલ માઝી માંગી પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જોઈએ.

પ્રજ્ઞાપ્યોગનાં બીજાં બે ચરણ છે – જેને દિવસે પૂરાં કરી શકાય છે. એમાં એક છે ભજન અને બીજું છે મનન. ભજન માટે પૂજામાં વપરાતી વસ્તુઓની જેમ આપણા જીવનમાં એ વિશેષતાઓ ઉત્પન્ન કરવાની ભાવના કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ જપ અને ધ્યાન એક સાથે ચાલી શકે છે. ગાયત્રી જપ માનસિક થાય તો પણ સારુ છે. સાથે સાથે પ્રાતઃકાળ ઉગતા સોનેરી સૂર્યનું ધ્યાન કરવામાં આવે. ઈષ્ટના સુષ્ઠુમ કિરણો આપણા સ્થુળ, સુષ્ઠુમ અને કારણ શરીરમાં પ્રવેશી દૈવીભાવો વધારી રહ્યા છે તેવી ભાવના કરવી જોઈએ. પ્રજ્ઞાપ્યોગ સાધનાનું ચોથું ચરણ છે – મનન. તે ગમે ત્યાં ગમે ત્યારે કરી શકાય છે. સમય ૧૫ મિનિટ જેટલો ચાલે. આ માટે સવારથી બપોર સુધી જે વિચારવામાં અને કરવામાં આવ્યું હોય તે તપાસી લેવું અને સૂતાં સુધી જે કંઈ કરવાનું હોય તેની ભાવનાત્મક યોજના બનાવવી જોઈએ. જેથી સવાર કરતાં પણ સાંજ વધુ ઉત્તમ બની શકે.

દરરોજ આત્મ વિશ્લેષણ, સત્ત્વપૂર્વિકાર, સત્ત્વપૂર્વિકારના સંવર્ધનનો ક્રમ ચાલુ રાખવામાં આવે તો પ્રગતિનું લક્ષ્ય ઉપલબ્ધ કરવાનું શક્ય બને છે. ઈન્દ્રિય સંયમ, અર્થ સંયમ, સમય સંયમ અને વિચાર સંયમને વ્યવહારિક જીવનની તપશ્ચયર્યા માનવામાં આવે છે. તે રીતે સમજદારી, ઈમાનદારી, જીવાબદારી અને બહાદુરીના ચાર ગુણ આપણા વ્યક્તિત્વના અંગ બની જાય તે જરૂરી છે. જેથી અન્યના દુઃખમાં ભાગીદાર થયાની ઉદાર મનોદશા બની શકે અને મનુષ્ય જન્મને સાર્થક બનાવી શકાય.

સાપ્તાહિક અને ત્રિમાસિક સાધનાઓ :

જીવન સાધનાનાં બે વિશેષ પર્વ છે. એક સાપ્તાહિક અને બીજું ત્રિમાસિક. સાપ્તાહિક ખાસ કરીને લોકો રવિવાર કે ગુરુવાર રાખે છે, છતાં કોઈપણ અનુકૂળ દિવસે રાખી શકાય છે. ત્રિમાસિકમાં ચૈત્ર અને આસો માસની એમ બે માસની નવારાત્રિઓ આવે છે. એમાં સતત નવ

દિવસ સાધના કરવી પડે છે, જેમાં દૈનિક ૨૭ માળા ગાયત્રી મંત્રના જાપ કરવાથી ચોવીસ હજારની નિર્ધારીત સંખ્યા પુરી થાય છે. છેલ્લા દિવસે ઓછામાં ઓછો ૨૪ આષ્ટૂતિઓનો યજ્ઞ કરવો જોઈએ. પ્રસાદીનાં રૂપમાં યુગનિર્માણ સંબંધી સત્તાહિત્યનું શક્તિ અનુસાર વિતરણ કરી શકાય.

સાપ્તાહિક સાધનામાં ચાર વિશેષ નિયમો અપનાવવા પડે છે –
(૧) ઉપવાસ (૨) બ્રહ્મચર્ય (૩) મૌન તથા (૪) પ્રાણસંચય પ્રાણાયામ. ત્રિમાસિક સાધનામાં આ ઉપરાંત ભૂમિ શયન, સ્વયં સેવા, ચામડાંના જૂતાનો ત્યાગ તથા તપસંચયનો બને તેટલો વધુ સમાવેશ કરવામાં આવે.

આરાધના અને જ્ઞાનયજ્ઞ

સમાજ અંધશ્રદ્ધા અને કુરિવાજોમાં ફસાયેલો છે. તેને તેમાંથી ઉગારવા જ્ઞાનયજ્ઞ સૌથી શ્રેષ્ઠ સાધન છે. લોક માનસનો પરિષ્કાર અને સત્પ્રવૃત્તિ સંવર્ધનને સર્વોચ્ચ આધાર માનીને બૌદ્ધિક, નૈતિક અને સામાજિક ક્ષેત્રોમાં યુગધર્મની સ્થાપના કરવા જ્ઞાનયજ્ઞનો રાજમાર્ગ જ કામ આવી શકે છે. આ માટે પ્રજ્ઞાયોગના સાધકોએ જોવા પુસ્તકાલય તથા જ્ઞાનરથ ચલાવવા માટે પોતાનો સમય અને શ્રમ કામે લગાડવા પડશે. આરાધના ઉદાર સેવા સાધનાથી સધાય છે. આરાધના કરનારે પોતાનાં વાણી અને વર્તન એક કરી બતાવવાં જોઈએ. કથની અને કરણીમાં વિસંગતતા ન હોવી જોઈએ. શ્રેષ્ઠ સેવા એ છે કે જેનાથી વ્યક્તિ પતનમાંથી બચીને ઉન્નતિ તરફ વળી શકે. આ માટે જ્ઞાનયજ્ઞ સૌથી શ્રેષ્ઠ બ્રહ્મયજ્ઞ છે.

* * * * *

(૧૨) સંજુવની વિધાનો વિસ્તાર

યુગ સાહિત્યનું સર્જન અનિવાર્ય છે :

બગડેલા વિચારોને સુધારી સારા વિચારો આપતું સાહિત્ય યુગ

સાહિત્ય કહેવાય. મરવા પડેલા યુગને સળવન કરી શકે તેવી તે સંજીવની વિધાછે, બચવાનો એકમાત્ર ઉપાય છે.

વર્તમાન શિક્ષણ પ્રથા જરૂરી—બિનજરૂરી માહિતી ભગજમાં ભરવા અને નોકરી સ્તરનાં આજીવિકા પ્રાપ્ત કરવાના લક્ષ્ય સુધી સીમિત રહી આજીવિકા માટે ડીગ્રી મેળવવા લોકો તેને અપનાવતા રહ્યા છે. વ્યક્તિ અને સમાજને ઘડવા જરૂરી પ્રેરણા પુરી પાડવાનો બ્રહ્મ પ્રકાશ તેમાં જોઈ શકતો નથી. સુધારણા અને સર્જન માટે જરૂરી કોઈ સંકેત આ શિક્ષણ પ્રથામાં નથી. આજે સૌથી વધુ આવશ્યકતા એની છે કે જેને પ્રાચીનકાળથી વિદ્યા, પ્રજ્ઞા કે મેઘાના નામોથી ઓળખવામાં આવે છે. જે સ્વયં દરેક સમસ્યાનો ઉકેલ લાવવા સમર્થ છે. હવે એનું જ આગમન અને અવતરણ દેવી રીતે થઈ રહ્યું છે.

પંરપરાગત શિક્ષણપ્રથા અમુક હદ સુધી ચાલુ રહી શકશે, પરંતુ એ બહાને યુગ—શિક્ષણને રોકી શકાશે નહીં. યુગ—શિક્ષણમાં નીચેના વિષયો આવશ્યક છે — (૧) વ્યક્તિનો સર્વાંગી વિકાસ (૨) સમાજ નિર્માણ (૩) સમાનતાપુરક અર્થવ્યવસ્થા (૪) સુલભ આજીવિકા પ્રાપ્તિના માર્ગ (૫) મનુષ્યના ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહારમાં સંસ્કારિતાનો સમાવેશ (૬) વર્તમાન કુટુંબ વ્યવસ્થામાં પરિવર્તન અને સુધારણા (૭) શારીરિક અને માનસિક બિમારીઓથી મૂકૃત થવાના ઉપાય (૮) અવાંછનીયતાનો વિરોધ (૯) દુઃખદમાંથી સુખદ અને સરળ પરિસ્થિતિઓનું નિર્માણ (૧૦) સહકાર અને સદ્ભાવનાનો વિકાસ (૧૧) તત્વદર્શનના ક્ષેત્રમાં સુસંસ્કાર વિરોધી માન્યતાઓનું ખંડન (૧૨) રાજતંત્ર અને ધર્મતંત્રનો નવયુગને અનુરૂપ સમન્વય.

આ માત્ર થોડા વિષયોની ચર્ચા છે. આમાંના દરેક વિષયની અનેક શાખાઓ—પ્રશાખાઓ નીકળી શકે અને દરેક એક વિષય તરીકે બહાર આવી શકે. યુગ નિર્માણ યોજના, મથુરા અને શાંતિકુંજ હરિદ્વારથી એવું સાહિત્ય પ્રકાશિત કરવાનું શરૂ કર્યું છે. સ્વયં મહાકાળે સૂત્ર સંચાલક પાસે તે સાહિત્ય લખાવ્યું છે. વાવવામાં આવેલ યુગ સાહિત્યરૂપી છોડ ભવિષ્યમાં વટવૃક્ષ જેવું વિશાળ માળખું ધારણા કરશે એવી આશા રાખવામાં આવી છે.

સંજીવની વિદ્યાનો વિસ્તાર :

યુગ શિલ્પીઓમાંથી દરેકને કહેવામાં આવ્યું છે કે તેઓ મહિને એક દિવસની કમાણી કે શક્ય અંશદાન અને દૈનિક બે કલાકનું સમયદાન આપે. જોલા પુસ્તકાલય કે જ્ઞાનરથ દ્વારા પોતાના સંપર્કક્ષેત્રમાં વિના મૂલ્યે યુગ સાહિત્ય લોકોને ઘેર બેઠાં પહોંચાડવાનો, વંચાયા પછી પરત લઈ નવાં પુસ્તકો આપવાનો કમ ચાલુ રાખવામાં આવે. પ્રજ્ઞા પરિજ્ઞનોને એક થી પાંચ, પાંચથી પચ્ચીસ અને પચ્ચીસમાંથી એકસો પચ્ચીસ બનાવવા માટે અનેક રીતે પ્રેરણા આપવામાં આવી રહી છે. જેથી દેશની એકસો કરોડની જનતાને સર્જન ચેતના દ્વારા પ્રેરિત કરી શકાય છે. આમ આગળ વધતાં વધતાં તે સૂર્યકિરણોની જેમ વિશ્વવ્યાપી બની જશે.

સંજીવની વિદ્યાનું ક્ષેત્ર વિસ્તારી જીવન સાર્થક કરો :

દેશની વિશાળ જનસંખ્યામાંથી કેટલીક વ્યક્તિઓ તો એવી હશે કે જેમને માનવીય ગૌરવનું સ્મરણ હોય અને જે ભલું કરવામાં અને વિકૃતિઓનું નિરાકરણ કરવામાં કોઈને કોઈ કામ કરી શકે. ઉપરાંત સરકારી પેન્શનરો પણ ઓછા નથી કે જેઓ સાહીઠની ઉંમરે નિવૃત્ત થઈ ઓસી વર્ષની કે થોડી ઓછી ઉંમર સુધી શારીરિક કે માનસિક શ્રમ કરવાની સ્થિતિમાં હોય છે. જો આવા લોકો અંતરાત્માનો અવાજ સાંભળી શકે તો યુગધર્મ નિભાવી આત્મકલ્યાણનો લાભ મેળવી શકે છે. તે રીતે કામધંધાથી નિવૃત્ત તમામ લોકો ભગવાનની આ યોજનામાં સામેલ થઈ પોતાનો ઉધાર કરવાની તક ઝડપી શકે છે.

સ્ત્રીઓમાં કેટલીક રસોઈ, કપડાં, વાસણની સફાઈ જેવાં કાર્યોમાંથી થોડીક કુરસદ મેળવી યુગધર્મની માગ પ્રમાણે થોડુંઘણું સમયદાન કે અંશતઃદાન આપી શકે. વિધવાઓ, ત્યક્તાઓ, અપરિણિતાઓ વિગેરેનો પણ મોટો વર્ગ છે. તેઓ મહિલા જાગૃતિ અભિયાનમાં જોડાઈ અનેક બાળકો અને મહિલાઓમાં સંજીવની વિદ્યાનું આરોપણ કરી ભગવાનના આશીર્વાદ મેળવવા ભાગ્યશાળી બની શકે છે.

પ્રગાટેલા દીપક જ ઓલવાયેલાને સળગાવશો :

યુગસંધી મહાપુરશ્વરણ શાંતિકુંજમાં પાછલાં વર્ષોથી ચાલી રહ્યું છે. તેની તપશકિતથી લાખો માનવીઓ પ્રભાવિત થઈ રહ્યા છે. આ દિવસોમાં વિચાર પરિવર્તનના આધારે યુગ પરિવર્તન કરવા એવા પ્રશિક્ષકો જોઈએ કે જે પોતાની પ્રાણ-પ્રતિભાનો ઉપયોગ કરીને ખોટી માન્યતા અને હિયા કલાપોને બદલી શકે. સન ૧૯૮૦ના વસંતપર્વથી શાંતિકુંજમાં અનેક પ્રકારનાં પ્રશિક્ષણ એક સાથે શરૂ થયાં છે. એમાં લોકમાનસના પરિષ્કારનું આંદોલન પ્રથમ છે. બીજું મહીલા જાગરણ છે. ત્રીજું છે – માનવીય અંતરાળમાં રહેલી પ્રાણચેતનાના ઉદ્દીપન માટે સાધનાત્મક સંશોધનની વ્યવસ્થા જે કાર્ય બ્રહ્મવર્ચસમાં કરવામાં આવશે. મહીલા પ્રશિક્ષણને શક્તિ ચેતના કહેવામાં આવશે જ્યારે ભાવ સંવેદના જગાડનાર પ્રશિક્ષણને કલ્પ પ્રક્રિયા કહેવામાં આવશે. આ ત્રણે ઉપકમ એક જ તંત્ર હેઠળ કામ કરશે અને તેમનું સૂત્ર સંચાલન કરનારી ઉજ્જી એક જ બિંદુમાંથી ઉત્પન્ન થશે.

પાંચ દિવસની સાધનાનું સ્થુળ અને સુદ્ધમ સ્વરૂપ

અધિક લોકોને ઓછા સમયમાં પ્રાણ ચેતનાથી લાભાન્વિત કરવા માટે શિક્ષણ અવધિ ઓછી કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ નથી. પાંચ દિવસથી ઓછી અવધિ કરવી સંભવ નથી. જેથી ચાલુ પ્રશિક્ષણ સત્રોને નવને બદલે પાંચ દિવસના કરી દેવામાં આવ્યાં છે. પાંચ દિવસની અવધિ પણ ઘણી ઓછી ગણાય, પરંતુ જ્યાં પ્રાણ પ્રત્યાવર્તન એટલે કે પ્રાણશક્તિનું આદાન પ્રદાન થતું હોય ત્યાં તેની અસર વર્ષો સુધી રહે છે. આવા પ્રશિક્ષિત લોકોના કથનનો પ્રભાવ પણ સારો પડે છે. એની પાછળ માત્ર શબ્દ શૃંખલા ન રહેતાં ઉજ્જી પણ હોય છે. એ કારણથી એ સાંભળનારના અંતરાત્માનાં ઊંડાણ સુધી પહોંચે છે. વ્યક્તિને ઢંઢોળે છે અને તથ્યોને હૃદયંગમ કરી જીવનમાં ઉતારવા વિવશ કરે છે.

શાંતિકુંજને સુસંસ્કારી ભૂમિના રૂપમાં જોઈ શકાય છે. જ્યાં ગંગાતટ અને હિમાલયની છાયા અને સપ્તરિંગોની તપશ્ચયાના વિશિષ્ટ સંસ્કારો આજે પણ પોતાના પ્રભાવોનો પરિચય આપે છે.

સાધકોને જે આહાર આપવામાં આવે છે તે ઉચ્ચયક્ષાની સાત્ત્વિકતાભર્યો અને પ્રાણ ચેતનાની આધ્યાત્મિકતાથી અનેક ગણો ચડિયાતો સમજવામાં આવે છે.

શાંતિકુંજના સૂત્ર સંચાલનમાં જે ઋષિ-યુગમની પ્રધાન ભૂમિકા હતી તે હવે પછીના દિવસોમાં શરીર ન હોવા છતાં પણ આ પૂણ્યભૂમિ પર પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા વચનબદ્ધ છે. ભવિષ્યમાં એમની સાધના વધારે ઉગ્ર થઈ જશે. ત્યારે એ સમગ્ર ઉપાર્જનનો લાભ એ પરિજ્ઞનોને અવિરતપણે મળતો રહેશે કે જેઓ નવસર્જનના હેતુ માટે પોતાનાં સમયદાન અને અંશદાન આપવામાં પાછી પાની કરતાં નથી.

* * * *

(૧૩) જીવન સાધનાનાં સોનેરી સૂત્ર

સુધરીએ, વાસ્તવિક હક્કિકત સમજુએ :

મનુષ્ય માયાજીળની અંદર કરોળીયાના જીળાની જેમ ફસાયેલો રહે છે. ભગવાનના દરબારમાં જવાનો અને ત્યાં જવાબ આપવાનો વારો આવે ત્યાં સુધી અજ્ઞાનના અંધકારમાં ભટકતો રહે છે. દેવદુર્લભ મનુષ્ય જીવન સૃષ્ટિના રચનારની બહુ મોટી થાપણ છે. તેણે ખુદને સંસ્કારી તેમજ બીજાઓને ઉન્તત કરવાના એમ બંને પ્રયોજનો સંભાળવાના છે. શાસ્ત્રકારોએ તેને ચાર સૂત્રો સમજાવ્યાં છે – 'તત્ત્વમસિ', 'અયઆત્મા પરબ્રહ્મ', 'પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ', સોહમ્' આ ચારેયનો એક જ અર્થ છે કે પરિષૂત જીવ – જીવાત્મા જ પરબ્રહ્મ છે. મનુષ્ય બીજું કશું નથી, માત્ર ભટકતો દેવતા છે.

ઈશ્વરરદ્દર્શન, પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર, પ્રભુનું સાનિધ્ય જેવી ઉચ્ચ સ્થિતિનો જેને રસાસ્વાદ કરવો હોય, તેણે બહારની દુનિયાની બાજુથી આંખો બંધ કરીને પોતાના જ આત્મામાં પ્રવેશ કરવો જોઈએ. જોવું જોઈએ કે જેને મેળવવા અને જોવા માટે અત્યંત દુઃખદાયક અને

ભમદાયક પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા તે તો પોતાના અંતઃકરણમાં બિરાજમાન છે. આત્મામાં રહેવાવાળા પરમાત્મા જ તે ક્ષમતા ધરાવે છે કે જેનાથી ઈચ્છિત વરદાન મેળવવું શક્ય બની શકે છે.

નીચતાથી બચીએ – મહાનતા અપનાવીએ :

મનુષ્ય જો લોભરૂપી બેડીઓ, મોહની બેડીઓ અને અહંકારની સાંકળમાં બંધાયેલો રહેશે, તો તેની બધી જ ક્ષમતા નિરૂપયોગી થઈ જશે. વાસનાઓ માણસને લીંબુની જેમ નીચોવી લે છે. જીવનમાંથી સ્વાસ્થ્ય, સંતુલન, આયુષ્ય જેવું બધું જ નીચોવીને છોતરાં જેવું નિસ્તેજ બનાવી દે છે. માનવ જીવનનો પરમ પુરુષાર્થ અને સર્વોચ્ચ સત્તરનું સૌભાગ્ય એક જ છે કે તે પોતાની હલકી માનસિકતાથી બચે. ભષ્ટ ચિંતન અને તૃષ્ટ આવરણ સામે સંઘર્ષ કરે. ભૂલ સમજાય ત્યાંથી પાછા વળવામાં કોઈ નુકશાન નથી. ગણતરી કરવામાં ભૂલ થાય તો બીજાવાર નવેસરથી ગણવાનું શરૂ કરવામાં કોઈ સમજદારને સંકોચ ન થવો જોઈએ. જીવન સાચા અર્થમાં પૃથ્વી પર રહેવાવાળું દેવત્વ છે. નરકીટક, નર-પશુ, નર-પિશાચ જેવી સ્થિતિઓ તેઓએ પોતાની સ્વેચ્છાથી સ્વીકારી છે. જો તેઓ કાયાકલ્પ જેવા પરિવર્તનની વાત વિચારી શકે, તો તેને નર-નારાયણ, મહામાનવ બનવામાં પણ વાર લાગતી નથી. છેવટે તો તે ઋષિઓ, તપસ્વીઓ તથા મનસ્વીઓનો વારસદાર તો છે જ.

વ્યક્તિત્વને ખૂબ પ્રતિભા સંપન્ન કરવા માટે આ આપત્તિકાલ જેવા સમયમાં ભગવાનને મદદ કરવા ઈચ્છનારે જાગૃત થઈ જવું જોઈએ. આ માટે પોતાના ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહારમાં ઉત્કૃષ્ટતાનો વધારેમાં વધારે સમાવેશ કરી અન્ય અનેકોને ઉંચે ઉધાવવા જોઈએ. બદલાતા યુગને અનુરૂપ હવે તો દરેકને પોતાના યુગનો નવો મનુષ્ય બનાવવાની હરિકાઈ કરવી પડશે. નવો સંસાર બનાવવા બધા પરિજ્ઞનોએ લાગી જવું તે યુગધર્મ છે.

પંચશીલો અને ચાર વ્રતોને જીવનમાં ઉતારો :

પ્રાચીન સમયમાં દરેક સાધકને પ્રારંભમાં યમનિયમ સાધવા પડતા હતા. તેની પાછળ સત્ય, અહિંસા, બ્રહ્મચર્ય, અસ્તેય, અપરિગ્રહ

વગેરેની સાધના અનિવાર્ય હતી. પરંતુ આજની સ્થિતિમાં તેવું શક્ય જણાતું નથી. હવે તો વ્યવહારિક પંચશીલોનું પાલન થઈ શકે તો પણ કામ ચાલી શકશે. આ પંચશીલો છે. (૧) શ્રમશીલતા (૨) મિતવ્યયતા (૩) શિષ્ટતા (૪) સુવ્યવસ્થાઅને નં. (૫) સહકારિતા. આ પંચશીલોની છણાવટ આધશક્તિ ગાયત્રીની સમર્થ સાધના બુકમાં આ જ પુસ્તિકામાં પાન-૨૭ ઉપર આપેલ છે જેથી અહીં રીપીટ કરેલ નથી.

સાથે સાથે ચાર વ્રતો અથવા સૂત્રો પણ તે જ બુકમાં પાન નં. ૨૮ ઉપર છણાવટ કરેલ છે. આમ ઉપરોક્ત પાંચ પંચશીલો તથા ચાર વ્રતો મળી કુલ નવ સદગુણોને જીવનમાં ધારણ કરવા તે જનોઈના નવ તારનું રૂપક છે. ખલ્લે જનોઈ ધારણ કરવાનો અર્થ આ નવ સદગુણો ધારણ કરવા તે છે. જે જેટલા પ્રમાણમાં અહીં કથિત સદગુણો ધારણ કરે તેટલા પ્રમાણમાં તેની ગાયત્રી સાધના સાર્થક ગણાય, તે કહેવાનો મતલબ છે.

કર્મક્રિયાઓ સાથે ભાવ સંવેદના જોડો :

ઉપરોક્ત નવ ગુણોને ચિંતન, ચરિત્ર, વ્યવહારમાં અને ગુણ, કર્મ, સ્વભાવમાં ખૂબ ઉંડે સુધી ઉતારવા અને સાચવવા જોઈએ. મીઠાઈ - મીઠાઈ બોલીને કે તેના સ્વાદનું વર્ણન કરવાથી પેટ ભરાતું નથી. આપણો કર્મક્રિયાઓમાં જેની ભાવભરી ચર્ચા કરીએ છીએ તેને સાંભળવાની સાથે અંતઃકરણમાં ઉતારવી જોઈએ. રાષ્ટ્રધ્વજમાં દેશભક્તિની ભાવશ્રદ્ધાનો સમાવેશ કરીને તેને ગર્વ-ગૌરવની સાથે ફરકાવીને યોગ્ય સન્માન આપવામાં આવે છે. તે જ પ્રકારે સર્વવ્યાપી, ન્યાયનિષ્ઠ સત્તાનું આરોપણ પણ મૂર્તિમાં - પ્રતિમામાં કરીને ભાવશ્રદ્ધાને આ સ્તરની સુવિકસિત બનાવી શકાય છે કે જેથી તે સત્પ્રવૃત્તિઓનો સમુચ્ચય પરબ્રહ્મની સાથે જોડાઈ શકવા યોગ્ય બની શકે. ઈશ્વર અને જીવનું મિલન આ રીતે થઈ શકે છે. પતિ અને પત્નીની આ સમર્પણની માનસિકતાને જ દ્વેતથી અદ્વેતની સ્થિતિમાં પહોંચાડે છે. મનુષ્ય પણ જ્યારે દેવયુક્ત બને છે તો દેવતા બની જાય છે અને તેના આત્માની સ્થિતિ પરમાત્મા જેવી બની જાય છે.

પ્રતીક પૂજાનું તત્ત્વ દર્શન :

દેવપૂજાના કર્મકાંડોને પ્રતીક ઉપાસના કહે છે. દેવતાની પ્રતિમા એક પૂર્ણપુરુષની પરિકલ્પના છે. તેના ઉપાસકે પણ દરેક સ્થિતિમાં સર્વાંગ સુંદર તથા નવયુવકો જેવી મનઃસ્થિતિ બનાવી રાખવી જોઈએ. દેવીઓ માતૃસત્તાનું પ્રતીક છે. તરુણી તથા સૌદર્યમયી હોવા છતાં પણ તેને કુદાસ્થી નથી જોવાતી. પરંતુ પવિત્રતાની માન્યતા વિકસિત કરતાં તેને શ્રદ્ધાપૂર્વક નમન વંદન જ કરવામાં આવે છે. નારી માત્ર પ્રત્યે પ્રત્યેક સાધકની માન્યતાઓ આ સ્તરની વિકસિત થયેલી હોવી જોઈએ.

પૂજા અર્ધનાં જળ, અક્ષત (ચોખા), પુષ્પ, ચંદન, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય આદિ સજાવીને રાખવામાં આવે છે. એ દરેકની પાછળ રહેલાં સંકેતોને ધ્યાનમાં રાખી પોતાના જીવનની રીતિ-નીતિનું નિર્ધારણ કરવાનું છે. આ પ્રતીક સમર્પણોના માધ્યમથી આપણે પોતાની જાતને પ્રશિક્ષિત કરીએ છીએ કે જેથી દેવત્વના અવતરણ હેતુ પાત્રતા તદ્દનુરૂપ વિકસિત બને. પ્રતિકોની પાછળનો મર્મ જીવનમાં ઉતાર્યા વગર ઉપાસના ફળાયી બનતી નથી. સમય, શ્રમ અને સાધન તથા ધનનો વ્યર્થ બગાડ છે.

ઉપાસના-દ્યાન ધારણાનું સ્વરૂપ અને મર્મ :

જપ, ધ્યાન અને પ્રાણાયામ આ ત્રણેયનો પ્રાણ પ્રવાહ ત્યારે વરદાન બની અવતરિત થાય છે, જ્યારે તેમની પાછળ જોડાયેલી પ્રેરણાઓને અપનાવાય. નામ, જપનું તાત્પર્ય છે કે પરમેશ્વરને વારંવાર સ્મૃતિ પટલ પર અંકિત કરવા. તેમની મહાત્વાકાંક્ષાઓને સમજવાની, અપનાવવાની માનસિકતા બનાવી રાખવાનો નિત્ય પ્રયત્ન કરવો, તે જ નામ જપનું મહત્વ અને મહાત્મ્ય છે. જપ કરનાર પોતાના વ્યક્તિત્વને એ આધાર પર વિકસિત કરે. ગાયત્રી ઉપાસક મંત્ર જપના સમયે ઉગતા સૂર્યનું ધ્યાન કરે. તેનો પ્રકાશ શરીરમાં પ્રવેશી ઓજસ, મસ્તિષ્ઠમાં તેજસ અને અંતઃકરણમાં વર્યસની અવિભિન્ન વર્ષા કરવા જેવી ભાવના કરી શકાય છે. પ્રાણાયામમાં નાક દ્વારા બ્રહ્માંડવ્યાપી પ્રાણતત્વને ખેંચીને, તેને ધારણ કરીને આપણી અંદર ઘુસેલા અશુભને બહાર ફેંકવાની ભાવના

કરીએ. જે શ્રેષ્ઠ અને ઉત્કૃષ્ટ છે તેને પકડવાની અને આપણી સત્તામાં પ્રસ્થાપિત કરવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

ભાષ્ટ ચિંતન અને દૃષ્ટ આચરણો જ અસંખ્ય સમસ્યાઓ અને સંકટોનાં ધોર વાદળો સજ્યાં છે. તે બધાનું નિવારણ કરવા દૂરદર્શી વિવેકશીલતાને જનમાનસમાં ઉતારવાનો પ્રયત્ન કરીએ. બીજા શષ્ઠોમાં તેને જનમાનસનો પરિષ્કાર કહી શકાય. ચિંતન, ચારિત્ય તેમજ વ્યવહારમાં શ્રેષ્ઠતાનો વિકાસ અને અંતઃકરણમાં ભાવ સંવેદના જગાડવાથી જ તે શક્ય બની શકે છે. આ જ આપણા સમયનો યુગધર્મ છે. કોઈ ઈચ્છે તો તેને મહાકાળનો પોકાર અથવા દિવ્યસત્તાનું ભાવભર્યું આઢવાહન પણ કહી શકે છે.

પ્રાપ્ત અનુપમ સુયોગનો લાભ લઈએ :

આજકાલ દિવ્ય ચેતના સેવાભાવી સજ્જનોના સમુદ્દરને વધારે વિસ્તૃત કરવામાં લાગી ગયેલ છે. યુગનો મત્સ્યાવતાર આજના દિવસોમાં પોતાના કલેવરને વિશ્વવ્યાપી બનાવવા માટે આકુળ—વ્યાકુળ છે. અપેક્ષા રાખવામાં આવી છે કે આ પંક્તિના વાચક નર—પામરોથી વધારે ઉંચે ઉઠીને વિચારશીલતાની દાઢિથી અપેક્ષા કરતાં વધારે પરિષ્કૃત બનતા જશે. તેઓ એકથી પાંચ, પાંચ થી પચ્ચીસ અને પચ્ચીસ થી એકસો પચ્ચીસ ગુણન પ્રક્રિયા અપનાવીને ચાર બીજા સાથી શોધે અને વળી બીજા વર્ષે તેઓ બીજા ચાર સાથી શોધે તથા તેને પોતાના પ્રયોજનમાં સહભાગી બનાવી યુગમાનવોની એક પંચાયત સ્થાપિત કરે. સમયદાન તથા અંશદાન અપનાવતા રહેવા માટે તેઓને પણ પોતાના જેવી કર્મ પદ્ધતિ અપનાવવા સહમત કરે. કરવાનું તો માત્ર એક જ કાર્ય છે — 'વિવેક વિસ્તાર'. આત્મ પરિષ્કાર, સત્પ્રવૃત્તિ સંવર્ધન ઉપરાંત આ દિવસોમાં જે પુણ્યપ્રક્રિયાને તેટલા જ ઉત્સાહથી અપનાવી શકાય તે છે એકથી પાંચની રીતિ-નીતિ અપનાવતા જઈને સમગ્ર વિશ્વને નવજીવનની વિચારધારાથી અનુપ્રાણિત કરવી. આ જ કમમાં આપણા જીવનનો અસાધારણ પરિષ્કાર અને વિકાસ સુનિશ્ચિત રૂપથી થઈ શકશે.

(૧૪) મહાકાળનું પ્રતિભાઓને આમંત્રણ

સોથી મોટી સિદ્ધી પ્રતિભા :

પ્રતિભા એક દૈવી સ્તરની વિદ્યુત ચેતના છે. મનુષ્ય પ્રયત્નો વડે તેને વધારી જે તે ક્ષેત્રોમાં મહાનતા મેળવી શકે છે. તે વ્યક્તિના વ્યક્તિત્વમાં અને કર્તવ્યમાં અસાધારણ સ્તરની વિશેષતાઓ ભરી દે છે. પ્રતિભા સંપત્તિ લોકોને ઉગતો સૂર્ય પણ કહી શકાય છે. જેનાં દર્શન થતાં જ બધે જ ચેતનાનું એક નવું વાતાવરણ બની જાય છે. સાચું તો એ છે કે નર-વાનરને શક્તિશાળી બનાવવાનું શ્રેય પ્રતિભાનું જ છે. પ્રતિભા જ શરીરમાં ઓજસ્વિતા, મનમાં તેજસ્વિતા અને અંતઃકરણમાં વર્યસ્વના સ્વરૂપે જોવા મળે છે.

બુદ્ધિશાળીઓમાં દાર્શનિકો, શાસકો, કલાકારો, વૈજ્ઞાનિકો, નિર્માતાઓ, સાહિત્યકારો તેમજ જાગૃત લોકોમાં ફક્ત પ્રતિભાનો જ ચમત્કાર દેખાય છે. દૂરદર્શિતા, વિવેકશીલતાના નામે પણ તેને જાણી શકાય છે. જો તે બાબતે કોઈને શ્રેય મળે તો સમજવું જોઈએ કે આ તેની વિકસિત પ્રતિભાનો જ ચમત્કાર છે. દુર્જન માણસો વિદ્યાનો વિવાદમાં, ધનવાન લોકો આંદ્રરમાં અને શક્તિશાળી લોકો બીજાને પીડા આપવામાં પોતાની વિભૂતિનો ઉપયોગ કરે છે. પ્રતિભાને વિભૂતિ પણ કહે છે. જ્યારે સજ્જન માણસો પોતાની વિદ્યા બીજાને શાન આપવામાં, ધનનો ઉપયોગ સત્પ્રવૃત્તિ સંવર્ધન માટે દાન આપવામાં અને શક્તિશાળી લોકો પોતાની શક્તિ અન્યનું રક્ષણ કરવામાં વાપરે છે. આ છે, વિભૂતિવાનોની સદુપયોગ અને દુરૂપયોગની રીતિ-નીતિ.

પ્રતિભાથી વધીને બીજુ કોઈ સમર્થતા છે જ નહીં:

પ્રતિભા શ્રેષ્ઠતાની સાથે જોડાયેલી સાહસિકતાનું નામ છે તે જ્યાં પણ હોય છે ત્યાં કસ્તુરીની માફક સુંગંધ આપે છે અને ચંદનની માફક નજીકના વાતાવરણને પ્રભાવિત કરે છે. ગાંધીજીની સલાહ અને સમીપતાથી કેટલીય પ્રતિભાઓ પ્રગટી જાપાનના ગાંધી 'કાગાવાએ' તે

દેશના પછાત સમૂદ્દરને સભ્ય તેમજ સમર્થોની શ્રેષ્ઠીમાં લાવીને ઉભા કરી દીધા. મહામના માલવીયા, સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ, યોગી અરવિંદ, રાજા મહેન્દ્ર પ્રતાપ, રવિન્દ્રનાથ ટાગોર વિગેરેની સ્થાપેલ શિક્ષણ સંસ્થાઓએ કેટલીયે ઉંચા પ્રકારની પ્રતિભાઓનું નિર્માણ કરી રાષ્ટ્રને સમર્પિત કરી.

પ્રતિભાના સંપાદનમાં, વિકાસમાં જેવી અભિજ્ઞય વધે છે, જેણે પોતાના ગુણ, કર્મ, સ્વભાવને વિકસિત કરવા માટે પ્રયત્નો કર્યા છે, તેના માટે સમજવું જોઈએ કે તેણે પોતાના ભવિષ્યને ઉજ્જવળ બનાવવાનો મોકો સાધ્યો છે. તેને જન સાધારણનો અનેરો સહકાર મળ્યો છે. સમગ્ર સંસારમાં જ્યાં પણ સાચા સ્તરની પ્રગતિ નજરે પડે છે, ત્યાં સમજવું જોઈએ કે તેમાં ઉચિત પ્રતિભાનો જ મુખ્ય સહયોગ હશે.

પરિષ્કૃત (સ્વચ્છ) પ્રતિભા એક દૈવી વરદાન :

સૈનિકોને યુધ્યને મોરચે મોકલનાર તંત્ર તેમના માટે શસ્ત્ર-સરંજામ, રહેવા-ખાવા-પીવાની તથા રક્ષણની સુવિધા પુરી પાડે છે. નવસર્જનના બેવડા મોરચા ઉપર કાર્ય કરનાર પરિજનો માટે યુગ પરિવર્તનના સરંજામની વ્યવસ્થા મહાકાળે કરી દીધી છે. અત્યારના સમયે ઈશ્વરને ગરજ છે. તેમના બગડેલા બાગને સુવિકસિત કરવા માટે કુશળ માળીઓ જોઈએ છીએ. તેમની દુનિયાને વિકસિત, સુસંસ્કારી, સુખી બનાવવા માટે કુશળ કલાકારો અને શૂરવીર સૈનિકોની જરૂરિયાત ઉભી થઈ છે. જેઓ તેમનો પોકાર સાંભળી યોગ્યતા પ્રસ્તુત કરશે તેઓ દૈવી વરદાનથી કોઈ પ્રકારે વંચિત રહેશે નહીં, પરંતુ એટલું બધું મેળવશે કે જેથી તે દૈવી સત્તાનો ખજાનો બની જશે.

ભગવાને કાયા કલેવર દરેકને વગર કિંમતે આપી દીધું છે. પરંતુ પરિષ્કૃત પ્રતિભા સ્વપ્રયત્નોથી પેદા કરવી પડશે. આટલી મૂલ્યવાન સંપત્તિ મેળવવા માટે તેવું જ સાહસ એકનું કરવું પડશે કે જેવું લોકમંગલ માટે રાષ્ટ્રભક્તો અને લોકસેવકોએ અપનાવ્યું હતું. અત્યારના દિવસો પરીક્ષાના સમયના છે. તેમાં સિધ્ય કરવું પડશે કે જે કંઈ દૈવીકૃપા વિશેષરૂપે મળશે, તેને ઉંચા પ્રકારના પરમાર્થ પ્રયોજનોમાં લગાવવામાં આવશે, સ્વાર્થ માટે નહીં. સ્વચ્છ પ્રતિભા પરમાત્માએ પહેરાવેલ

હીરાઓના હારનો હીરો છે, મોતી છે, રત્ન છે, જે પહેરવા દેવો પણ જંખે
છે. આવા ઉદારવાદી પરિષ્કૃત પ્રતિભાવાળા લોકો ધન્ય છે.

પ્રચંડ મનોબળનું 'પ્રતિભા'માં પરિવર્તન :

મહાન શક્તિઓએ જેની ઉપર કૃપા બતાવી છે, તેને સૌ પ્રથમ
શ્રેષ્ઠતા અપનાવવા અને પ્રબળ પુરુષાર્થ કરવાની પ્રેરણા આપી છે. ત્યાર
પછી જ તેમની સહાય કામે લાગી જાય છે, ખરાબપાત્રો અપેક્ષા રાખે તે
વ્યર્થ છે. પ્રતિભા જ્યાં વરસે છે ત્યાં બધે જ બુલડોઝરની માફક ખરાબી
સાફ કરતી ચાલી જાય છે. યુરોપનો વિશ્વવિજયી સેન્ડો કિશોરાવસ્થા
સુધી બીમારીઓથી ઘેરાયેલો અને દુર્બળ હતો. પણ જ્યારે તેણે સમર્થના
માર્ગદર્શનમાં સ્વાસ્થ્યનું નવેસરથી સંચાલન શરૂ કર્યું તો થોડા સમયમાં
વિશ્વવિજયી પહેલવાન બની ગયો. ભારતના ચંદ્રગીરામનો ઈતિહાસ
પણ આવો જ છે, જે બિમારમાંથી હિંદ કેસરી બન્યા. વ્યક્તિની
અંતઃચેતના જેને પ્રતિભા પણ કહે છે, તે એટલી સબળ છે કે અનેક
અભાવો અને અડયણોને ખૂંદતી ઉન્નતીના શિખર સુધી પહોંચાડી દે છે.
પ્રતિભા ખરેખર તે સંપત્તિ છે કે જેને જગાડવામાં આવે તો તે અસંભવને
પણ સંભવ બનાવી શકે છે. આ આધ્યત્મ વિજ્ઞાનનો એક સુનિશ્ચિત
સિદ્ધાંત તેમજ અટલ સત્ય પણ છે.

આગળ વધો અને લક્ષ્ય સુધી પહોંચો :

વ્યક્તિત્વનો પરિષ્કાર જ પ્રતિભાનો પરિષ્કાર છે.
વ્યક્તિત્વવાન અનેક લોકોનો સ્નોહ, સહયોગ પરામર્શ તેમજ ઉપયોગી
સામર્થ્ય મેળવતા જાય છે. આ અંગત પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તે
માટે પોતાનો સંકલ્પ, સમય અને પ્રયત્નો જ કામ લાગે છે. કહેવામાં
આવ્યું છે કે મનુષ્ય પોતે જ પોતાનો દુશ્મન અને પોતાનો મિત્ર છે. એટલા
માટે પોતાને તપ-તિતિક્ષાથી ઉંચે ઉઠાવો, પડવા ન દેશો. સમર્થતા અંદર
જ રહે છે, વધે છે અને વિકસિત કરવા તત્પરતા રાખવામાં આવે તો
વ્યક્તિત્વની પ્રખરતા એટલી મજબૂત હોય છે કે જ્યાં પણ નિશાન લગાવે
ત્યાં આરપાર નીકળી જાય છે. ખરેખર મનુષ્ય પોતાના સર્જનહારની
માફક સામર્થ્યવાન છે. જ્યારે તે પોતાની શ્રેષ્ઠતાને ઉંચે ઉઠાવવાના

કાર્યમાં લાગી જાય છે, તો દેવતાઓ પણ તેને નમન કરે છે. તેથી જ મનુષ્યના રૂપે વારંવાર ભગવાન અવતાર ધારણ કરે છે. સ્વર્ગની દેવીઓ રીધી-સિધી સ્વરૂપે તેની આગળ પાઇણ ફરે છે અને તેની આજાનું પાલન કરે છે.

આ સંદર્ભે સૌથી મોટો સુયોગ હાલના દિવસોમાં છે, જ્યારે નવનિર્માણ માટે પ્રચંડ વાતાવરણ બની રહ્યું છે. ઉજ્જવળ ભવિષ્યના નિર્માણમાં વિધાતા જોડાયેલા છે તેથી તેમાં જોડાઈ અનહં લાભ મેળવવો જોઈએ. આમ કરવાથી બીજા સારા પરિણામોની સાથોસાથ પ્રતિભા પરિષ્કારનો લાભ તો હાથોહાથ રોકડિયા ધર્મની માફક નિશ્ચિતરૂપે મેળવી શકીશું. અત્યારે આ પારસને અડકવાનો સમય છે. કલ્પવૃક્ષની છાયામાં બેસવાનો અવસર છે. પ્રભાતના પુનિત સમયમાં દરેકને પ્રસત્તા, પ્રકુલ્પિતતા અને સફળતાપૂર્ણ ઉપલબ્ધિથી ભરપૂર લાભ મળી શકે છે. સાથો સાથ પરિષ્કૃત અને પ્રતિભાયુક્ત વ્યક્તિત્વ વિકસાવવાનો પણ સમય છે. જેનો લાભ સમજદાર માણસે ચૂકવો જોઈએ નહીં

(૧૫) મહિલા જગૃતિ અભિયાન

સાર - સંકિપ્ત :

માતાના રૂપમાં, દેવીના રૂપમાં વિધાતાની રચના છે – માતૃશક્તિ, મહિલા શક્તિ. આ તેનું પરમ પૂજ્ય દૈવી સ્વરૂપ છે. દેવત્વના પ્રતિકોમાં સર્વપ્રથમ સ્થાન નારીનું અને બીજું સ્થાન નરનું છે. જેમ કે લક્ષ્મી–નારાયણ, ઉમા–મહેશ, શચી–પુરંદર, સીતા–રામ, રાધે–શ્યામ જેવાં દૈવી જોડોમાં પ્રથમ નારીનું અને ત્યારબાદ નરનો ઉલ્લેખ થાય છે. માતાનું શરીર અને સંસ્કાર પ્રાપ્ત કરીને બાળક સંસારમાં પ્રવેશ કરે છે અને પ્રગતિની દિશામાં આગળ વધે છે. ભાવ–સંવેદના, ધર્મ–ધારણા અને સેવા–સાધનાના રૂપમાં તેની વરિષ્ઠતા ચરિતાર્થ થતી જોઈ શકાય છે. પતિથી લઈને ભાઈ અને પુત્ર સુધ્યા દરેકને તેમની જરૂરિયાતો પુરી કરે છે. વહેવારમાં તેને તૃષ્ણિ, તૃપ્તિ અને શાંતિના રૂપમાં અનુભવી શકાય છે. આત્મિક ક્ષેત્રમાં તે ભક્તિ, શક્તિ અને સમૃદ્ધિ છે. નર તેને પામી ધન્ય બન્યો છે અને પોતાની ક્ષમતાઓ વિકસાવી શક્યો છે.

નારીની દુર્દ્શા અને પરિવર્તન :

સામંતવાદી અંધકાર યુગમાં નારીને અબળા, કામણી, રમણી, ભોગ્યા અને દાસી જેવી તિરસ્કૃત સ્થિતિમાં રહેવા યોગ્ય ગણવામાં આવી હતી. તેના પ્રત્યેનો પૂજ્યભાવ કુદાચિતમાં ફેરવાઈને તેને વાસનાની આગમાં પટકીને ચંદનને – કલ્પવૃક્ષને કોલસામાં બદલી દીધી. મધ્યકાળમાં નારી પર જે વીત્યું તેની લાંબી કરુણ કથા છે. તેને માનવી અને પણ વર્ચયેનું એક પ્રાણી ગણવામાં આવતું. કન્યાનો જન્મ દુભર્ગયપૂર્ણ અને પુત્રનો જન્મ રત્નવર્ષાથી વધાવવામાં આવતો. છોકરો–છોકરી વર્ચ્યે શિક્ષણ, પ્રેમ, સુવિધા–સાધનો બાબતે ઘણો ભેદભાવ રાખવામાં આવતો. નારીને આર્થિક દાસ્તિથી અપંગ કરીને, નાગરિક અધિકારોથી વંચિત રાખી તેણીને ડગલે પગલે સતાવવામાં

આવતી. પરિષામે નારી પોતાની બધી વિશેષતાઓ ગુમાવતી ગઈ. અડધી જનસંઘ્યા પક્ષાધાતની જેમ અપંગ બનતી ગઈ.

પરંતુ સૃષ્ટાને યોગ્ય અને સંતુલન જ પસંદ છે. તે ઉદ્દેશ્યાને લાંબો સમય સહન નથી કરતો અને યથા સમયે સુધારાનો કમ ચાલુ કરે છે. સામંતશાહી જમીનદોસ્ત કરી દીધી. રાજમુગાટો ધુળ ભેગા કરી દીધા. જમીનદારી અને શાહુકારોનું પ્રચલન સમાપ્ત કરી દીધું. હવે દાસ-દાસીઓ પકડવા તથા વેચવા-ખરીદવાનું ખતમ કરી દીધું. સેકડો રખાતો રાખવાવાળા 'હરમ' હવે શોધવા છતાં મળતા નથી. સતીપ્રથા હવે કયાં છે ? આમ એક પછી એક કરી જોડાતી જાય છે. નારીનું ખોવાયેલું વર્યસ્વ તેને નવેસરથી પ્રાપ્ત થશે અને તે ઉઠશે. અવાંછનીયતાનાં બંધનોમાંથી મૂક્ત થશે.

નવી સદી - નારી સદી :

સમુજ્ઞત દેશોમાં નારીનો પ્રવેશ પુરુષોની સાથે સાથે બધા ક્ષેત્રોમાં છે. અમેરિકા, જાપાન, જર્મની, રશીયા વિગેરે દેશોની મહિલાઓ રાજનીતિથી લઈને વૈજ્ઞાનિક અને આર્થિક ક્ષેત્રોમાં કાન્નિકારી કાર્યો કરી રહી છે. તેમની સમાજ સેવા પણ પ્રસંશનીય છે. જો વિશ્વભ્રમણ માટે નીકળવામાં આવે તો માલુમ પડશે કે અનેક દેશો અને ક્ષેત્રોમાં નારી જાગરણ માટે ઉત્સાહ જાગી રહ્યો છે. આ હવા હવે રોકાનાર નથી અને નર-નારી એક સમાન ન થાય ત્યાં સુધી રોકાનાર પણ નથી.

ભારત અગ્રણી હતું - અગ્રણી બનશે :

જે દેશમાં સંઘમિત્રા અને આમ્રપાલી પોતાની સુખ-સુવિધાઓને લાત મારી વિશ્વ કલ્યાણ માટે નીકળી પડી હતી અને સંસારભરમાં બુદ્ધ મહોની સ્થાપના તથા સંગઠન વિસ્તારવા અસાધારણ રૂપથી સફળ બની હતી, તે દેશમાં નારીનું પછાતપણું હજુ ચાલી રહ્યું છે, તે શરમજનક ગણાય. ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં તો તેના શિક્ષણ અને સામાજિક સ્થિતિ દયાજનક છે. પરંતુ સમયનું પરિવર્તનચક ત્યાં પણ ચ્યાત્કાર કરશે. ભારતમાં પંચાયતી રાજમાં નારી માટે ત્રીસ ટકા

અનામતનો કાયદો પસાર કરવામાં આવ્યો છે. આશા રાખવામાં આવે છે કે તે રાજ્ય અને રાષ્ટ્રમાં પણ અપનાવવામાં આવશે. પછાત તથા જનજાતિ માટે અનામત છે, તેમ નારી માટે પણ તેનું ધ્યાન રાખવામાં આવશે.

આવનારા દિવસોમાં નારી સ્વાભાવિક રીતે વધુ સમર્થ, કુશળ અને સુસંસ્કારી બનવા જઈ રહી છે. આ તેના નવજીવનનો સુવર્ણકાળ છે. વસંતऋતુનું આગમન થાય ત્યારે નવા પાન અને ફૂલ ખીલી ઉઠે છે. તેમ નારી ફરીથી નવપલ્લવિત બનશે. સરકાર તથા સમાજ તેને ભરપૂર મદદ કરશે. જેથી તે પ્રતિકુળતાને અનુકૂળતામાં, પતનને ઉત્થાનમાં અને સમસ્યાઓનું સમાધાન પ્રસ્તુત કરવું તે આવનારા સમયમાં તેનું અગ્રગણ્ય અનુદાન હશે.

સમયના પ્રવાહને સમજુ નારીને વિકસિત કરો :

નારીને પડદામાં કે બંદીગૃહની માફક કોઈમાં કેદ રાખવી તે અન્યાય છે. આ રીતે તો નારીને અસહાય, અનુભવહીન અને અનુકરણીય બનાવી દેવાય તો ખરાબ સમય કે વિપત્તિઓનો પહાડ આવી પડે તો પોતાના બાળકોનું લાલન—પોષણ કરવાની સ્થિતિમાં પણ નથી રહેતી. બજાર, દવાખાને, કોર્ટ—કચેરીએ તો તે બહેરા—મૂંગા જેવી હાલતમાં આવી જાય છે. કમ સે કમ જીવન વ્યવહાર ચલાવે તેટલી શિક્ષિત તો તેને કરવી જોઈએ. તેને ભાણાવો, ગણાવો, સુયોગ્ય બનાવો. જે પતિ સાથે પાણિગ્રહણ થયા હોય, તેની જવાબદારી બને છે કે પોતાની પત્નીને ઉંચતાના શિખર સુધી, તેની યોગ્યતા વધારવા માટે પ્રયત્ન કરે. પતિ—પત્ની વચ્ચે મર્યાદિત સંતાનોત્પાદન બાદ ભાઈ—બહેન જેવો સબંધ રહેવો જોઈએ. તેઓ બંને વિકૃત ચિંતન અને કામાચારથી બચી પોતાની શક્તિ નવયુગ અવતરણમાં લગાવે કે જેની આજે અસાધારણ જરૂર છે.

શિક્ષિત મહિલાઓ અભિયાનને ગતિ આપે :

સંત જ્ઞાનેશ્વર પોતાના ભાઈઓ—બહેનો સહિત લોકમંગલનાં કાર્યોમાં લાગ્યા રહ્યા હતા. ઋષિ—મુનિઓ ગૃહસ્થ હોવા છતાં

કામવાસનાના ચક્કરમાં પડ્યા વગર તેમની સંયુક્ત ક્ષમતાથી સંસારને ધન્ય બનાવ્યો હતો. વ્યસ્ત મહિલાઓ પણ પોતાના સંપર્ક ક્ષેત્રમાં શ્રમશીલતા, સાદગી, શિષ્ટાચાર, સુવ્યવસ્થા, ઉદાર, સહકારિતા જેવા સદગુણો અપનાવવા મહિલાઓમાં ઉત્સાહ પેદા કરી શકે છે. જે મહિલાઓને જવાબદારીઓ ઓછી હોય અને પોતે શિક્ષિત હોય તો ફાજલ સમયમાં પોતાના ક્ષેત્રની મહિલાઓને આગળ લાવવા માટે ચઢિયાતા કાર્યો કરે. નારી જાગરણ માટે કરવામાં આવતી સેવાને ઈશ્વરની નોકરી સમજવામાં આવે અને પરિવારના સભ્યો પોતાના ઘરની પ્રતિભા સંપન્ન નારીને આવું કાર્ય કરવા અવકાશ આપે. શિક્ષિકા કે અદ્યાપિકા તરીકે નોકરી કરતી મહિલાઓ પોતાના છાત્ર-છાત્રાઓના પરિવારો સાથે સંપર્ક બનાવીને તેમને મહિલા જાગૃતિ અભિયાનમાં જોડી આપી આત્મસંતોષ અને પુણ્ય પરમાર્થ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. વિધવા તથા ત્યક્તાઓ પોતાના દુર્ભાગ્યનું રૂદ્ધ કરવાને બદલે સમયની માગ પુરી કરવામાં લાગી રહી દુર્ભાગ્યને સદભાગ્યમાં બદલી શકે છે. દહેજ ન આપી શકવાથી કે અન્ય કારણોથી અવિવાહિત રહી ગયેલ દીકરીઓ મહિલા જાગરણની ભગવાનની ઈચ્છામાં ભાગીદાર બની પોતાનું જીવન આનંદદાયક અને સફળ બનાવી શકે છે.

મહિલાઓ માટે શિક્ષણ અને સ્વાવલંબન :

નારી વિકાસ માટે સર્વપ્રથમ જરૂરિયાત શિક્ષણ સંવર્ધનની છે. મધ્યમ વર્ગના પરિવારોની છોકરીઓ તો શાળાએ જવા લાગી છે, પરંતુ પ્રૌઢ મહિલાઓ માટે એવો અવસર જ મળતો નથી. જેણે નાની ઉંમરે અભ્યાસ છોડી દીધો હોય કે ગરીબી અને મજબુરીથી શાળાએ જઈ શકી ન હોય તે બાર વર્ષથી મોટી ઉંમરની પણ પ્રૌઢશિક્ષણની વ્યાખ્યામાં આવી જાય છે. આવી બહેનો માટે પગારદારી રોકવાને બદલે શિક્ષિત ભાવનાશીલ બહેનો પોતાના ઘરપરિવારના કામકાજમાંથી થોડો સમય બચાવી પોતાના નજીકના ક્ષેત્રમાં પ્રૌઢ પાઠશાળા ચલાવવા પૂરેપૂરો પ્રયત્ન કરે. તેમના જેવી બીજી શિક્ષિત મહિલાઓને આ કાર્યમાં જોડાવા માટે પ્રેરિત કરે. ત્યારબાદ સરળ પુસ્તક-પુસ્તિકાઓ પૂરી પાડવી

જોઈએ કે જે પોતાને તથા સમુદ્દરને દરેક દિની સભ્ય, સંસ્કારી અને આધ્યાત્મિક બનવાનું માર્ગદર્શન આપી શકે. જ્યાં મહિલા શિક્ષણ ચાલતું હોય ત્યાં મહિલા પુસ્તકાલયની સ્થાપના કરવી જોઈએ.

શિક્ષણની સાથે સાથે બીજું પગલું સ્વાવલંબન માટે ભરવું જોઈએ. સ્થાનીય પરિસ્થિતિઓ અનુસાર દરેક ક્ષેત્રમાં કોઈને કોઈ ગૃહઉદ્યોગ ચલાવી શકાય છે. તેવા ઉદ્યોગ શોધીને સહકારી ઘોરણે ચલાવવામાં આવે તો કાચો માલ લાવવામાં અને તૈયાર થયેલ માલ વેચવામાં સરળતા પડે. એ જરૂરી નથી કે ગરીબો જ ગૃહઉદ્યોગ કરે, પરંતુ શક્ય હોય તે દરેક મહિલાઓએ સ્વાવલંબનમાં જોડાવું જોઈએ. નારીનું અવમુલ્યન એટલા માટે થયું છે કે ગૃહકાર્ય કર્યા બાદ તેની કોઈ કમાણી તેના નામે નથી બોલતી. જાપાનની માફક ફાલતું સમયમાં દરેક સ્ત્રીને કુટીર ઉદ્યોગમાં તક મળે તેવા પ્રયત્નો જાગૃત મહિલાઓએ કરવા જોઈએ. પરાવલંબનની ભાવનાથી મુક્ત થઈને ઘર, પરિવાર તથા સમાજના વિકાસમાં સહભાગી થવું જોઈએ.

એકતા અને સમાનતાનો સુયોગ બને :

સમાનતા અને એકતાનો સિધ્યાંત દુનિયાભરના દુઃખી સમાજ માટે અપનાવવા મજબૂર કરે છે. દુનિયાની અડધી જનસંખ્યા એવી મહિલાઓને તેમાંથી બાકાત રાખી શકાય નહીં. એકતા અને સદ્ભાવનાના વાતાવરણમાં જ વિકાસ થઈ શકે છે. છોકરા-છોકરી વરચ્ચે કન્યા અને વહુ વરચ્ચે ભેદભાવ સંપૂર્ણ રીતે સમાપ્ત થવો જોઈએ. બંનેને બે હાથ, બે પગ, બે આંખ, બે કાનની જેમ પરસ્પર સહયોગી અને સમાન મહત્વ મેળવવાના હક્કદાર માનીને ચાલવામાં જડહાપણ છે.

પતિ અને પત્નીમાંથી કોઈ-કોઈનો દાસ કે સ્વામી નથી. બંને વરચ્ચે ભાઈ-ભાઈ અને બહેન-બહેન વરચ્ચે હોય છે તેવી સદ્ભાવના અને સહકારની સ્થિતિ હોવી જોઈએ. પોતાનાં કરતાં પોતાના સાથીદારના હિતનો વધારે ખ્યાલ રાખવો જોઈએ. માત્ર આટલું પરિવર્તન કરવાથી આપણી પારિવારિક અને સામાજિક સ્થિતિ સૌભાગ્યના સૌભાગ્ય જેવી અમૃત સમાન બની જશે.

પ્રજનન ઉપર પ્રતિબંધ લાગે જો :

વિશ્વ પર આણુયુદ્ધ, ભૂખમરો, પ્રદુષણ તથા સ્વાર્થસંઘર્ષની માફક જનસંખ્યા વૃદ્ધિની સમસ્યા સર્વનાશી ઘટનાઓની જેમ છવાયેલી છે. આ સંકટ ટાળવામાં ન આવે તો સમજવું જોઈએ કે વિભિન્ન ક્ષેત્રોમાં ચાલી રહેલા પ્રગતિ તેમજ વિકાસનો કુમ દિવસે દિવસે ઉત્ત્રુપ લેતો જશે. આ સિવાય સૌથી મોટી વાત છે – નારી કલ્યાણ કે જે નારીને અશક્ત તથા બિમારીની સ્થિતિમાં ધકેલી ન દે. નારી કલ્યાણને વિશ્વ કલ્યાણ પણ કહી શકાય છે જે વિશ્વની અડધી જનસંખ્યાને સ્પર્શો છે.

જેના અંતરમાં આ દિવસોમાં નારીઉત્થાન માટે સેવા–સાધના અને તપશ્ચયા કરવાનું મન હોય, તેઓ જરૂરી માર્ગદર્શન માટે શાંતિકુંજ, હરિદ્વારનો સંપર્ક સાધી શકે છે અને તેમાં નિરંતર ચાલતાં સત્ત્રોમાંથી પોતાને અનુકૂળ સત્ત્રોમાં પ્રવેશ મેળવવા મંજુરી માંગી શકે છે. માતા–બહેન અને હિકરી સ્વરૂપ નારીના વિકાસ માટે કોઈપણ નર અથવા નારી કામ કરી મહાકાળના આશીર્વાદ મેળવી શકે છે, તેમાં શંકાને કોઈ સ્થાન નથી.

(૧૬) ભાવ સંવેદનાઓની ગંગોત્રી

મહર્ષિ – દેવર્ષિનું મિલન :

સરસ્વતી નદીના તીરે આશ્રમની બહાર મહર્ષિ વેદવ્યાસ શૂન્ય મનષ્ય ભાવે બેઠા હતા. એટલામાં દેવર્ષિ નારદનું આગમન થયું. અભિવાદન બાદ પાસે બેસવા આસન આપ્યું. દેવર્ષિએ પૂછ્યું, 'આપ વ્યથિત અને શોકમગ્ન કેમ છો?'

લાંબો શ્વાસ લેતાં મહર્ષિ બોલ્યા, 'વ્યક્તિઓ આજે સન્નિપાતના રોગથી પીડાઈ રહ્યા છે. એમનામાં મોહ રહ્યો છે. પ્રેમ મરી

પરવાયો છે. તેની સમગ્ર રીતિ-નીતિ વિપરીત છે. ઉભેલાને પાડવો, પડેલાને કચડવો, કચડાયેલાને છૂંદી નાખવાનો ખેલ ચાલે છે. દેવતા બનવા જન્મેલો મનુષ્ય પશુ કરતાં પણ હલકી કોટીનો બની ગયો છે.

'માનવીય દુર્ભુધિને સુધારવા આપે કેવા પ્રયત્નો કર્યા?' પ્રશ્નના જવાબમાં મહર્ષિ બોલ્યા, 'તે માટે વૈદિક મંત્રોનું પુનઃવર્ગીકરણ કર્યું. કર્મકંડોના સ્વરૂપમાં ફેરફારો કર્યા. પરંતુ લોકો મૂળ તત્વને છોડીને કર્મકંડો પકડીને બેસી ગયા. વેદોના અધ્યયનની જગ્યાએ તેની પૂજા કરવા લાગ્યા. મહાભારતની રચના કરી. પરંતુ વિશાળ ગ્રંથ સમયના અભાવે કેવી રીતે વાંચી શકે? તેથી બ્રહ્મસૂત્રની રચના કરી. પરંતુ પંડિતાઈના અભિમાનમાં અંધ બનેલાઓએ શાસ્ત્રાર્થની રમત રમવી શરૂ કરી દીધી હતી. જીવન જીવવાની કળાના સૂત્રોનો આ ગ્રંથ માત્ર અખાડો બનીને રહી ગયો. હવે ફરીથી સમાધાનની શોધમાં છું. આપ કોઈ રસ્તો બતાવો.

સલાહ આપતાં દેવર્ષિ બોલ્યા — 'તેનું એકમાત્ર સમાધાન છે — ભાવ સંવેદનાઓનું જાગરણ. આને બીજા શબ્દોમાં સૂતેલા આત્માનું જાગરણ પણ કહી શકાય. ભાવ સંવેદનાનું જાગરણ થતાં જ મનુષ્ય પુનઃ એકવાર સાબિત કરી દેશો કે તે ઈશ્વરનો પુત્ર છે. દિવ્ય જીવન જીવવા અને બીજાને જાગતા કરવા તે સક્ષમ છે. તે ઘરતીનો દેવતા છે અને ઘરતીને સ્વર્ગાદિપિ ગરિયસી બનાવી શકે છે.' પરંતુ કહીને દેવર્ષિએ મહર્ષિ સામે જોઈ લાંબો શ્વાસ ખેચ્યો.

'પરંતુ શું? બોલો, બોલો, વ્યાસના ચહેરા પર દઢતા હતી.

'વેદ વ્યાસજી! આપના દ્વારા નિર્મિત સંજીવનીને જન જન સુધી પહોંચાડવા માટે આપના શિષ્ટ શિષ્ય સમુદ્દરાય દ્વારા ઉત્પત્ત કરવામાં આવેલ સુગંધને પ્રત્યેક વ્યક્તિના હદ્ય સુધી પહોંચાડો. આ કાર્યને યુગધર્મ અને યુગયજ્ઞ માનીને ચાલશો ત્યારે સફળતા અવશ્ય મળશે.'

'શિષ્ય સમુદ્દરાય પોતાનું સર્વસ્વ હોમી દઈને પણ યુગ પરિવર્તનનો મહાયજ્ઞ પુરો કરશે.' મહર્ષિના શબ્દોમાં વિશ્વાસ હતો.

'તો માનવજીવનને દિવ્ય બનાવવામાં અને આજની પરિસ્થિતિઓ બદલવામાં વિલંબ નહીં થાય.' આ પ્રમાણે વિશ્વાસ

આપી દેવર્ષિ અન્ય અને કોની ભાવ સંવેદના જગાડવા વિદાય થયા.

અંતદછિ જાગી-ચૈતન્ય બની ગયા :

તે દિવસોમાં ગયાજી ધામમાં નિમાઈની બોલબાલા હતી. શાસ્ત્રોમાં તેમની બરાબરી કરી શકે તેવો કોઈ પંડિત જણાતો નહોતો. ગયાજી ધામમાં રહેતા સંત ઈશ્વરપુરીએ આ બધી વાતો સાંભળેલી. રૂબરૂ તપાસ અને મુલાકાત માટે તેઓ નિમાઈના મુકામે પહોંચ્યા. ત્યાં શાસ્ત્રચર્ચા ચાલતી હતી તેથી એક ખૂઝામાં જઈ ત્યાં બેસી ગયા. ચર્ચા સમાપ્ત થતાં બધા જતા રહ્યા. માત્ર તેઓ બેસી રહ્યા.

નજીક આવી નિમાઈએ તેમને પૂછ્યું, 'આપનું કોઈ પ્રયોજન ?' તેમણે કહ્યું, 'એક જીજાસા છે,' 'જે હોય તે વિના સંકોચે કહો.' નિમાઈ બોલ્યા. સંતે કહ્યું, 'હું જાણવા ઈશ્વર છું કે આપનું વકતવ્ય અને વ્યાખ્યાઓ કેવળ બુદ્ધિ કૌશલ્ય છે કે પછી આપની અનુભૂતિઓ અને અનુભવો પણ તેની સાથે જોડાયેલા છે ?' સાંભળનાર ચૂપ હતો. આજે પહેલીવાર તેની બુદ્ધિને કોઈએ ચોટ મારી હતી. સંતે વાત ચાલુ રાખતાં કહ્યું, 'આજે મનુષ્યે આત્મવિશ્વાસ ખોઈ દીધો છે, તે ભૂલી ગયો છે કે તે પણ કંઈક સારુ કરી શકે છે, અનીતિ અને અત્યાચારો સ્વીકારવાનું શરૂ કરી દીધું છે. આવી હાલતમાં માત્ર વાક્ષટાનું કૌશલ્ય કેટલું ઉપયોગી છે ?' યુવકની આંખો ઉપર બંધાયેલ જૂઠી પંડિતાઈના પડળ ખરી પડ્યાં. તે વિવશ થઈને બોલ્યો, 'આપ બરાબર કહો છો પણ આનો અર્થ શું ? – ઉપાય શું ?'

'મનુષ્યને તેની ખોવાઈ ગયેલી માનવતા પાછી લાવી આપવી પડશે. તેના હૃદયને સ્પર્શવું પડશે. ભાવ ચેતના વગરનો મનુષ્ય જીવતો હોવા છતા મડદા સમાન છે. શું તમે આ બધાં મડદાને જીવતાં કરી શકશો ?'

'કેવી રીતે ?'

'ભાવ સંવેદના જગાડીને, જે એક માત્ર ઉપાય છે.'

નિમાઈ એક એક શબ્દને વાગોળી રહ્યા હતા. તેમના મુખમાંથી શબ્દો સરી પડ્યા, 'આજે શાસ્ત્રોનો મર્મ સમજાયો. આજ સુધી હું મડું

હતો, આપે મને ચૈતન્ય બનાવી દીધો.' ગુરુ ચરણરજ મસ્તક પર ચડાવી, ગુરુ-શિષ્ય બંનેના હૃદય ભાવવિભોર બની ગયાં. હવે એકનું દર્દ બીજાનું દર્દ બની ગયું હતું. તેમણે સેવાકાર્યની સાથે સાથે સંકીર્તન મંડળ રચવાનું શરૂ કર્યું, જેથી મદદામાં પ્રાણ ભરી શકાય. એક ચૈતન્યે અનેકોમાં ચૈતનાનો સંચાર કર્યો. ખોવાયેલી માનવતા મળી ગઈ. આવા લોકોની એક જ ઓળખાણ છે, જે મનુષ્ય માટે મરે છે. સંવેદના વિનાના લોકોની દશા ભૂતપલીત જેવી છે, જ્યારે સંવેદનશીલ માણસોની સ્થિતિ જીવતાં-જીગતા મનુષ્ય જેવી હોય છે. આમાંથી શાની પસંદગી કરવી તે આપની ઉપર આધારિત છે.

જગૃત સંવેદનાએ નારી ચૈતનાને જગૃત કરી :

મીરાં ચિતોડની મહારાણી હતી. વૈભવ, પદ, અધિકાર, સન્માન આ બધું જ તેને પ્રાપ્ય હતું. પરંતુ માનવહિત માટે કંઈક કરવાની છૂટ નહોતી. મીરાંની બેચેની પરંપરાગત પ્રથાની જ્ઞાન-જ્ઞાનમાં જકડાયેલ સ્ત્રી સમાજ માટે હતી. તેનું દુઃખદર્દ સમસ્ત નારી જાતિ માટે હતું. આ માટે બંધન તોડ્યા, મહેલનો ત્યાગ કર્યો અને નીકળી પડી ભાવોની સંજીવની લઈને અનેકોમાં પ્રાણ ઝૂકવા માટે. ઘેર ઘેર જઈને સૌને સમજાતી હતી કે દરેક ક્ષેત્રમાં સ્ત્રી અને પુરુષ સમાન છે. શિક્ષણ અને સ્વાવલંબન માટે સમજાવતી. રાજસ્થાનની એક મહિલા કેસરબાઈએ મીરાંને પૂછી લીધું, 'બહેન! આ પુરુષોનું કામ તમે કેમ કરો છો?'

મીરાંએ જવાબ આપ્યો, 'સાચું પૂછો તો આ જ સ્ત્રીઓનું કામ છે. ભાવ શ્રદ્ધાનો ભંડાર નારીની વિશેષતા છે. તેનામાં આપવાની પ્રવૃત્તિ છે. આટલા માટે જ તે પોતાનો પ્રાણ આપીને બાળકને મોટું કરે છે. દુઃખોને સહન કરીને કુટુંબને સંગઠિત બનાવી રાખે છે. આ વિચારને વધારે વ્યાપક બનાવવાની જરૂર છે.'

'સાચું છે.' કેસરબાઈને સત્ય સમજાઈ ચૂક્યું હતું.

છણકપટ ચાલતાં રહ્યાં. સાપનો કરંડિયો, જેરનો ઘાલો આમ બધા જ પ્રકારના કપટ અજમાવવામાં આવ્યાં. તેમ છતાં દૈવી ચૈતનાનું સંરક્ષણ તેણીને મળતું રહ્યું. રાજ્યને તેમણે લખી મોકલાવ્યું? થારી મારી ના મરું, મેરા રાખન હારા ઓર.

સંવત ૧૬ ત૦ સુધી તે જીવતી રહી. અહીં જીવતાં રહેવાનો અર્થ શ્વાસ લેતા રહેવાનો નથી. પરંતુ તે દિપક સમાન છે, જે અનેક ખુઝાતા જીવનોમાં નવજ્યોતિનો સંચાર કરે. તેણી ધેર ધેર જઈને નારી બાબતે પોતાની પીડા વહેચયતી રહી. પ્રત્યેક સમુદ્દરમાં એક તડપન પેદા કરવાના પ્રયત્નો કરતી રહી.

સંક્રિય સમર્પણ કેવું હોય ?

માનવ સેવાની તડપન પેદા થવી તેની નિશાની છે – વિલાસિતાનો સંપૂર્ણ અંત. જીવનની રંગીલી મોજ-મસ્તી આવી વ્યક્તિને કોઈ પ્રકારે ગમતી નથી. નવયુવતી આનાંડાલના હદ્યમાં આવા જ પ્રકારની ઉત્કંઠા જાગી. માતા-પિતા અને સગાં-સંબંધી લગ્ન કરી લેવા જબરજસ્તી કરતાં હતાં. તેણે પૂછુંયું, 'લગ્ન શા માટે ?'

જવાબ મળ્યો, 'ઘર વસાવવા માટે.'

સમાજમાં જ્યારે અનેક ઘર ઉજ્જવલા બની રહ્યાં છે, ખુદ ભગવાનનું ઘર તૂટી રહ્યું છે, ત્યારે નવું ઘર વસાવવાનું વિચારવું તે કેટલી બધી મૂર્ખતા છે ? તેણીએ જાહેર કરી દીધું કે, 'ભગવાન જ એક મારા પતિ છે. લગ્ન બાબતે હવે મારી સાથે ચર્ચા કરશો નહીં.' તેણી ધેર ધેર ફરતાં લોકો પાસે જતી અને સમજાવતી કે, ભક્ત તે છે, જેના માટે પ્રત્યેકનું દર્દ પોતાનું દર્દ હોય, અન્યથા તે વિભક્ત છે. પોતાને ભક્ત કે ભગવાનનો સેવક કહેવડાવનારના હદ્યમાં પર – પીડાની અનુભૂતિ ન ઉભરે, તો તે નકલી ભક્ત છે.

અલવરોની ટોળી બનાવીને તે નીકળી પડી. પોતાની ઉદાત ભાવનાથી બીજાના અંતરાળને રંગવાનું માધ્યમ બની તેની વાણી. સાથે સાથે તેણીએ કલમ પણ ઉપાડીને 'તિરૂપ્યાવે' કાવ્યની રચના કરી. જેના પ્રત્યેક શબ્દમાંથી કરૂણા જરે છે, જે સાચી શાંતિનાં દર્શન કરાવે છે. કાવેરીની આસપાસના વિસ્તારમાં તે ધુમી વળ્યાં. પોતાના અને સહયોગિયોના પ્રયત્નોથી, દરેકના હદ્યમાં સૂતેલા દિવ્યભાવોને જગાડવાના અને તેને વિકસિત કરવાના પ્રયત્ન કરતી રહી. ભક્તિની ભાષામાં દરેકને કહેતી, 'ક્ષીરસાગર તમારી પોતાની અંદર છે. આ

સૂતેલા શોષનાગને ઢંઢોળીને જગડ્યો, પછી જુઓ, તમારું પોતાનું ઘર વૈકુંઠ બની જશે. વિજયનગરનો સુવર્ણયુગ તેના અથાગ પ્રયત્નોનું પરિણામ હતું. પાછળથી ત્યાંના રાજા કૃષ્ણદેવરાયે 'આભુકતભાષ્મ'ની રચના કરીને પોતે પોતાની શ્રદ્ધાંજલી તેમને અપર્ણ કરી.

સંવેદના જાગી તો નિષ્કુર પણ બદલાયો :

મગધ સમાટ અશોક કલિંગનું યુદ્ધ જીત્યાનો મહોત્સવ યુદ્ધ મેદાનમાં મનાવી રહ્યો હતો. યુદ્ધ બાદ બચેલ એકમાત્ર કેદીને રાજા સમક્ષ હાજર કરવામાં આવ્યો. તે વૃદ્ધ લંગડાતો લંગડાતો આવ્યો. રાજાએ કહ્યું, "શું મારી વીરતાનો સામનો તારા કલિંગવાસી ન કરી શક્યા ?" વૃદ્ધ બોલ્યો, " વીરતા નહીં કૂરતા કહો. સતાવાયેલાના કષ્ટો દૂર કરવા, પીડિતોની પીડા દૂર કરવી તેનું નામ છે – વીરતા – જે હસ્તી રમતી જુંદગીઓને બરબાદ કરે તેનું નામ છે – કૂરતા." ત્યાંથી રાજા રણભૂમિમાં ઘૂમવા ચાલ્યો. ત્યાં ફક્ત અઢળક લાશો જ હતી. હાથી, ઘોડા, માણસો, સ્ત્રીઓ તથા બાળકોનાં કપાયેલા અંગો આમતેમ વિખરાયેલાં પડયાં હતાં. લોહીના ખાબોચિયાં ભરાયેલાં હતાં. કૂતરાં, શિયાળ તથા ગીધ જેને તેને ખેંચી રહ્યાં હતાં અને ખુશ થતાં હતાં.. આ બધા ભયાનક દશ્યોથી રાજાની ખુશી ઉડી ગઈ.

મગધના મહેલમાં તેની ઉઘ ઉડી ગઈ. રાત્રે તંત્રામાં તેને સ્ત્રીઓ, બાળકોની ભયાનક ચીસો સંભળાતી. વૃદ્ધની વીરતા અને કૂરતાની વ્યાખ્યા તેના મગજમાં ફર્યા કરતી. શાંતિ પામવા રાજગુરુ આચાર્ય ઉપગુપ્તને તેણે બોલાવ્યા. તેમનું અભિવાદન કરીને પૂછ્યું, "વીરતા અને કૂરતા શું છે ?" ત્રાસ યુક્ત લોકોને બચાવવા, તેમને સુખ પહોંચાડવા માટે પોતાની જુંદગીનો મોહ ત્યાગીને પણ દોડી જવું તેનું નામ છે – વીરતા. જ્યારે વસેલાં ગામોને ઉજ્જડ બનાવી દેવાં, શોષણ અને ઉત્પીડનનું રાજ ચલાવવું, ખૂના–મરકી કરવી તે બધું છે – કૂરતા." આચાર્ય સમજાવતાં બોલ્યા.

"આચાર્ય હું વીર બની શકું ?" સમાટના અવાજમાં પ્રાયસ્થિત હતું.

"હા, કેમ નહીં." આચાર્યની વાણીમાં મૂછુતા હતી. "પણ કઈ રીતે?" તે મને વિગતે સમજાવો. "વાત સમજાવતાં આચાર્ય બોલ્યા," આપની અંદરના દિવ્યભાવોને જગાડો. તેને જીવનના ક્ષેત્રમાં આચરણ તથા વ્યવહારમાં ઉતારો. વૈભવ-વિલાસને મનમાંથી કાઢી દઈ સામાન્ય મનુષ્ય જેવું જીવન સ્વીકારો. ભગવાન તથાગતના વિચારો ધેર ધેર ફેલાવો અને લોકમાનસને યુગની ભાવનાથી તરબોળ કરી એમના મર્મને સ્પર્શી તેમની સંવેદનાઓ જગાડો."

અશોકની સંવેદના જાગી. ગરીબ વ્યક્તિ જે રીતે જીવે તે રીતે જીવવાનું શરૂ કરી દીધું. પોતાની સંપત્તિમાં એક પીળું વસ્ત્ર અને તુંબડું રાખ્યું. સંવેદનશીલ જીવનની યથાર્થતા અનુભવતાં પોતાના પુત્ર મહેન્દ્ર અને પુત્રી સંઘમિત્રામાં ભાવ સંવેદનાના સંસ્કાર જાગૃત કર્યા. બંને સંતાનો પોતાના જીવનને સાર્થક કરવા તથાગતના મિશનમાં જાત સોંપી દઈ ધન્ય બની ગયાં.

સંવેદનાનું સામ્રાજ્ય :

અંદર બેઠેલા આત્મદેવની જાગૃતિ પછી માણસથી કંઈક કર્યા વિના રહેવાતું નથી. અમે અસહાય અને અસર્મથ છીએ. આવાં બહાનાં રહેતાં નથી. ઈશુ પાસે શું હતું? પિતા યુસુફ ગામના સામાન્ય સુથાર હતા અને માતા અશિક્ષિત હતી. પાલન પોષણ ધેટાંની વચ્ચે થયું. કોઈ મોટી ડીગ્રી મેળવી નહોતી. તો પછી એમનામાં શું હતું કે તેઆત્મપ્રકાશના મહાન સંદેશાવાહક બની ગયા? વિતેલો સમય તેમને ઝાંખો પાડી શક્યો નથી બલ્કે વધુને વધુ પ્રકાશમાન થતા જાય છે. ઘણા બધા અભાવો હોવા છતાંય, તેમની પાસે કરુણાની આંતરિક શક્તિ હતી. જેનાં કારણે નિસ્ત્વાર્થતા, નિસ્પૃહતા અને ત્યાગ એમનાં જીવનસાથી બન્યાં. બસ આ જ તેમનું સર્વસ્વ હતું, જેનાં બણે તેઓએ રોતાં-રીખાતાં લોકોનાં આંસુ લુછવાનું શરૂ કર્યું. દુઃખી લોકોના ચહેરા પર ફરીથી હાસ્ય ફેલાવી દીધું.

એમની પાસે સંવેદનાઓથી છલોછલ ભરેલ અમૃતકળશ હતો. જેમને તેઓ મર્મ સ્પર્શી વાણીથી સીંચીને વ્યક્તિઓમાં નવીનપ્રાણોનો સંચાર કરતા હતા. જેકસ જેવા દારુનો અડો ચલાવનાર, માથાભારે

માણસને સુધારવા જંગલમાં ગયા. તેને બેટીને તેને ગળે લગાવ્યો. જાડને છાંયડે બેસાડી તેની કુરતાનું એવું તો કરુણાપૂર્વક વર્ણન કર્યું કે તેની નિષ્કૃતા ઓગળી ગઈ. તેની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. થોડીવાર પછી તે બોલ્યો, 'પ્રભુ: અત્યાર સુધી હું અંધ હતો. આપે મને દાખિ આપી. આજથી આપ જે કહેશો તે કરીશ. મારી બધી જ કમાણી દરિદ્ર-નારાયણની સેવામાં અર્પણ કરીશ.' ઈસુએ તેના ગળામાં કોસ પહેરાવ્યો. આનું રહસ્ય સમજાવતા કહું, હદ્ય ઉપર લટકતો કોસ એ બતાવે છે કે અમારું હદ્ય આદર્શવાદી ભાવોથી છલોછલ ભરેલું છે. એટલું જ નહીં, અમે બધા આને માટે મરી ફીટવા, હસતા હસતા ફાંસીએ ચડવા તૈયાર છીએ. તેઓ ખુદ ફાંસીએ ચડયા અને જગતને સંદેશો આપતા ગયા કે તમારામાં રહેલી નિષ્કૃતાનને ફેરી દો. બીજાનું દુઃખ દઈ, તમારું દુઃખ દઈ ગણો. ભગવાન કયારે પણ આવે છે તો તે બેચેની બનીને, દુઃખ દઈ બનીને આવે છે. જો તમારામાં તે દૂર કરવાની સંવેદના જાગે તો સમજશો કે પ્રભુ મિલન દૂર નથી.

સંવેદનાની શક્તિ અપાર છે, જેના વિકાસથી ઈસુ દુનિયાની વક્તીના બે તૃતીયાંશ લોકોનું શ્રદ્ધાનું કેન્દ્ર બન્યા છે. દુનિયામાં સૌથી મોટું તેમનું સામ્રાજ્ય છે. જેણે પણ આધ્યાત્મમાં વિકાસ કરવો હોય તેણે સંવેદનાનું સ્વરૂપ સેવાધર્મમાં સાચા દિલથી રૂચિ લેવી જોઈએ.

જ્યારે અંતરમાં ભભૂકી જવાળા :

જ્યારથી વ્યક્તિમાં સંવેદનાની જ્યોત પ્રગટે છે, ત્યારથી શરીર અને મનની તમામ શક્તિઓ તેને વધારવામાં અને વિશાળ બનાવવામાં લાગી જાય છે. તે આગને વિષમતાઓ અને અવરોધો બુઝાવી શકતાં નથી. કર્મવીર ગાંધીજીના જીવનમાં એક દિવસ આવી જ જવાળા ભભૂકી ઉઠી. તે સમયે તેઓ દક્ષિણ ભારતનો પ્રવાસ કરી રહ્યા હતા. એક સ્થળે જતાં રસ્તામાં જોયું તો એક યુવાન છોકરીએ ફાટેલી સાડીથી જેમ તેમ કરીને પોતાના શરીરને ઢાંકવા પ્રયત્ન કર્યો હતો. આને સાડીના બદલે મેલું, ફાટેલું ચિથરું કહેવું વધારે ઉચિત ગણાશે. ગાંધીજીના હદ્યમાં સંવેદના જાગી. તેને પાસે બોલાવીને પૂછ્યું, 'અરે ! બહેન તું આ સાડીને

ધોતી કેમ નથી? ફાટેલા ભાગને સાંઘી કેમ નથી લેતી?' આંખોમાં પીડાના ભાવ સાથે તે બોલી, 'પહેરવા માટે મારી પાસે બીજી સાડી હોય તો સાંઘુને?' જવાબ સાંભળીને ગાંધીજીનો ચહેરો શ્યામ પડી ગયો. મનોમન બોલ્યા, જનતાની આ દશા? અને જનતાને પોતાનો સેવક કહેવડાવતો હું ધોતી—જલ્ભામાં સજજ? અરે! એટલું જ નહીં, વધારાની એક જોડી કપડાં પણ થેલામાં છે. આનાથી વધારે શરમજનક વાત શું હોઈ શકે? પોતાના થેલામાંથી ધોતી કાઢી પેદી યુવતી તરફ હાથ લંબાવી કહું, 'લો બહેન તારા ભાઈ તરફથી આનો સ્વીકાર કર.' યુવતીએ હાથ લંબાવીને ધોતી લઈ લીધી. કૃતજ્ઞતા અને આનંદના ભાવ તેના ચહેરા પર દેખાવા લાગ્યા.

યુવતીના ગયા પછી ગાંધીજીએ પહેરેલી ધોતીના બે ટૂકડા કરી નાખ્યા. એક ટૂકડાની પોતડી કરી અને એક ટૂકડો શરીર પર ઓઢાયો. બસ તે આ તેઓનો કાયમી પોશાક બની ગયો. જીવ્યા ત્યાં સુધી આ જ પોશાક અપનાવ્યો. એક જ ક્ષણમાં કર્મવીર ગાંધી, મહાત્મા ગાંધી બની ગયા.

મહાત્મા ગાંધીના જીવનમાં ચેતના જાગી અને તે વિકસિત થઈ. તેમણે પોતાનું જીવનચક એવું ચલાવ્યું કે એક સાથે અનેક કામ થઈ ગયાં. સ્વરાજ્ય, સ્વાવલંબન તથા ગ્રામ્ય સુધારણાની સાથે સાથે એક એવું કાર્ય કર્યું, જેને ઈતિહાસ કયારેય ભૂલશે નહીં. તે છે, સમાજને લોકસેવકોની ભેટ કરવી. વિનોભા, નહેરૂ, પટેલ, કૃપલાણી, ટીળક જેવા સેકડો સમાજસેવકો તૈયાર કરી દીધા. ભવિષ્યમાં ઉદાર આત્મીયતા હિલોળા લેતી જોવા મળશે. આવી સ્થિતિમાં એક પરમાર્થ જ સાચો સ્વાર્થ સિદ્ધ થશે. પરિવર્તનના આ મહાપર્વમાં આપણે પણ બદલાઈએ. નિર્ઝરતાનાં જૂઠાં મહોરાં ઉતારીને ફેરી દઈએ. સરસતા જાગતાં જ સ્વર્ગીય રાજ્ય દેખાવા લાગશે. તે સમય હવે દૂર નથી.

સંવેદના જાગી તો બધાના બાપા બન્યા :

ધરતી પર સ્વર્ગના અવતરણનો મહાકાલનો નિર્ણય છે. જે અચળ અને અટલ છે. તે થઈને જ રહેશે. અત્યારે આપણું એ દિવ્ય કર્તવ્ય છે કે પોતાની અંદર રહેલી દિવ્ય સંવેદનાઓનું જાગરણ કરવું. આજ એક

ઉપાય છે, દેવત્વના જાગરણનો અને ધરતી પર સ્વર્ગના અવતરણનો.

અમૃતલાલ ઠક્કર તે સમયે વઢવાણમાં મુખ્ય એન્ઝનીયર હતા. રહેણીકરણી પણ અભ્યાસ અને હોદા મુજબ હતી. એકવાર એક હરિજન તેમના મકાનમાં મેલું સાફ કરવા આવ્યો. તેનું સુકાયેલું શરીર, મરેલો ચહેરો, ફાટેલાં કપડાં વિગેરે તેની ગરીબાઈ બતાવી રહ્યાં હતાં. અમૃતલાલે તેને સલાહ આપી, 'ભાઈ ! સ્વચ્છ રહો, કપડાં જરા સારાં પહેરો.' હરિજને કહું, 'જો, આપ અમારી સ્થિતિમાં જીવતા હોત તો અમારી બદતર હાલતને સારી રીતે સમજી શક્યા હોત.' વૃદ્ધનાં વાક્યો તીરની જેમ તેમનાં મર્મસ્થળને ભેદી ગયા. ઊંડી ચોટ લાગી. તેમની સંવેદના જાગી ઉઠી. નોકરી છોડી દીધી. કોટ-પેન્ટને તિલાંજલિ આપી દીધી. આલિશાન બંગલાને પણ તિલાંજલિ આપીને હરિજનવાસમાં એક તૂટેલી જૂંપડીમાં રહેવા લાગ્યા. બધાના ઘેર સફાઈ કરનારા હરિજનોના ઘેર તેઓ સ્વયં સફાઈ કરવા લાગ્યા. હવે તેઓ હરિજનોના હરિજન બની ગયા હતા. લોકોને તેઓ શીખવતા કે જુઓ આ હાલતમાં પણ કેવી રીતે સ્વચ્છ રહી શકાય છે.

નવરાશના સમયમાં તેમના બાળકોને ભણાવતા, પ્રૌઢોને પુસ્તકો વાંચી સંભળાવી જીવન ઉપયોગી વાતો કહેતા. સારી રીતે રહેવાના સાચા ઉપાય બતાવતા. તેઓ હવે બધાના ઠક્કરબાપા બની ગયા હતા. મહાત્મા ગાંધીએ તેમના વિશે કહું, 'ઈશ્વર કરે ! હું પણ બાપા જેવી સંવેદનાઓની પુંજી મેળવી શક્યો હોત તો મારી જાતને ભાગ્યશાળી માનત.' એક વખત બાપા જયપુર ગયા. જયપુરનો વૈભવ વિલાસ ન ગમ્યો. તેમણે ત્યાંના ભંગીઓની નરક જેવી દશા જોઈ. તેમનું રોમ રોમ આ દીનજનોની દશા જોઈ કંપી ઉઠ્યું. તેઓ ત્યાં જ કામે લાગી ગયા. લોક સહકાર ઉમટયો, ત્યાંના હરિજનોની દશા સુધારી. તેઓ કહેતા ભગવાનનાં દર્શન મેં આદિવાસી અને હરિજનોની વચ્ચે અનેક વખત કર્યા છે.

ભગવાનનું દિવ્યલોક પુનઃ ધરતી પર અવતરિત થવાની તૈયારીમાં છે. આવો ! આપણે પણ સંવેદનાને જાગૃત કરી, દિવ્ય દસ્તિયુક્ત બનીએ. જો એવું નહીં કરી શકીએ તો આંધળાની જેમ ભટક્યા

કરીશું. ભટકવાથી બચવું હોય તો પોતાની સંવેદનાઓને સ્વર્ગના રાજ્યમાં રહેવા યોગ્ય બનાવો. આ જ કાણ આપની આત્મજાગૃતિની કાણ સાખિત થાય તેવું કરો.

(૧૭) સમયદાન જ ચુગાધર્મ

દાન અંગે સામાન્ય સિદ્ધાંતો અને તેનું ઓચિત્ય:

દાન ધન સ્વરૂપે હોય, પ્રતિભા, સમય કે શ્રમ સ્વરૂપે હોય, તેમાં આદર્શવાદી સિદ્ધાંતોનું પાલન થવું જરૂરી છે. દાન એટલે આપવું. ઈશ્વરે આપેલી ક્ષમતાઓને જાગૃત તથા વિકસિત કરી એનો લાભ અન્યને પહોંચાડવાનું કામ એ જ પુણ્ય, પરમાર્થ અને સેવા છે. સ્વર્ગીય પરિસ્થિતિઓના નિર્માણનો આધાર પણ એ જ છે. ધનદાન તો એક પ્રતિકાત્મક છે. એનો દુરૂપયોગ પણ થઈ શકે છે. પરંતુ જ્યારે અંતરના ઉંડાણમાં સંવેદના જાગે, કરુણા અને દયાના ભાવો પિડીતો માટે ઉભરાય ત્યારે તેમની સેવામાં લાગી જવું તે જ સાચું સમયદાન છે.

'પહેલા આપો અને પછી પામો', 'વાવો અને પછી લણો', 'વહેચો અને પછી પામો' આ સનાતન સત્યને પામવા દરેક વ્યક્તિ સામાન્ય નાગરિક સતરનું જીવન જીવે એ જરૂરી છે. સાદા જીવન ઉચ્ચ વિચારની નીતિ અપનાવાય, ન્યાયોચિત પરસેવાની કમાણીમાં સંતોષ માનવામાં આવે, વધુ કમાણી માટે ચોરી કે બદમાશી ન કરવામાં આવે એ જરૂરી છે. ત્યારબાદ જો ધનરાશિ વધે તો અવાંછનીયતા અને અવ્યવસ્થાઓ દૂર કરવામાં ખર્ચવી જોઈએ.

આ અવસર ચૂકવા જેવો નથી :

દરેકે દરેક મનુષ્ય પોતાની ભાતભાતની સમસ્યાઓ ગણાવીને પોતાને દયનીય સ્થિતિમાં હોવાનું ગણાવે છે. સુષ્ઠિનાં સમસ્ત

પ્રાણીઓની તુલનામાં દરેક દસ્તિએ સમૃદ્ધ પ્રાણી એવો મનુષ્ય આ રીતે મુશ્કેલીઓમાં જીવન વિતાવે એ નવાઈની વાત છે. સહેજ ગંભીરતાથી વિચારતાં જણાય છે કે તે વાસના, તૃષ્ણા અને અહંકારનાં બંધનોમાં જકડાયેલો છે. ચોવીસે કલાક એમની જંજાળમાં ત્રાસ વેઠયા કરે છે. લોભ, મોહ અને અહંકારની પૂર્તિ માટે આકુળ—વ્યાકુળ મનુષ્યે હજુ વધુ જોઈએ' સિવાય બીજું કશું જ વિચારી ન શકતાં પોતાની માયાજાળમાંથી મૂક્ત થઈ શકતો નથી.

આ દિવસોમાં ઈતિહાસનો અભિનવ અધ્યાય લખાઈ રહ્યો છે. એમાં આપણે પેઢીઓ સુધી ચર્ચાય એવું સ્થાન અને યોગદાન સંપત્તિ કરવાની તક ગુમાવવી ન જોઈએ. આ દિવસોમાં સૂચ્યાની અદમ્ય અને પ્રચંડ અભિલાષા એક જ છે કે સહેજ દુનિયાનો કાયાકલ્પ કરવામાં આવે. એ જ છે એકવીસમીસદી એટલે ઉજ્જવળ ભવિષ્યનો નારો, એ જ છે મનુષ્યમાં દેવત્વનો ઉદ્ય અને ધરતી પર સ્વર્ગનું અવતરણ. આ દેવી ઉત્કંઠાની પૂર્તિમાં જે જેટલા પ્રમાણમાં સહાયક બનશે એટલા જ પ્રમાણમાં પોતાને સમગ્રરૂપે કૃત કૃત્ય થયેલો અનુભવશે.

સમયદાન — મહિદાન :

ઘન ઉપરાંત સમયની પણ દાનમાં ગાણતરી થાય છે. એ બધા માટે સુલભ પણ છે. જો એની સાથે દાખ્યતા જોડાયેલી હોય તો તે દાન પાપ બની જાય છે. સ્વાર્થીઓ લાંબા સમય સુધી પદ ભોગવી કામ કર્યા વગર, ઉદેશ્ય તરફ ગતિ કર્યા વગર લોકોને અંધારામાં રાખે છે અને શ્રેષ્ઠ કાર્યો પૂરાં કરતા નથી. સમયદાનની સાથે ભાવ—સંવેદનાનું બળ પણ હોવું જોઈએ, નહિતર મેનેજર મજૂરનું કામ કરે અને મજૂર મેનેજરનું કામ કરે તો ખોટનો સોદો થાય અને ઉદેશ્ય પૂર્ણ ન થાય.

ઈતિહાસ સાક્ષી છે કે ભારતીય પરિવ્રાજકોએ વિશ્વના ખૂણે ખૂણે પહોંચીને, કષ્ટ સહન કરીને ત્યાંના પણાતપણાને દૂર કરવા માટે રાત્રિ—દિવસ એક કરી પરિસ્થિતિઓમાં જાદૂઈ પરિવર્તન લાવી દીધું હતું. ઈતિહાસ આજે પણ બુલંદ અવાજે જાહેર કરે છે કે પુરાતન વાનપ્રસ્થ પરંપરાને જો કોઈપણ રીતે પુનર્જીવિત કરી શકાય તો

સત્યુગના આગમનની સંભાવના ફરીથી સુનિશ્ચિત થઈ શકે અને દુર્બુદ્ધિના દાવાનળમાં સણગતી દુનિયાને ફરીથી નવા વાતાવરણમાં શ્વાસ લેવાની સુખદ સંભાવનાઓ પ્રાપ્ત થઈ શકે.

વાસ્તવમાં અંતરના ઉંડાણમાંથી આદર્શો પર ચાલવા માટે બેચેન કરી દેનારી તમજા જાગે ત્યારે જ સાચા અર્થમાં સમયદાન આપ્યું ગણાય. આવા લોકો પોતાના પ્રાણપ્રિય લક્ષ્યની દિશામાં આગળ વધવા આકુળવ્યાકુળ થઈ ઉદેશ્યને પ્રાપ્ત કરવા લાગી જાય છે. પરંતુ સમય પસાર કરવા, પોત-પોતાનો માન-મરતબો વધારી ઉદેશ્યને ઠોકર મારનારાની છેતરપિંડી વહેલા મોડા પકડાઈ જાય છે. પ્રપંચને લાંબા સમય સુધી ચલાવી શકાતો નથી. સમસ્ત સંસારના ઈતિહાસનો એક જ નિર્ઝર્ખ છે કે ઉત્કૃષ્ટતાને પોતાની જીવનચર્ચાનું અભિન્ન અંગ ગણી આદર્શોને પ્રસ્થાપિત કરવામાં પોતાનું સર્વસ્વ હોમી દેનારા લોકો જ આદર્શવાદી આંદોલનો કે અભિયાન ચલાવવામાં અને તેને વ્યાપક બનાવવામાં સફળ થયા છે. એવા લોકો જ સાચા સમયદાની કહેવાય છે. શ્રેયના અધિકારી આવા લોકો જ બને છે. આવા લોકો જ મહાદાની કહેવાને લાયક છે.

દાખિકોણ બદલાય તો પરિવર્તનમાં વાર નહીં લાગે :

ક્યારે કયું દાન શ્રેષ્ઠ ગણાય? આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં એક જ વાત કહી શકાય કે જ્યારે જે વિપત્તિનો ખૂબ પ્રકોપ હોય, ત્યારે એના નિરાકરણનો ઉપાય સર્વશ્રેષ્ઠ દાન છે. તરસથી વ્યાકુળ માણસને પાણી, ભૂખ્યાને ભોજન, ગરીબ તથા બેકારને ધંધો, અક્ષમાતગ્રસ્તોને ચિકિત્સા વગેરે યથાસમયનાં શ્રેષ્ઠ દાન છે. આમ સંકટગ્રસ્તોને ત્રાસમાંથી છૂટકારો આપવો તે જ યથાર્થ સમયદાન છે. બાકી બધું આડંબર અને દેખાવ છે. દરેક પ્રતિભાશાળી માણસે પોતપોતાની ક્ષમતા અનુસાર યોગદાન આપવું પડશે. આવનારા દિવસોમાં જે ઉથલપાથલ થશે તેનો વજઘાત સૌપ્રથમ ભેગી કરેલી સંપત્તિ પર જ પડશે, કારણ કે પૈસો જ સર્વ અનર્થો અને પાપોનું મૂળ છે. જેમની પાસે બિનજરૂરી સંગ્રહ

છે, તેઓ યુગધર્મનો પોકાર સાંભળી મહાન હેતુ માટે તેનો ઉપયોગ કરે, એ તેમના જ હિતમાં છે.

યુગધર્મ જે એક મુખ્ય અભિયાન ઘોષિત કર્યું છે, તે છે – ‘વિચારકાન્નિ’. જનમાનસનનો પરિષ્કાર અને પરંપરામાં વિવેકસંમત નિર્ણયોનો સમાવેશ. આ બધું કિયાપ્રધાન હોવા છતાં ભાવપ્રધાન વધું છે. એ માટે વિચારણાથી લઈને ભાવ સંવેદનાઓની માનસિકતા ઢંઢોળવાથી કામ ચાલી જશે. દાખિકોણમાં પરિવર્તન આવતાં પરંપરાઓમાં ઉથલપાથલ થઈને જ રહેશે. જે દિશાઓમાં પ્રતિભાઓ આગળ વધશે, એ દિશામાં પાછળ ચાલનારો લોકપ્રવાહ પણ વિશાળ હશે. માનવીનું વિકસિત વ્યક્તિત્વ જ્યારે આદર્શવાદી માર્ગ પર ચાલવાનો સંકલ્પ કરે છે, ત્યારે એની શક્તિ હજારગણી થઈ જાય છે. સહયોગીઓ અને સાધનોની ખોટ પણ રહેતી નથી. જરૂર માત્ર એક જ છે – પોતાની મનસ્વી (સંવેદના) સત્તાના જાગરણની અને એની સાથે ઉત્કૃષ્ટતા જોડીને આદર્શવાદિતાના રસ્તે ચાલી નીકળવાની.

પ્રભાવોત્પાદક સમર્થતા – (કથની – કરણી)

સર્વ સામાન્ય ફરિયાદ એ છે કે લોકો ઉપદેશ એક કાનેથી સાંભળીને બીજા કાનેથી કાઢી નાખે છે. ઉપદેશકના માર્ગ આગળ ચાલવા કોઈ તૈયાર થતું નથી. આ માટે સમજવાની વાત એક જ છે કે શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિત્વ જ સામાન્યજનોને પ્રભાવિત કરે છે. ઉપદેશક પોતાની કથની અને કરણીમાં પ્રમાણિક હોય તો જ લોકોમાં વિશ્વાસ પેદા થાય. જ્યારે આદર્શોને વાસ્તવમાં અપનાવવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે વક્તાએ દરેક દાખિએ ઉત્થ્યતાની કસોટીમાં ઉત્કૃષ્ટતા સિધ્ય કરી બતાવવી જોઈએ, નહિ તો તેવું કથન અને પ્રતિપાદન હવામાં ઉડી જશે. સુધારણાના પ્રસંગોમાં શ્રોતાઓને વક્તાના વક્તવ્ય કરતાં એણે ઉપદેશને પોતાના જીવનમાં કેટલો ઉતાર્યો છે, એ વાતમાં જ રસ હોય છે. જો સુધારાવાદી કથન સાચું હોય અને એનું માર્ગદર્શન કરનાર ઉપદેશક પોતે એને અપનાવતાં અચકાતો હોય તો એનો અર્થ એ છે કે કહેનાર પોતે ઠગ છે. બીજાં પાસે મફતમાં પોતાનું સન્માન કરાવવા માગે છે. આ સંદેહના

કારણે આદર્શવાદના ઉપદેશકો પરથી લોકોની શ્રદ્ધા ઉઠતી જાય છે.

યુગ સાધનાની સફળતા માટે લોભ, મોહ અને અહંકારને જેટલા ઘટાડવામાં આવશે એટલા પ્રમાણમાં લોકો ઉપદેશક પ્રત્યે આદરભાવ રાખી, તેમણે આપેલ સલાહમાં પોતાનું હિત સમજી અનો સ્વીકાર કરશે. ગુણ, કર્મ અને સ્વભાવની ઉત્કૃષ્ટતા જ વાસ્તવિક સશક્તતા છે. જેના દ્વારા વ્યક્તિ પ્રમાણિક, વિશ્વસનીય તેમજ કર્તવ્ય પરાયણ ગણાય છે. એ જ્યાં પણ જાય છે ત્યાં સન્માન પામે છે. લોકો તેનું કહેલું હૃદયમાં ઉતારે છે અને તેનું સમયદાન સાર્થક બને છે. એકવીસમી સદીના અવતરણ માટે આવા અનેક ભગીરથોની જરૂર છે. બીજાના અવગુણો ઉપર જીત મેળવે એ 'વીર' કહેવાય છે, પણ જેણે પોતાની જાતને જીતી લીધી હોય તે 'મહાવીર' છે. આવા મહામાનવો જ આદર્શવાદી બની ભગવાન પ્રત્યે સમર્પિત થઈને લોકોની શ્રદ્ધા પામે છે, દેવી અનુગ્રહ તો એમના ઉપર અજ્ઞત્ર રૂપે વરસે જ છે, જે એમને સફળતા મેળવવા અદશ્ય સહાય કરે છે.

સમયનો મોટો અંશ નવસર્જનમાં પ્રયોજાય :

આજનો યુગધર્મ છે – જન જાગરણ માટે પ્રચંડ પુરુષાર્થ. સંસારભરમાં વસનારા ૮૦૦ કરોડ લોકો સુધી યુગનિર્માણનો સંદેશ વિસ્તારવા વિરાટ પગલાં ભરવાં પડશે. આ કાર્ય માટે રીંછ–વાનરોની જેમ નાના મોટા દરેકે પોતપોતાની રીતે યોગદાન આપવું જોઈએ. જોલા પુસ્તકાલયો તથા જ્ઞાનરથો દ્વારા યુગ સાહિત્યનો બહોળો ફેલાવો કરવો જોઈએ. આવનારા દિવસોમાં યુગ સાહિત્ય દેશની અને વિશ્વની લગભગ બધી ભાષાઓમાં સમુદ્રની ભરતીની જેમ ફેલાતું અને ધૂમ મચાવતું જોઈ શકાશે.

પ્રચાર પ્રક્રિયાની સાથે લોકસેવાનો ઊંડો પ્રભાવ પણ હોવો જોઈએ. બ્રિસ્ટી મિશનરીઓએ આ જ રીતિ–નીતિ અપનાવીને એક હજાર વર્ષોમાં લગભગ અડધી દુનિયાને બનાવી દીધી છે. યુગનિર્માણની જનજાગરણ યોજનાના બે વિધેયાત્મક અને બે નિર્ધેઘાત્મક કાર્યક્રમો પ્રાથમિક સ્તરે હાથ ધરાયા છે. જેમાં એક છે – દરેક શિક્ષિત

દ્વારા ઓછામાં ઓછા બે અશિક્ષિતોને શિક્ષિત કરવામાં આવે. બીજો કાર્યક્રમ છે – નારી જાગરણ. અડધી જનસંખ્યાને નિર્બળતાની ગર્તામાંથી બહાર કાઢવાની છે. તેને શિક્ષણ, સ્વાસ્થ્ય, સ્વાવલંબન અને તેજસ્વિતાની દર્શિએ ઉપયુક્ત સ્તર સુધી પહોંચાડવી જોઈએ. આ બંને વિધેયાત્મક યોજનાઓ માટે રૂચિપૂર્વક સમયદાન આપવું જોઈએ.

નિર્ષેધાત્મક ક્ષેત્રમાં હાલ બેને પ્રાથમિકતા આપે. એક છે નશા નિવારણ અને બીજું છે લગ્નમાં થતા ખોટા ખર્ચા બંધ કરવા. નશો નહિ કરવાની અને નશો નહિ કરવા દેવાની પ્રતિજ્ઞા લેવડાવવામાં આવે. એ જ રીતે ખર્ચાણ લગ્નો આપણને ગરીબ અને બેઈમાન બનાવે છે. સમાજને અને રાષ્ટ્રને દુર્બળ બનાવે છે. કમ સે કમ પોતાના પરિવારમાં ખર્ચાણ લગ્નો અટકાવે અને અન્યત્ર થતાં આવાં લગ્નોમાં ભાગ ન લેવો જોઈએ.

મહાકાલે સમયદાનની યાચના કરી છે. દરેક પ્રતિભાવાન પાસે આશા રાખવામાં આવી છે કે આ કટોકટીના સમયમાં આ હેતુઓ માટે કૃપણતા ન દર્શાવે અને સાર્થક સમયદાન આપી ઉદારતાનો પરિચય આપે જેને અનુકરણીય અને અભિનંદનીય કહી શકાય. અંશદાન માટે મહિનામાં એક દિવસની કમાણી નિયમિત આ કાર્ય માટે ફાળવતા રહે એવી અપેક્ષા અગ્રદૂતો પાસે રાખવામાં આવે છે, જેથી નવનિર્માણની ગગનચૂંબી યોજનાઓ વિસ્તાર પામી શકે.

અગ્રદૂત બનીએ, અવસર ન ચૂકીએ :

યુગ પરિવર્તનમાં પ્રતિભાવાન મનુષ્યોનાં પરાકર્મો તો મુખ્ય હશે જ, પણ સાથે સાથે દૈવી સત્તાનો સહયોગ પણ એટલા જ પ્રમાણમાં રહેશે. પ્રતિકુળતાઓને અનુકુળતામાં બદલવાની સૂષ્ટાની અદશ્ય ભૂમિકા પણ પોતાનું કામ અસાધારણ રીતે પુરુ કરશે. યુગ પરિવર્તનના આ પરાકર્મમાં દુષ્પ્રવૃત્તિ – ઉન્મૂલન અને સત – પ્રવૃત્તિ સંવર્ધન આ જ બે મુખ્ય કાર્યો છે. પરંતુ સ્થાનિક પરિસ્થિતિઓ અનુસાર એમની શાખાઓ – પ્રશાખાઓ એટલી વધી જાય છે કે એ કાર્યો અગણિત બની જાય છે. ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહારમાં ઊથલપાથલ એ મોટું કાર્ય છે. સમગ્ર સંસારમાં એનો ફેલાવો કરવા અગણિત સૃજનશિલ્પીઓ જોઈએ. એક

લાખ સુજનશિલ્પીઓ તૈયાર કરવામાં આવી રહ્યા છે. પ્રતિભાઓને પરિષ્કૃત કરવા, સુક્ષમ વાતાવરણને અનુકૂળ બનાવવા તથા સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિઓને વેગ આપવા માટે શાંતિકુંજ, હરિદ્વારમાં યુગસંધિ પર એક સુનિયોજિત ધર્મયજ્ઞ શરૂ કરવામાં આવ્યો છે. જે નિર્ધારિત સમયગાળા દરમિયાન પુરો થશે અને એની પૂર્ણાહુતિ એકવીસમી સદીના આરંભમાં એક કરોડ સાધકો દ્વારા થશે. આ પુરુષાર્થ પણ સ્વર્ગમાંથી ધરતી પર ગંગાને ઉત્તારનાર ભગીરથના પ્રયાસો જેવો જ હશે. યુગનિર્માણ પરિવારની બહાર પણ અસંખ્ય ભાવનાશીલ પ્રતિભાઓ છે. એ શા માટે ચૂપ બેસી રહેશે ? એમના પ્રયાસો યુગનિર્માણ પરિવાર કરતાં પણ ચઢિયાતા હશે. આમ, લક્ષ્ય સુધી પહોંચવાની પ્રક્રિયા પુરી થઈને જ રહેશે.

પ્રશ્ન એ થાય છે કે આગલા બાર વર્ષ સુધી અમે જીવિત નહીં હોઈએ ત્યારે આટલી મોટી યોજના કાર્યાન્વિત કેવી રીતે થશે ? ત્યારે શંકાશીલોએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે અમારા દ્વારા થતા પ્રયાસોમાં ૮૮ ટકા સહયોગ અદશ્ય દેવી ચેતનાનો છે. આ શરીર તો એક ટકા જેટલું જ કાર્ય કરી શક્યું છે. હવે પછીના દિવસો અતિ મહત્વપૂર્ણ છે. અમારા ખભા પરનો ભાર ખૂબ વધી ગયો છે, જે સ્થુળ શરીરથી વહન કરવો અમારા માટે શક્ય નથી. સુક્ષમ શરીરથી હજારગણાં કામ કરી શકાય છે, તેથી આ શરીર સ્વસ્થ હોવા છતાં એને છોડીને શાંતિકુંજરૂપી કાયાનો આશ્રય અનિવાર્ય બની ગયો છે. શાંતિકુંજ મહાકાળનો ઘાંસલો બનશે.

વર્તમાન પરિજનોને કહેવામાં આવે છે કે આ દિવસોમાં સેવાસાધના અને ધ્યાનધારણા વધી શકે એટલી વધારી હે. એક થી પાંચ, પાંચ થી પચ્ચીસવાળો ઉપકમ પણ ધ્યાનમાં રાખે. જેમના તત્ત્વાવધાતમાં પચ્ચીસ ભાગીદાર હશે એમને સંરક્ષક ગણવામાં આવશે અને એમનું સ્થાન વધુ પ્રમાણિત ગણાશે. ઓછામાં ઓછા પાંચ ભાગીદાર તો દરેકે બનાવવા જ જોઈએ, જેથી એક કરોડની સંખ્યામાં ખોટ ન પડે. યુગસંધિ પુરશ્વરણને ખાતરપાણી આપનારાને એમણે કરેલા પ્રયાસોની તુલનામાં અનેકગણો લાભ થશે, એટલું જ નહીં, એમના પુષ્યથી એમની આવનારી પેઢીઓ આનંદ પામતી રહેશે.

આ પુરશ્વરણ માત્ર ભારત સુધી સીમિત નથી. એમાં અન્ય દેશો અને ધર્મોના લોકો પણ પ્રસત્તાપૂર્વક ભાગ લઈ શકે છે. યુગનિર્માણ યોજનાની ઉપેક્ષા કરનારાઓ હજારો વર્ષો સુધી પસ્તાયા કરશે. સમજદારોએ નવયુગના નિર્માણમાં લાગી જઈ ભગવાનના સહેજમાં મળતા આશીર્વાદનો સમય ચૂકવા જેવો નથી.

* * * *

(૧૮) મનઃસ્થિતિ બદલો તો પરિસ્થિતિ બદલાશો

યુગધર્મનું પાલન અનિવાર્ય :

ઉત્કાન્તિવાદનો સિદ્ધાંત લગભગ બધે જ લાગુ પડે છે. માન્યતાઓ, વિચારો, નિર્ણયો, કાર્યો વિગેરે પણ સમયના પરિવર્તનથી પ્રભાવિત થયા વગર રહેતાં નથી. ધર્મશાસ્ત્રોમાં પણ સમય અનુસાર ફેરફાર થતા રહ્યા છે. એનું કારણ રચયિતાઓમાં પરસ્પર વિવાદ કે વિગ્રહ નથી, પરંતુ બદલાતી પરિસ્થિતિઓ અનુસાર ધાર્મિક પ્રચલનના સ્વરૂપમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે. સનાતન ધર્મ, નીતિ-નિષ્ઠા તથા સમાજનિષ્ઠા તો શાશ્વત હોઈ શકે પણ રીતરિવાજો, ક્રિયાકલાપો તથા સાધનો બદલાતાં રહે છે. મનુષ્ય આદિકાળથી લઈને આજસુધી અનેક પરિવર્તનોમાંથી પસાર થઈને આજની સ્થિતિ સુધી પહોંચ્યો છે. આ કુમ ભવિષ્યમાં પણ ચાલુ જ રહેવાનો છે. જૂનું બધું જ સારુ છે, એવી હઠ પકડી રાખવી કોઈના માટે કોઈપણ રીતે હિતકારક નથી. યુગધર્મ અપનાવીને જ મનુષ્ય આગળ વધી શક્યો છે અને ભવિષ્યમાં પણ તેના માટે તૈયાર રહેશે. સમયનો આ એક એવો તકાજો છે, જેની ના પાડી શકાય નહીં.

ગરીબીનો અમીરી આડંબર :

રોમના એક દાર્શનિકે ભારતમાં બધે ફર્યા પછી પૂછિનાર મિત્રોને કહ્યું કે, 'ભારતમાં જ્યાં વધુ ગરીબ લોકો રહે છે, પણ તેઓ દ્વારા અમીરો જેવો ડોળ કરવામાં આવે છે.' આવું જ કથન એક જાપાની શિષ્ટ મંડળનું પણ છે. આ બાબતને સમજવા માટે થોડોક ગંભીર પ્રયત્ન કરવો પડશે કે ભારતમાં અમીરીનું પ્રદર્શન શા માટે કરવામાં આવે છે? આપણા દેશમાં મોટાઈનો અર્થ છે – આળસ અને અપવ્યય. જેની સાથે દુર્વ્યસનો પણ જોડાયેલાં છે. જેને આખો દિવસ મહેનત કરવી પડતી હોય તેને લોકો દુઃખી સમજે છે. અમીર અને માલદાર તો અને જ ગણવામાં આવે છે કે જેને મહેનત કરવી ન પડે, શ્રમ કરવો ન પડે.

અમીરો સાથે જોડાયેલો બીજો રોગ અપવ્યય છે. ફેશન, ઘરેણાં, ઠાઈમાઠ, નશાબાજી વગેરે દૂષણો તો ધનવાનોનાં પ્રતીક બની ગયાં છે. તેઓ ગરીબોને ઉંચે ઉઠાવવા કોઈ ઉત્સાહ દાખવતા નથી. અમીરી મનઃસ્થિતિ જ્યાં સુધી રહેશે ત્યાં સુધી ગરીબાઈ આપણો પીછો છોડશે નહીં તથા આપણે તેનાથી મૂકૃત થઈ શકીશું નહીં.

ગ્રહોય ઉપવનો કૂલશો, ફળશો અને આભાદ કરશો:

શરીરના પ્રત્યેક કણમાં સંપત્તિ ભરેલી છે. શ્રમ અને સમય પ્રથમ ઉપવન છે. આળસ અને વેઠથી કરવામાં આવતું કામ વરદાન બનતું નથી. સુવ્યવસ્થિત અને સર્વાંગપૂર્ણ કામ કરવાથી શ્રમનું મૂલ્ય વધે છે. દુનિયાભરના પ્રગતિશીલ માનવોએ આના આધારે જ આશ્ર્યર્જનક ઉત્ત્રતિ કરી બતાવી છે. જો શરીરને કામ તથા ઉત્સાહજનક શ્રમ દ્વારા સાધી લેવામાં આવે તો ભાગ્યે જ કોઈને ગરીબ રહેવું પડે. ઈમાનદારી અને પરસેવાની કમાડી કૂલતી-ફાલતી જોવામાં આવી છે જે મનુષ્યને ન્યાલ કરી દે છે.

સંપત્તિ ઉપરાંત બીજું ઉપવન છે – શિક્ષણ. આને બુદ્ધિમત્તા, દીર્ଘદાચિ, એકાગ્રતા વગેરે નામથી પણ ઓળખવામાં આવે છે. જો શિક્ષણનું મહત્વ સમજવામાં આવે અને ઉત્સાહ બતાવવામાં આવે, તો બૌદ્ધિક દાચિએ સમુત્તત બનવા માટે જરૂરી સગવડો મેળવી શકાય છે.

સંસારના મોટાભાગના વિદ્વાનો પ્રતિકુળતાઓ સામે ઝ્યૂમીને અનુકૂળ વાતાવરણ બનાવી શક્યા છે. જરૂર છે અંદર છુપાયેલી વૃત્તિને જગાડવાની.

ત્રીજું ઉપવન છે – અંતઃકરણ, જેમાં ભાવ સંવેદનાઓ માનસરોવરની જેમ લહેરાય છે અને ગંગા—યમુનાની જેમ ઘોડાપુરમાં વહે છે. ફક્ત નિષ્ઠૂરતા જ એક એવી શીલા છે, જે આવા સ્ત્રોતોનાં દ્વાર બંધ કરી દે છે. આ એ જ ઉલ્લાસ છે, જેમાં દેવતાઓ નિવાસ કરે છે, મહકામાનવો વિકસિત થાય છે અને ઋષિમુનિઓની ચેતના સદાય નિવાસ કરે છે. સંકુચિત સ્વાર્થવૃત્તિ જ એક એવો અવરોધ છે, જે મનુષ્યને ઉદાર બનાવીને ઉચ્ચસ્તરીય સેવા સાધના માટે તૈયાર થવા દેતો નથી. માનવી રસ્તો ભૂલેલો દેવતા છે. જો તે મહાનતાના રાજમાર્ગ પર ચાલવાની વિવેકશીલતા અપનાવી શકે તો ફક્ત એટલાથી જ તે તરી શકે અને અનેકોને તારી શકે તેવી પરિસ્થિતિનું નિર્માણ કરી શકે છે.

દુરૂપયોગ થાય ત્યાં અભાવ કેવી રીતે અટકે ? :

ધનસંપત્તિ પ્રાપ્ત કરવી એ એક અલગ બાબત છે અને તેના સદુપયોગથી વ્યક્તિ અને સમાજનું ભલું થવાનું હતું, તેના બદલે તેનાથી ઉલટું જ કરવામાં આવે તો તેનાથી અનેક અનર્થો ઉભા થાય. સંસારમાં છણકપટ અને છેતરપિંડીની જાળ ફેલાવવામાં મોટા ભાગના આવા લોકો હોય છે. જેમને ધનવાન, બુદ્ધિમાન અને વિદ્વાન કહેવામાં આવે છે, તેઓ વિભૂતિઓના સ્વરૂપે સમાજ તથા બીજાને માટે માથાનો દુઃખાવો બને તો તેવાઓની સફળતા શું કામની?

અપવ્યયથી દુર્ગુણી થયા વિના રહી શકતા નથી. તૃષ્ણા એકદુ કરવા અને દુરૂપયોગ કરવા પ્રેરે છે. પોતાની જરૂરિયાતોની પૂર્તિ તો થોડીક કમાણીમાંથી સરળતાપૂર્વક થઈ જાય છે. પરંતુ ઉદારતાના અભાવમાં જરૂરિયાતવાળા લોકોને આપવાની હિંમત થતી નથી. આ રીતે નિકુષ સ્તરની સ્વાર્થ સંકીર્ણતામાં ફસાયેલા મોટા લોકોની રીતી—નીતિ સામાન્ય લોકોને પણ પ્રભાવિત કરે છે અને તેમને પણ આવા લોકોનું અનુકરણ કરવા માટે લલચાવે છે. પાત્રતા બિલકુલ નહીં, પરિશ્રમ

નામનો જ અને અપવ્યયની અભિલાષા ગગનચુંબી, આવા વાતાવરણમાં અનાચારરૂપી તીડોનાં ટોળાં ઉડવા લાગે છે અને સંસારની હરિયાળીને ખાઈને સફાયટ કરી નાખે છે.

સાધનો કરતાં સદગુણોની જરૂર વધુ :

જ્યારે પણ જરૂરિયાતો અને સમસ્યાઓની ચર્ચા થાય છે, ત્યારે તેના નિરાકરણ માટે સાધનો તથા સંપત્તિ વધારવાનું કહેવામાં આવે છે. પરંતુ સંપત્તિ વધારીને એનો એવો સંગ્રહ ન કરવો જોઈએ કે જેના પરિણામે દુર્વ્યસનો વધે. દુર્વ્યસનો દુર્ગુણો વધારે છે અને સામાન્યજનો તે રસ્તે ચાલે છે. પારો પચતો નથી. તે શરીરના એકેએક અંગમાં ફુટી નીકળે છે. આ જ રીતે બિનજરૂરી અને વગર મહેનતની કમાણી અનર્થ જ પેદા કરે છે. આનાં પરિણામો ખરાબ જ હશે. અમીરોનાં સંતાનો મોટાભાગે તો આરામપ્રિય, આળસુ, નકામા તથા દુર્ગુણી જ જોવા મળે છે.

વ્યક્તિત્વના ઊંડાણમાં જડજમાવીને પડેલી અનિયધનીયતાના કારણે જ મનુષ્ય દીનહીન દશામાં પડેલો રહે છે. મજૂરો સારું એવું કમાય છે, પણ તેની સાથે તેનામાં નશાબાજી, જૂગાર, આવારુપણું વગેરે અનેક કુટેવો આવી જાય છે અને જે કાંઈ કમાય છે તે ખોઈ નાખે છે. પરિણામે દુઃખો અને ગરીબાઈનાં રોદણાં રડતો રડતો દુર્ગુણી તથા દુર્વ્યસની બનીને મરે છે. જ્યાં સુધી અપવ્યય થતો રહેશે ત્યાં સુધી એકપણ વ્યક્તિ ખુશ નહીં રહે. સાધનોનું મહત્વનો છે જ પણ તે સદગુણોથી વધારે નહીં. અંધ વ્યક્તિને કિંમતી ચશમા અને લક્વાગ્રસ્તને કિંમતી ખૂટ કામ લાગતા નથી. પ્રાણતત્વ અને ગુણોની ખામી હોય તો સાધનો શું કરવાના?

મન બદલો તો પરિસ્થિતિ સ્વયં બદલાશો :

પદાર્થ જ બધું છે એવી માન્યતા દેત્ય પક્ષની છે. જ્યારે દેવપક્ષ ભાવનાઓને મુખ્ય તથા પદાર્થોને ગૌણ માને છે. દર્શનશાસ્ત્રના આધારે આને ભૌતિકતા અને અધ્યાત્મિકતા એવાં નામ આપવામાં આવ્યાં છે. અત્યારે સર્વત્ર દેત્યોની જ બોલબાલા છે. દરેકને માત્ર ખાવાનો જ નહીં, વેડફી નાખવાનો, બરબાદ કરવાનો પણ ચસકો લાગ્યો છે. સાધનો જૂંટવી લેવા માટે 'સુંદ-ઉપસુંદ' નામના દેત્યોની જેમ પરસ્પર લડી રહ્યા છે. જો

આ ખોટા દસ્તિકોણને બદલીને પછાત, અભાવગ્રસ્ત અને અશક્તોને આગળ લાવીને એમના હક્કો એમને સ્વેચ્છાપૂર્વક આપી દીધા હોત તો, આ સંસારમાં કેટલું સુખ, સંતોષ અને આનંદ વ્યાપ્તાં હોત ? મનુષ્ય પોતાની બચતને સત્પ્રવૃત્તિ વધારવામાં અને વિભૂતિઓને લોક કલ્યાણના કાર્યમાં વાપરવાના નિર્ણય પર આવ્યો હોત તો અત્યારના સમયને કળીયુગ કહેવાને બદલે સત્યુગ કહેવામાં વાંધો ન આવત. યાદ રાખવું જોઈએ કે ઉજ્જવળ ભવિષ્યની આ વિશાળ યોજના મનમાં આદર્શવાદી ભાવ સંવેદનાઓ ભર્યા વિના કોઈપણ હિસાબે સફળ થશે નહીં.

પરિવર્તનનો ઉપાય શોધો :

માનવીય ગૌરવ ગુમાવીને માણસ એવું કશું જ કરી શકતો નથી કે જેનાથી સંતોષ, ગર્વ તથા પ્રસંગતા અનુભવી શકે. આજે મનુષ્યનો મનુષ્ય પ્રત્યેનો વ્યવહાર ખૂબ જ નિમ્ન સ્તરનો બની ગયો છે. આનાથી એવું લાગી રહ્યું છે કે આ સુંદર ઘરતી ઉપર રહેવા છતાં આપણે ભૂતપિશાચોની જેમ એકબીજાને કાપવા અને મારવા તથા સળગાવવા તૈયાર થયા છીએ. પરિણામે પરસ્પર સહયોગ પેદા થવાને બદલે અવિશ્વાસનું ભયંકર વાતાવરણ પેદા થયું છે. વિશ્વાસ અને વિશ્વાસધાત બંને એકબીજાની સાથે ચાલે છે. અસંયમની અતિશયતાને કારણે શરીર શારીરિક તેમજ માનસિક દસ્તિએ નિર્બળ બની ગયું છે. ઘનને એટલું બધું મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે કે તેને મેળવવા માટે ગમે તેની સાથે ગમે તેટલી દસ્તા અપનાવવી તો અપનાવી લેવી. આવા અનાચારી વાતાવરણમાં શરીર, મસ્તિસ્ક, પરિવાર અને સમાજ સમૃદ્ધત રહી શકે ખરાં ? તે મેળવવા માનસિકતા તદનુરૂપ બનાવવી જોઈએ.

ખૂબ જ વિકટ સમય આવી રહ્યો છે અને વધતું જતું આ માનવીય પાગલપણું માત્ર માનવતાનો જ નહીં, કુદરતી સત્તાનો પણ સર્વનાશ કરીને જ રહેશે. સરકાર તથા સાધન સંપત્તિ લોકો સંસારનું નિર્માણ કરવા માટે મોટા આયોજનો બનાવી રહ્યા છે. આમ છતાં નિરાશા દૂર થવાનું એકપણ કિરણ દેખાતું નથી. કારણ કે મનની દશા જ પરિસ્થિતિની

જન્મદાત્રી છે. જો માનસિકતા આદર્શવાદી બનાવવામાં ન આવે તો પરિસ્થિતિ સુધુરવાને બદલે જટિલ બનશે અને અનેક મુસીબતો સામે આવીને ઉભી રહેશે. તે વધુને વધુ રૌદ્ર સ્વરૂપ ધારણ કરતી દેખાશે. સમસ્યાઓનું સમાધાન ભલે આજે થાય કે હજાર વર્ષ પછી, પણ તેના સમાધાનનો ફક્ત એક જ ઉપાય છે, અને તે છે, મનમાં વ્યાપેલી, ઘર કરી ગયેલી અવાંછનીયતાને, નિકૃષ્ટ મનોવૃત્તિને બહાર કાઢી નાખવામાં આવે તથા એવું તો શક્તિશાળી ચિંતન ભરવામાં આવે કે આજની ઊલટી વિચારધારાને પોતાની પ્રચંડ શક્તિથી બદલીને સીધી કરવામાં લાગી જાય.

* * * *

(૧૮) શિક્ષણ જ નહીં વિદ્યા પણ

સામાન્ય શિક્ષણ સાથે વિદ્યા વિસ્તાર જરૂરી :

સામાન્ય એટલે કે ચીલાચાલુ શિક્ષણ માટે સરકાર શાળાઓ અને કોલેજો ચલાવે છે. જુદા જુદા નિષ્ણાંતો પેદા કરવા જુદી જુદી કોલેજો હોય છે. જેમ કે આર્ટ્સ, સાયન્સ, કોમર્સ, ટેકનોલોજી, મેડિકલ, એન્જિનીયરિંગ વિગેરે. આ માટે શાળાઓ, મહાશાળાઓ તથા કોલેજોમાં અનેક નિષ્ણાંત શિક્ષકો તથા પ્રાધ્યાપકો કામગીરી કરે છે. આ બધું ભૌતિક ક્ષેત્રમાં સમાવિષ્ટ થાય છે. પરંતુ વિદ્યા કે જેને આધ્યાત્મિક ક્ષેત્ર કહે છે, તેમાં આ બાબતે ખાસ કોઈ ધ્યાન અપાતું નથી. બાળકોને, સ્ત્રીઓને તેમજ પુરુષોને સંસ્કારી તથા ચરિત્રનિષ્ઠ બનાવવાનું અધરૂ કામ કરવા કેટલા બધા શિક્ષકો, અધ્યાપકો, લોકસેવકો જોઈએ તે વિચારવું અધરું તો છે જ. સાથે સાથે કયા કયા ઉપાયો વિદ્યા વિસ્તાર માટે કરવા, કઈ રીતે કરવા વિગેરેની જાણકારીની જાણકારી અતે પ્રસ્તુત છે.

નવસર્જન માટે અધ્યાપકોની જરૂરિયાત :

નવસર્જન યોજના મહાકાળની છે. તે પુરી તો થવાની જ છે. તે પરિવર્તનનો આધાર બનશે, ચરિત્રનિષ્ઠ ભાવ સંવેદનાપૂર્ણ વ્યક્તિઓથી. આ વ્યક્તિઓ બનાવવાનું કામ વિદ્યાનું છે. ફક્ત શિક્ષણ તેના માટે પુરતું નથી. શિક્ષણ—સાક્ષરતા તો માણસને સ્વાર્થી બનાવે છે તેથી તેમાં વિદ્યાનો સમાવેશ અનિવાર્ય છે. શિક્ષણ ભૌતિક જ્ઞાન સાથે સંબંધ ધરાવે છે, જ્યારે વિદ્યા આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સાથે સંબંધ ધરાવે છે અને માણસને સુસંસ્કૃત બનાવે છે. ખરેખર નવયુગને અનુરૂપ માનસિક સ્થિતિ તેમજ પરિસ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવા માટે આવી યોગ્યતા ધરાવતા અધ્યાપકોની મોટી સંઘ્યામાં જરૂરિયાત ઉભી થઈ છે. તેમનું શિક્ષણ ભલે સામાન્ય હોય, પણ તે પોતાના ચુંબકીય વ્યક્તિત્વ અને ચરિત્રથી આસપાસના ક્ષેત્રને લાભાન્વિત કરવા જરૂરી વિદ્યામાં પારંગત હોય છે અને હોવા પણ જોઈએ.

નવયુગમાં શિક્ષણ અને સાક્ષરતા તો વધતાં જ જશે. વ્યક્તિ, સમાજ અને સરકારે તેને સ્વીકૃતિ આપી દીધી છે. સવાલ તો વિદ્યાનો છે. તેનું ના તો કોઈ મહત્વ સમજાય છે અને ના કોઈ જરૂરિયાત. શ્રેષ્ઠ આદર્શવાદ અને દૂરદર્શી વિવેકશીલતા વધારવા અને અપનાવવા કયાંય એવા પ્રયત્નો ચાલતા નથી જેને આશાભરી નજરે જોઈને સંતોષ માની શકાય. આ જરૂરિયાતની પૂર્તિ યુગ નિર્માતાઓએ કરવી પડશે. આશા રાખવામાં આવી છે કે શાંતિકુંજ પરિવારથી તેઓ નિકળશે અને પોતાના મહાન વ્યક્તિત્વ અને કર્તવ્યથી સમગ્ર વાતાવરણમાં નવજીવનનો સંચાર કરશે. આવા શ્રેયાવિકારીઓએ વિકાસની દિશામાં બે ડગલાં અનિવાર્યરૂપે ઉઠાવવાં પડશે. જેમાં એક અંગત જરૂરિયાતો અને મહાત્વાકાંક્ષાઓને ધટાડવી, જેને સંયમ કરી શકાય છે. બીજું વિદ્યાના વિસ્તાર માટે પ્રબળ પુરુષાર્થ આચરવો આને સેવા અને સાધના કરી શકાય છે.

યુગ ચેતનાનો પ્રચાર અને પ્રસાર :

સંયમ અને સેવાના બે ગ્રતધારણ કરી લેવાથી આધ્યાત્મ સ્તરની

કર્મયોગ સાધના થઈ શકે છે. લોક શિક્ષણ આની અંદર આવી જાય છે. વિદ્યા વિકાસ અને વિસ્તાર આ જ છે. આના માધ્યમથી ચિંતન ક્ષેત્ર ઉપર છવાયેલ વિકૃતિઓનું નિરાકરણ કરવામાં આવે છે. જો મનુષ્ય સાચું વિચારવા અને સાચું કરવા લાગે તો સમજવું જોઈએ કે તે માટે દેવત્વ અદ્દશ્ય નહીં રહે. પોતાની શક્તિ અને પ્રકાશનો પ્રત્યક્ષ પરિયય આપવા લાગશે. આ તથને ધ્યાનમાં રાખતાં પાંચ લાખ પ્રોફોની સાથે જોડાયેલા ૨૦ લાખ સક્રિય પ્રક્ષાપુત્રોની સર્જન સેના તૈયાર થઈ રહી છે. ૨૪ લાખ કુલ ગણીએ તો પણ દૈનિક બે કલાક પ્રમાણે તેમની સેવા ૪૮ લાખ કલાકની થાય છે. જે નવ સર્જનના કાર્યમાં વાપરી ઉત્સાહવર્ધક વાતાવરણ બનાવી શકાય. સમયદાનની સાથે સાથે અંશદાન માટે જો ૨૪ લાખ વ્યક્તિદૈનિક એક રૂપિયા પ્રમાણે આપે અને એકદું કરે તો તેના દ્વારા યુગ સાહિત્ય વહેંચી શકાય. શાંતિકુંજે સત્તા દરે યુગ સાહિત્ય આપવાનું શરૂ કર્યું છે. જે નવયુગને અનુરૂપ વિચારકાન્તિ કરવા સમર્થ છે.

નવી શોધો અનુસાર કોમ્પ્યુનિકેશનનો લાભ લઈ ટેપરેકર્ડર, વીડીયો ટેપ જેવાનો લાભ લઈને સાહિત્ય પ્રચારને વધારે ગતિશીલ બનાવી શકાય છે. જ્ઞાનરથ, સાઈકલ યાત્રા, સદવાક્ય લેખન, ઝોલા પુસ્તકાલય, સત્સંગ—સ્વાધ્યાય, દીપયજ્ઞ વિગેરેના માધ્યમે સર્જન શિલ્પી દરેક ક્ષેત્રમાં યુગ ચેતનાનો વિકાસ કરવા માટે તૈયાર થઈ તૂટી પડે એવું વાતાવરણ બની રહ્યું છે. ઉત્સાહ અને ઉમંગ જગાવી આ કાર્યક્રમો કરો. આ માટે અદ્દશ્ય સત્તા તમારી સાથે રહેશે તેવો વિશ્વાસ રાખો.

નવસર્જનની વિશિષ્ટ આદ્યાત્મ સાધના :

દેખાતા સ્થુલ શરીર સિવાય અદ્દશ્ય સ્તરના બીજા બે શરીર પણ છે, જેને સુક્ષમ શરીર અને કારણ શરીર પણ કહે છે. સુક્ષમમાં દૂરદર્શિતાનો અને કારણમાં ભાવ સંવેદનાનો નિવાસ છે. તેમની પ્રગતિ અર્થે સુક્ષમ શરીર માટે જપ અને કારણ શરીર માટે ધ્યાન પ્રક્રિયાનું સાધના વૈજ્ઞાનિકોએ નિર્ધારણ કર્યું છે.

આ યુગસંવિની વેળા છે. સંધિયુગમાં શાંતિકુંજની એક બાર

વર્ષની વિશેષ યોજના બની છે. જેમાં ૨૪ લાખ પરિજ્ઞનો દારા દરરોજ ૨૪ કરોડ ગાયત્રી જપનું આયોજન છે. આ સાધનાની પૂર્ણાંધૂતિ સન ૨૦૦૦માં થશે. જેમાં ઓછામાં ઓછા એક કરોડ લોકો સામેલ થશે. આ યુગસંવિ મહાપુરશ્વરણને નવયુગની જ્ઞાનગંગાને ધરતી પર ઉતારવાવાળી સંયુક્ત સ્તરની ભગીરથ સાધના કહી શકાય છે. આ તપ્યાર્યા એકવીસમી સદીના ઉજ્જવળ ભવિષ્યનું પ્રત્યક્ષ દર્શન કરાવી શકશે.

વાણી મારફત યુગ ચેતનાનો પ્રચાર-પ્રસાર :

વિચારોને પ્રભાવિત કરવાવાળી બે પ્રક્રિયાઓ સર્વ સાધારણની જાણકારીમાં છે. એક વાણી અને બીજી કલમ. પહેલી દારા સત્સંગ યોજાય છે, જ્યારે બીજી સ્વાધ્યાયનો સામાન એકઠો કરે છે. વાણીનો લાભ ભણોલા—અભણ બંને સમાનરૂપે ઉઠાવે છે. લખાણને અભણ લોકો વાંચી શકતા નથી પણ બીજા પાસે વાંચી સાંભળી શકે છે. આમ કલમ તથા વાણીને છીણી—હથોડા સમજ નવયુગને અનુરૂપ માનવમૂર્તિઓ કંડારવાનું કાર્ય કરવાનું છે. વાણી અને કલમને પ્રચંડ અસ્ત્રશસ્ત્ર માનીને આપણે વ્યાપેલી અસુરતા સાથે લડવા માટે, છાતી કાઢીને ટક્કર લેવા માટે યુદ્ધ ક્ષેત્રમાં ઉત્તરવું જોઈએ. નવા ક્ષેત્રોમાં ગલી—મહોલ્લામાં વસતા લોકોની સભાઓ તથા ગોઢીઓ જેવી પ્રક્રિયા અપનાવીને કામ ચલાવવું પડશે. શક્ય હોય ત્યાં પ્રજ્ઞાપુરાણની કથાનું આયોજન કરવું જોઈએ.

પ્રચારાત્મક કાર્ય માટે સાયકલના પૈડાવાળા જ્ઞાનરથ એક રીતના બનાવી લેવામાં આવે જેમાં બેટરી, ટેપ રેકોર્ડર અને લાઉડ સ્પીકર લાગેલા હોય. તેમાં મફત વાંચવાનું અને વેચવાનું યુગ સાહિત્ય પણ સામેલ હોય. આને ગલીઓ, મહોલ્લાઓ, બજારો, મંદિરો તથા જાહેર સ્થળોએ ફેરવવામાં આવે. સાઈકલ ઉપર નાની એટેચી રાખી જેમાં ઉપરોક્ત સામાન ફીટ કરેલ હોય તે નજીકના વિસ્તારોમાં પ્રચારાર્થે કામ લાગી શકે છે. જ્યાં કોઈપણ સાધન ન હોય ત્યાં ખંજરી, મંજિરા, ઢોલકની મદદથી એક કે બે વ્યક્તિ પ્રચારનું કાર્ય કરી શકે છે. જીવંત પ્રજ્ઞા સંસ્થાનોએ પરિજ્ઞનોમાં આ અંગે ઉમંગ અને ઉત્સાહ પેદા કરી પ્રચારાર્થ

કાર્યોમાં લાગ્યા રહેવું જોઈએ.

સાહિત્ય ઉપરાંત સારા સંસ્કાર રેડતી ફિલ્મો પણ વિદ્યાક્ષેત્રને લાભાન્વિત કરી શકે છે. વિડીયોની પણ અત્યારે ધુમ ચાલે છે, તેના દ્વારા પણ અંધશ્રેષ્ઠા, કુરીતિ નિવારણ, વ્યસનમૂક્તિ, નારી જાગરણ વિગેરે ક્ષેત્રે ઘણાં કામ કરી શકાય છે. ઉપરનાં તમામ કાર્યો કરવા માટે જરૂર છે મિશનના સંચાલક પ્રત્યે સદ્ભાવના અને પ્રેમની.

આગામી સમય ઘણાં મહત્વપૂર્ણ :

શાંતિકુંજમાં એક વર્ષમાં એક લાખની શિક્ષણ યોજના છે. સાથે સાથે જે શિક્ષણ મેળવે તે બધાને જવાબદારી સોંપાઈ છે કે પોતાના ક્ષેત્રમાં નવા દશ લોકસેવક ઉત્પત્ત કરે જેથી દશ વર્ષમાં સંખ્યા એક કરોડના આંકને વટાવી જશે. આશા રાખવામાં આવી છે કે નૈષ્ઠિકોનો આ વર્ગ એન્જીન સ્વરૂપે ડબ્બાઓ પોતાની સાથે ઘસડતો જશે અને વિસ્તાર એટલો બધો થશે કે સત્યયુગના પાછા ફરવાનો આધાર બની શકે. જે પરિજનો આ દુર્લભ સમયનું મહત્વ સમજી રહ્યા છે તેઓ એક પણ ક્ષણ બગાડ્યા વગર પોતાને અગ્રહૂતની ભૂમિકામાં ફેરવવા તૈયાર થઈ જાય. નવસર્જનનો આ યુગ પોતાની ઝોળીમાં અસંખ્ય શક્તિઓ અને અસાધારણ સૌભાગ્ય ભરીને બેઠો છે. સદપાત્રોને દાન આપવા મહાકાળ આતુર છે. આ અવસરનો લાભ લેવા માટે આગળ વધીને સાહસ દેખાડવાવાળાઓને અભિનંદન છે. તેનું પ્રશિક્ષણ આપવા માટે શાંતિકુંજ સંપૂર્ણ રીતે તત્પર છે. પાંચ દિવસોનાં સત્રો ચૂકી જનાર નવ દિવસીય, એક માસીય સત્રોમાં જોડાઈ પ્રેરણા તથા શક્તિ મેળવી શકે છે.

(૨૦) આજની સમસ્યાઓનું આવતીકાલ માટે સમાધાન

પ્રગતિ પામતા પહેલાં પડતીથી બચો :

હમણાં લોકોના મન ઉપર બમણું ગાંડપણ ચડી બેહું છે. એક તો વૈજ્ઞાનિક સાધનો અંગે અને ભીજું જે પ્રત્યક્ષ છે તેને જ સર્વસ્વ માની લેવાનું ભૂત લોકો પર સવાર થઈ ગયું છે. આવી બેહોશીમાં ગમે તે કરી નાખવાનો આવેગ આવે છે અને પાછળથી પસ્તાય છે. સો વર્ષમાં ઉજ્જવળ ભવિષ્યની સંરચના માટે કંઈક તો વિચારવું પડશે કે ક્યા કારણોથી વિદ્રોહ ઉત્પત્ત થયો છે અને તેમાં સુધારકામ શક્ય છે કે કેમ? અને તે પણ કઈ રીતે? જો ફક્ત આટલું જ ચિંતન કરવામાં આવે, તો સમસ્યાનું મોટા ભાગનું નિરાકરણ પોતાની મેળે જ આવી જાય તેમ છે. દાખલા તરીકે આપણા દેશમાં સ્ત્રીઓ બિનઉત્પાદક સ્થિતિમાં જીવી રહી છે. જ્યારે વિકસિત દેશોમાં સ્ત્રીઓ પોતપોતાના દેશની પ્રગતિમાં લગભગ અડધો ફાળો આપી યશ પ્રાપ્ત કરી રહી છે. આ દર્દભરી સ્થિતિને મૌન પ્રેક્ષક બની જોતા ન રહેવાય. સ્ત્રીઓને સમર્થ અને વિકસિત કરી સમાજ અને રાષ્ટ્રને લાભાન્વિત કરી શકાય.

બીજી મોટી સમસ્યા વસતી વધારાને રોકવાની છે. જમીનનું ક્ષેત્રફળ વધવાનું નથી જ્યારે વસતી ડબલના ગુણાંકમાં વધ્યા કરે છે. જન્મનું પ્રમાણ જો ઘટે તો કેટલાય સંઘર્ષ અને સંકટોથી સહજ રીતે છૂટકારો મળી શકે. ખર્ચાળ લગ્નોથી ફક્ત પૈસાની બરબાદી થતી નથી, પરંતુ સાથે વાસનાયુક્ત ઉત્તેજનાને પણ પ્રોત્સાહન મળે છે. સાહું જીવન ઉચ્ચ વિચારવાનું દૈનિક જીવન અપનાવવાથી દુઃખ આપનાર અડધી ગરીબીમાંથી મૂક્તિ મળી શકે છે. દઠારા સામે વિરોધ કરવાનું સાહસ ન હોય તો બહિષ્કાર તો કરી શકાય છે. તેથી કરીને પણ ધીમેધીમે બદીઓ દૂર થશે.

શિક્ષણ જ નહીં વિદ્યા પણ :

આજનું શિક્ષણ નોકરી મેળવવાના હેતુઓવાણું બની ગયું છે. પરંતુ વિદ્યા વગર તે પાંગળું છે. ઉકિત છે "વિદ્યા વિહીનો નર તે પશુ". વિદ્યાને સર્વશ્રેષ્ઠ ધન માનવામાં આવે છે. તેનાથી અમૃતની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેનાથી મનુષ્યના ગુણ, કર્મ, સ્વભાવ અને વ્યક્તિત્વનો વિકાસ થાય છે અને સમાજને તથા રાષ્ટ્રને મહામાનવોની પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્ઞાનની એક વિશાળ રૂપરેખા બનાવવી પડશે જે શાળાના શિક્ષણની ખામી પૂર્ણ કરવામાં સમર્થ થઈ શકે.

હકીકતને સમજો, દેખાવમાં ન ફ્સાઓ :

એક સામાન્ય માણસમાં એટલું બધું સમાયેલું છે જેટલું કે આખા બ્રહ્માંડમાં પ્રકૃતિની સમૃદ્ધિથી ભરેલું છે. જો મનુષ્ય આત્મબોધ પ્રાપ્ત કરી લે અને સમજુલે કે હું કોણ છું? અને શું કરી શકું છું? તો સમજુલેવું કે તેને નીચમાંથી મહાન, નરમાંથી નારાયણ અને પુરુષમાંથી પુરુષોત્તમ બનાવતાં કોઈ નહીં રોકી શકે.

લોકોના પતનનું મુખ્ય કારણ છે દૂષિત વિચારો, ભષ્ટ ચિંતન અને દષ્ટ આચરણ. નવનિર્માણ માટે જરૂરી છે 'દાચ્ચિકોણમાં પરિવર્તન' – વિચારોમાં પરિવર્તન, સમસ્યાઓનો ઉકેલ આ પ્રકારના પરિવર્તનમાં સમાયેલો છે.

આ વિભીષિકાઓની સામે સંઘર્ષ કોણ કરશો ? કેવી રીતે કરશો ? :

પ્રત્યક્ષ સમસ્યાઓમાંથી કેટલીયે એવી છે કે જેનું સમાધાન સરળ નથી દેખાતું. આ સમસ્યાઓમાં સર્વપ્રથમ છે, વાતાવરણમાં સતત ફેલાઈ રહેલું જેર એટલે કે વાયુ પ્રદુષણ. ઔદ્યોગિક કારખાનાંઓ વાયુને જેરીલો બનાવી રહ્યા છે. રાસાયણિક ખાતરો અને જંતુનાશક દવાઓના જેર ખોરાકમાં ભણીને તંદુરસ્તી બગાડે છે.

વૃક્ષોને નિર્દ્યતાથી કાપવામાં આવી રહ્યા છે. જેથી જમીનની ફળદુપતા અને વરસાદ ઘટે છે અને જમીનનું ધોવાણ વધે છે. સતત ખોડકામ અને ખેચાણથી ભૂગર્ભમાં સંગ્રહિત તેલ ભંડારો અને ધાતુઓનો અંત નજીક આવી ગયો છે. ખેતીલાયક જમીન પાક લેવાને બદલે મકાન

બાંધકામ, કારખાનાં, દુકાનો અને કાર્યાલયો માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવી રહી છે. જેથી મનુષ્યો, પ્રાણીઓનો ગુજરાતો મુશ્કેલ બનશે.

યુદ્ધની સમસ્યા પણ વિકરાળ મૌફાડીને ઉભી છે. યુદ્ધનો સરંજામ બનાવવામાં જે માનવશક્તિ, ધનશક્તિ અને બુદ્ધિશક્તિ લાગેલી છે તેટલી કિંમત તથા સાધનોથી આ ધરતીને કોણજાણે કેટલીય સમૃદ્ધ બનાવી શકાઈ હોત. આજે પણ જે તૈયારીઓ થઈ રહી છે તે બતાવે છે કે નવનિર્માણની સરખામણીમાં વિનાશની તૈયારીઓ ખૂબ મોટી છે. સામાજિક ક્ષત્રે પણ આર્થિક સંતુલન એવું ગબડયું છે કે ગરીબ વધારે ગરીબ અને અમીર વધારે અમીર થઈ રહ્યા છે.

આ બધાનું પરિણામ એ આવ્યું છે કે સામાન્ય માણસોની શારીરિક અને માનસિક તંદુરસ્તી ખરાબ રીતે લથડવા લાગી છે. તેને નિવારવા ડાક્ટરો અને દવાખાનાં ઓછાં પડે. શિક્ષણનો હેતુ ફક્ત નોકરી જ રહ્યો હોવાથી બેકારીનું પુર રોકવું મુશ્કેલ થશે. આવી પરિસ્થિતિઓ માં દરેક વિચારકનું મન બિન થઈ જાય છે અને તેને ઉજ્જવળ ભવિષ્ય વિશે શંકા જાગે તે સ્વાભાવિક છે.

મુશ્કેલ સમસ્યાઓનું સરળ સમાધાન :

સામાન્ય નાગરિક સ્તરનું જીવન સ્વીકારી લીધા પછી સુંદર હવામાન, વિશાળ ખેતરો અને પ્રદુષણ મૂક્ત જીવન ગમશે. શહેરની ગીય વસ્તી અને ગંદકી જનિત રોગોથી બચી શકશે. 'સાદુ જીવન ઉચ્ચ વિચાર'નો સિદ્ધાંત અપનાવતાં જ ઉપસ્થિત અગણિત સમસ્યાઓ માંથી એકપણ ટકી શકે તેમ નથી. અપરાધોની લાઈન કેમ લાગેલી ન હોય, પરંતુ જ્યારે દરેક વ્યક્તિ ઈમાનદારી, સમજદારી તથા જવાબદારીની નીતિ અપનાવીને શ્રમશીલતા, સત્યતા અને સુસંસ્કારિતાને જીવનમાં સ્થાન આપવા લાગે તો જોતજોતામાં સમસ્યાઓનો અંધકાર દૂર થઈ જશે.

ખોટી ખેચતાણ દૂર કરી મનુષ્ય પ્રેમ અને સહકારની નીતિ અપનાવે તો અસંખ્ય મુસીબતોમાંથી એકનું પણ અસ્તિત્વ નજરે નહીં પડે. યુદ્ધ કરવામાં જે સંપત્તિ, શક્તિ અને પ્રતિભાનો ઉપયોગ થઈ રહ્યો

છે, તે બધાંને બચાવી નવનિર્માણના હેતુઓ માટે વાપરવામાં આવે તો ઉજ્જવળ ભવિષ્યનો માર્ગ જલ્દીથી સાકાર થઈ જશે. નોકરશાહી અતે માલિકોના પણ માલિક બની બેઠી છે તેને વિકેન્દ્રિત વહીવટ અને સેવા ભાવનાના માળખામાં ગોઠવી ઘણો સુધારો કરી શકાય.

નવસર્જનની ચેતના અસમર્થ નથી :

સૃષ્ટિના રચનાર પર જેને વિશ્વાસ છે, તેમણે એવી રીતે વિચારવું જોઈએ કે ગંદકી ગમે તેટલી મોટી કેમ ન હોય, પણ તે આંધીના ઝપાટા અને મુશળધાર વરસાદના પ્રવાહની સામે ટકી શકતી નથી. આ સુંદર ઘરતીના નંદનવનના સ્થાપક એને કોઈ રીતે ઉજ્જડ નહીં થવા દે. ભલેને દષ્ટો તેને બીમાર કરી દેવાના પેતરાઓ રચી રહ્યા હોય. વિશ્વને રક્ષણ આપનારી દેવસત્તાઓ નિર્ઝિય નથી. સૃષ્ટિને સંતુલિત બનાવવાના કામમાં લાગેલ છે. ભવિષ્યમાં નવ નિર્માતાઓની નવી પેઢી આપણામાંથી વિકસિત થશે જેની આગળ આજસુધી થઈ ગયેલ બધા સંતો, સુધારકો અને શહીદોએ કરેલો પુરુષાર્થ ઓછો લાગશે.

દેવમાનવોનો અવતાર :

આ દિવસોમાં એક પ્રચંડ શક્તિશાહી પ્રકાશવાન ઉદ્ઘારક પ્રગટ થઈ રહ્યો છે. તેની ઓજસ્વી જીવાળાઓ આખી દુનિયાના જીવંત અને સંવેદનશીલ મનુષ્યોને ઢંઢોળી ઉભા કરશે અને કાર્યક્ષેત્રમાં આવવા મજબૂર કરશે. આ દેવ સમુદ્દરાય દેખાવમાં ભલે રીછ, વાનર જેવો હોય પણ તેમનો પુરુષાર્થ એવો હશે, જે અસંભવને સંભવ બનાવવા જેવો માની શકાય. આવા લોકોના સમુદ્દરાય સાથે મળીને અવાંછનીયતાની વિરુદ્ધ સંઘર્ષમાં ઉત્તરશે અને વિશ્વકર્માની જેમ નવી દુનિયાનું સર્જન કરી દેશો, ત્યારે આંધળાઓને પણ લાગશે કે ચ્યાત્કાર થયો.

આપણા યુગનો અવતાર દરેકને બે સંદેશ આપશે, એક આત્માની શુદ્ધિ અને બીજો સતપ્રવૃત્તિઓની વૃદ્ધિ. નાશ અને નિર્માણની આ બે ધારી પ્રક્રિયા એક સાથે ચાલશે અને નકામા ટેકરાઓને પાડતી, ભયંકર ખાડાઓને ઓળંગતી, બધુ સમતળ કરતી આગળ વધશે. તેના પર નંદનવન અને ચંદનવન જેવા અસંખ્ય બગીચાઓ ઉગાડી શકાશે.

આકાશ પરથી ધરતી પર ઉત્તરનારી યુગચેતના ગંગાવતરણની જેમ ઉત્તરશે અને મત્સ્યાવતારને પાછળ પાડી દે તેવી ગતિથી આગળ વધશે. અગાઉ સાધન વગરના સત્યુગની તુલનામાં આજે પ્રમાણમાં વધારે સાધન સંપત્તિ અને બુદ્ધિ કૌશલ પ્રાપ્ત કરેલા લોકોને કારણે માત્ર સત્યુગનું પુનરાવર્તન જ નહીં થાય, પરંતુ ધરતી પર સ્વર્ગ ઉત્તરશે.

વિદ્યાના નામે શિક્ષણ :

વિદ્યાને અમૃત વરસાવનારી કહેવાય છે અને શિક્ષણને અત્રપૂર્ણ કહેવામાં આવે છે. શાળા કોલેજોમાં જે શિખવાડવામાં આવે છે, તેનો મુખ્ય હેતુ વધુ કમાવાની આવડત વધારવાનો છે. વિદ્યાનો હેતુ અને પરિણામ જુદાં જુદાં છે. તે વ્યક્તિત્વને વિકસાવે છે, પ્રતિભાને જાગૃત કરે છે, દાખિકોણને વિશાળ બનાવે છે અને હૃદયને મિત્રતા તથા ઉદારતાથી છલોછલ ભરે છે. પરંતુ કમનસીબી છે કે સંજીવની જેવી આ વિદ્યાને લોકો ભૂલી ગયા છે. આ જ મૂળભૂત કારણ છે, જેણે આ સુંદર સંસારને ખરાબ રીતે દીનહીન તેમજ અપરાધી પ્રવૃત્તિઓનો અખાડો બનાવી દીધો છે. મહાપરિવર્તનની જ્યારે પણ શરૂઆત થશે, ત્યારે તેનું એક જ ધ્યેય હશે કે વિદ્યાને જગાડવામાં આવશે. તેનો ફેલાવો કરવા માટે એટલો મહાન પ્રયાસ કરવામાં આવશે કે લાંબા સમયથી છવાયેલ ધુમ્મસને હટાવી શકાય અને એવો પ્રકાશ ફેલાવે જે સત્યનું દર્શન કરાવે, સત્યનું સ્વરૂપ સમજાવે.

વિદ્યાનો યુગ—પ્રજાયુગ આજકાલ તોફાની ગતિથી આગળ વધી રહ્યો છે. તેનું લક્ષ્ય નિશ્ચિયત અને નિર્ધારિત છે કે દરેક મસ્તકમાં નવી રીતે નવાં આંદોલનો પેદા કરવાં. અપનાવી લીધેલી માન્યતાઓ અને ધારણાઓ ગમે તેટલી જૂની કે જાણીતી હોય, તેમને તે ઉખાડીને ફકી દેશો, સાથે સાથે તે દૂરદર્શી સમજ અને વિવેકશીલતાની એવી વર્ષા કરશે કે જેના પ્રભાવથી યોગ્યતાનું બધે જ સ્વાગત થશે. વિવેક અને યોગ્યતાના બે આધાર જ નવા યુગની સ્થાપના કરશે. દરેક જણ તેનો સ્વીકાર કરશે અને ધરતી પર સ્વર્ગના અવતરણના સંકલ્પને પૂર્ણ કરશે.

* * * * *

(૨૧) સત્યુગનું પુનરાગમન (ઉજ્જવળ ભવિષ્યનું નિર્માણ)

જીવન જીવવાની તકલીફ કેમ પડી રહી છે ? :

મનુષ્યના વિકાસની અંતિમ સીડી ભાવ સંવેદના છે, જે હૃદયને સ્પર્શને કરુણાનો વિસ્તાર કરે છે. તેને અંતરની શ્રેષ્ઠતા પણ કહેવાય છે. સંવેદના સ્કુરવાથી જ સેવા—સાધના થઈ શકે છે. તપશ્ચર્યા અને યોગ સાધનાનું લક્ષ્ય પણ આ જ છે કે કોઈ પણ રીતે સંવેદના જગાડીને દેવત્વનો સાક્ષાત્કાર કરે. એ સત્ય છે કે સહદ્યી, સેવાભાવી, ઉદાર મનવાળા માત્ર દેવમાનવ ન રહેતાં પોતાના કાર્યક્ષેત્રને એવું બનાવે છે કે જેને સત્યુગનું પ્રારંભિક સંસ્કરણ કહી શકાય.

આજકાલ વિવિધ ક્ષેત્રોમાં જે પ્રગતિ થઈ છે તે અસાધારણ અને અભૂતપૂર્વ છે. પરંતુ આ કહેવાતી પ્રગતિ પોતાની સાથે દુર્ગતિના અનેક અનિષ્ટો ખેંચી લાવી છે. પ્રદુષણ, યુધ્યોન્માદ, અનાજની અછિત, અપરાધોની વૃદ્ધિ વિગેરે સમસ્યાઓ હદ બહારની વધી રહી છે. અસ્વસ્થતા, દુર્બળતા, ઝઘડા, વિશ્રાંતિ, છણકપટ જેવા દોષો માનવીય વ્યવહાર અને ચિંતનમાં વિકૃતિઓ ભરી રહેલ છે. બુદ્ધિશાળી વિચારકોની નજીકના ભવિષ્ય સંબંધી ભવિષ્યવાણી એવી છે કે આ રીત સર્વનાશ નોંઠરશે.

વિભીષીકાઓની પાછળનું અવલોકન :

વાસના અને તૃષ્ણાની ખાઈ(ખીણ) એટલી ઊંડી છે કે તેને કૂદવામાં કુબેરની સંપત્તિ અને ઈન્દ્રનું સામર્થ્ય પણ ઓછું પડે છે. આ ઉલ્જનના ભવબંધનમાં બંધાયેલો જીવ જીત જીતના અભાવોનો અનુભવ કરીને, અસમતોલ રહી તે ઉદ્દેગ, ચિંતા તથા આશાંકાનો ત્રાસ સહન કરતો રહે છે. ભાવિ અંધકારમય જણાય છે અને માનવ સમુદ્દરથી સામૂહિક આત્મહત્યા કરવા માટે તૈયાર થઈને બેઠો હોય તેમ જણાય છે. નદીમાં બંધથી પાણી રોકી નહેરો દ્વારા પાક ઉત્પાદનમાં લાભ લઈ શકાય છે. તે

રીતે પ્રાણવાન પરિજીનો જો પ્રયત્નપૂર્વક પોતાનો પુરુષાર્થ સર્જનના સારા આશય સાથે જોડે તો તેમની સાધના ચમત્કારી પરિણામ ઉત્પત્ત કર્યા સિવાય રહેતી નથી. આશા રાખી શકાય છે કે મનુષ્યમાં શ્રેષ્ઠતાનો ઉદ્યથશે તો આજનું વાતાવરણ બદલાઈ જશે.

મહાન પ્રયોજનના શ્રેચ્છાદિકારી બનો :

યુગ પરિવર્તનની દશ્ય પ્રક્રિયા તો પ્રમાણિક પ્રતિભાઓ હાથ ધરશે, પરંતુ તેની પાછળ આદશ્ય સત્તાનું અસાધારણ યોગદાન રહેશે. આજકાલ જે મહાન પ્રયોજનો માટે પરમેશ્વરની મુખ્ય ભૂમિકા સંપત્ત થનાર છે, તેનું શ્રેય તો તે જાગૃત, આદર્શવાદી અને પ્રતિભા સંપત્તોને જ મળશે કે જેઓએ પોતાના વ્યક્તિત્વને પરમ સત્તા સાથે જોડી શકવા જેવી સ્થિતિનું નિર્માણ કરી લીધું છે.

વર્તમાનમાં સમર્થતા, કુશળતા અને સંપત્તિનો જ્ય-જ્યકાર થાય છે. પરંતુ આ ત્રણોએ એટલી બધી મુશ્કેલીઓ પેદા કરી છે, જેનાથી બચવા વ્યક્તિ અને સમાજ ઝગ્ઝૂમી રહેલ છે. આ ત્રણોથી મોટી એક ચોથી શક્તિ છે – "ભાવ સંવેદના". આ શક્તિ દેવી સહાયના રૂપમાં જ્યારે મનુષ્યના સ્વચ્છ અંતરાત્મા પર ઉત્તરે છે તો તેને માલામાલ કરી દે છે. જ્યારે તે અંત:કરણની સાથે જોડાય છે, ત્યારે તેને દેવદૂત સ્તરનો બનાવી દે છે. આ એક જ આધાર પર સાધકમાં અનેકવિધ દેવી તત્વો ઉમેરાતા જાય છે.

યુગપરિવર્તનના આધારને એક શબ્દમાં રજૂ કરવો હોય તો એટલું કહેવાથી કામ ચાલી શકે છે કે આવનાર દિવસોમાં નિષ્ઠુર સ્વાર્થપરાયણતા દૂર થશે. તેની જગ્યાએ ઉદાર ભાવ સંવેદનાઓ અંત:કરણના ઉંડાણમાં પ્રસ્થાપિત થશે, પ્રચંડ માત્રામાં ઉભરાશે કે જે યુગને માલામાલ કરી દેશે.

સંવેદનાનું સરોવર સુકાવવા ન દઈએ :

સંગ્રહ અને ઉપભોગની લાલચ અને વ્યાકુળતા આજકાલ એવા ઉન્માદના રૂપમાં લોકમાનસ પર છવાયેલ છે કે તેના લીધે ધન જ સ્વાર્થસિધ્ધીનો આધાર જણાય છે. કોઈપણ વિભૂતિનો સંગ્રહ કોઈના

પણ માટે ઈચ્છિત નથી. સંગ્રહ કરનાર સ્વાર્થમાં આંધળો બની જાય છે. ભાવ સંવેદનાઓનો સ્ત્રોત સૂક્ષ્મ જવાથી મનુષ્ય નીચ કોટિનો બની જાય છે. સંવેદનાહીનોને પ્રેત જેવી અને સંવેદનશીલોને જીવિત જેવી ગતિવિધિઓ અપનાવતા નજરે જોઈ શકાય છે. કરુણા પ્રગટ્યા સિવાય બીજાની સ્થિતિ અને જરૂરિયાતોનો ઘ્યાલ રહેતો નથી. જ્યારે સંવેદના આત્મીયતાના રૂપમાં વિકસિત થાય છે ત્યારે માનવી બીજાના દુઃખને પોતાનું દુઃખ અને બીજાના સુખને પોતાનું સુખ માનવા લાગે છે. સંકુચિતતા અને નિષ્ઠુરતા જ એવી દુષ્પ્રવૃત્તિ છે જે અનાચારને પ્રોત્સાહન આપે છે અને તેના પરિણામ સ્વરૂપે અસંખ્ય સંકટો પેદા થાય છે. જો ભાવ સંવેદના જીવંત અને સક્રિય બને તો સર્જન અને સહયોગના આધાર પર પ્રગતિ અને કલ્યાણના સુઅવસર જ સર્વત્ર પેદા થશે.

સમસ્યાઓના ઉંડાણમાં ઉત્તરીએ :

આજકાલની સૌથી મોટી તાત્કાલિક સમસ્યાએ છે કે સમાજક્ષેત્રમાં ફેલાયેલી મુશ્કેલીઓથી કેવી રીતે મૂકિત મેળવવામાં આવે અને ઉજ્જવળ ભવિષ્યની સંરચના માટે શું કરવામાં આવે કે જેનાથી આરોગ્યપ્રદ અને સુવિકસિત જીવન જીવી શકવાનું સંભવ બની શકે?

જ્યાં સુધી મનુષ્યોનો વિશ્વાસ ઉચ્ચ સ્તરનો વિકસાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વધુ ઉત્પાદન અને વધુ વિતરણ માટે કરેલા બહારના પ્રયત્નો સફળ થશે નહીં. કહેવાતી પ્રગતિના વિશાળ સાધનો મળવા છતાંય ભયાનક સ્તરની દુર્ગતિનું વાતાવરણ કેમ બની ગયું છે? જવાબ મળશે કે બુદ્ધિભ્રમે આ અનર્થ પેદા કર્યો છે. તો શું બુદ્ધિને દોષિત છરાવવી? ના, તેનું નિર્ધારણ તો ભાવ સંવેદનાઓને આધારે થાય છે. ભાવ સંવેદનાના ક્ષેત્રમાં વિકૃતિઓ ભળી જવાથી સમૃદ્ધિ અને હોશિયારી હોવા છતાંય સર્વતોમુખી સંકટો જ હાથ લાગે છે. સુધારો પાયામાંથી કરવો પડશે. દુર્ભાવનાઓ હશે તો દુર્ભુદ્ધિ જ વધશે અને તેના આધારે દુર્ગતિસિવાય અન્ય કંઈ હાથમાં આવશે નહીં.

મનુષ્ય પર દેવત્વ અવતરણ દ્વારા સમગ્ર સમાધાન :

દેવમાનવોમાંથી પ્રત્યેકે પોતાની સગવડો અને મનમોજું ઈચ્છાઓ પર અંકુશ રાખવો પડે છે અને તેનાથી થયેલી બચતને ભગવાનના ચરણોમાં એટલે કે જનપરિષ્કાર માટે સમર્પિત કરવી પડે છે. આ જ સ્થિતિને મહાનતા કહે છે. આવી શ્રેષ્ઠતાને ચરિતાર્થ કરનારા દેવમાનવો કે દેવદૂતો કહેવાય છે. તેઓના પ્રબળ પુરુષાર્થના આધાર પર શાલીનતાનું વાતાવરણ બને છે અને સમગ્ર સંસાર આ જ આધાર પર સુંદર અને સમુશ્રત બની જાય છે. શારીરિક અને માનસિક સ્વાસ્થ્યનો વિનાશ કરવામાં અસંયમ અને દુર્ઘટસનો જ મુખ્ય કારણો છે.

ભગવાન અસંખ્ય રિધી-સિધીઓનો ભંડાર છે. મનુષ્ય ચાહે તો પોતાનું અંતઃકરણ શુદ્ધ કરીને તેમાંથી ધણણું પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જેથી કરીને તેનાથી પ્રત્યેકમાં પોતાનું ગૌરવ ઉભરાતું જોવા મળે છે અને સમગ્ર લોકચેતના પોતાની અંદર ગાઢ થઈ જાય છે. આવી સ્થિતિમાં પરમાર્થ જ સાચો સ્વાર્થ બની જાય છે. તેને અન્યની સગવડમાં પોતાની પ્રસતતા જણાય છે અને તેની પ્રસતતાનું કેન્દ્ર બીજાની સેવા-સહાયતામાં ગાઢ બની જાય છે. આવો વ્યક્તિ પોતાનું ચિંતન અને કિયાકલાપોને લોક કલ્યાણમાં અને સત્પ્રવૃત્તિ સંવર્ધનમાં જ જોઈ શકે છે. વ્યક્તિની ઉપર ભગવદ સત્તા ઉત્તરે તો તેને મનુષ્યમાં દેવત્વના ઉદ્યના રૂપમાં જોઈ શકાય છે. જો આ અવતરણ વ્યાપક બને, તો ધરતી પર સ્વર્ગના અવતરણની પરિસ્થિતિ જ સર્વત્ર દસ્તિગોચર થશે.

બસ એક જ વિકલ્પ - ભાવ સંવેદના :

આ તથયને હજાર વાર સમજું લેવું જોઈએ અને લાખવાર સમજાવવું જોઈએ કે મનઃસ્થિતિ જ પરિસ્થિતિઓની જન્મદાત્રી છે. એટલા માટે જો મનઃસ્થિતિઓના સંકટોને ખરેખર દૂર કરવા હોય તો, જન સમુદ્દરયના લોકોની મનઃસ્થિતિમાં દૂરદર્શી વિવેકશીલતાને જન્માવવામાં, વિકસાવવામાં અને અંતઃકરણમાં ઉંડે સુધી સમાવિષ્ટ કરવામાં આવે. અહીં આ વાત પણ ધ્યાન રાખવાની છે કે મનઃક્ષેત્ર અને બુદ્ધિક્ષેત્ર પણ સ્વતંત્ર નથી. તેમને ભાવનાઓ, મહેચ્છાઓ અને માન્યતાના આધાર પર પોતાની દિશા ધારાનું નિર્માણ કરવું પડે છે. તેમનું આદર્શવાદી શ્રેષ્ઠ

સ્વરૂપ અંતઃકરણમાં ભાવ સંવેદના બનીને રહે છે. આ એક જ તત્વ એટલું બધું સમર્થ છે કે બીજી કોઈ અન્ય અસમર્થતાઓ હોવા છતાંય ફક્ત આ વિભૂતિના આધારે માત્ર સ્વયંની નહીં, બલ્કે સમગ્ર સંસારના લોકોનો કાયાકલ્પ કરી શકાય છે. એકવીસમી સદી સાથે જોડાયેલ ઉજ્જવળ ભવિષ્યનો જો સુનિશ્ચિત આધાર છે, તો તે એક જ છે કે જનજનની ભાવ સંવેદનાઓને શ્રેષ્ઠ, આર્દ્ધ અને ઉત્ત્રત બનાવવામાં આવે.

એકવીસમી સદી ભાવસંવેદનાઓ વિકસાવવાનો સમયકાળ છે. આપણો તે ઉપેક્ષિત ક્ષેત્રને જ હરિયાળું બનાવવામાં નિષ્ઠાવાન માળીની ભૂમિકા બજાવવી જોઈએ. આ વિશ્વબાગ આ જ આધાર પર હરિયાળો અને સુગંધિત બની શકશે. તે સ્વર્ગલોકના નંદનવનની સરખામણી કરી શકશે, તેમાં આશ્ર્યય્ય પામવા જેવું નથી.

દાનવની નહીં, દેવની પસંદગી કરો :

સર્જન અને વિસર્જનની, પ્રગતિ અને પતનની શક્તિઓ દેવ અને દાનવોના નામથી ઓળખાય છે. મનુષ્ય ઈચ્છે તે સમુદ્દરયમાં જોડાવા સ્વતંત્ર છે. તેના કારણો જ મનુષ્યને પોતાના ભાગ્યનો નિર્માતા કહેવામાં આવે છે. બગાડવાનું કે સુધારવાનું કાર્ય કર્યાંથી થાય છે તે જાણવાની ઈચ્છા થાય તો અંતઃચેતનામાં બિરાજમાન મહેચ્છાઓને જ સૂત્રધાર માનવી પડશે. તેથી સ્વર્ગીય પરિસ્થિતિઓ પેદા કરવા ભાવ સંવેદનાને જગાડવી પડશે.

ભાવ સંવેદનામાં કરુણાનો સમાવેશ થવાથી બીજાઓ પણ આપણા જેવા જ દેખાય છે. આ આત્મભાવ સમગ્ર સંસાર સુધી ફેલાઈ જાય તો, કોઈને પણ નુકશાન પહોંચાડવાની અને સત્તાવવાની વાત વિચારતાં જ હાથ-પગ ધૂજવા લાગશે. પોતાને સ્વયંને દાનવ સ્તરનો નિષ્ઠુર બનવા માટે એવો કોઈ વ્યક્તિ તૈયાર થશે નહીં કે જેની છાતીમાં હંદય નામની કોઈ ચીજ છે. જેણો પોતાના કાર્યને અને વિચારણાને માત્ર મશીન બનાવ્યું નથી તેની આત્મસત્તા કરુણા બની સહકારિતા અને સેવા-સાધના માટે સતત આકુળ-વ્યાકુળ રહ્યા કરે છે. માનવીય ગરિમાની ઊંડાઈ સુધી ઉત્તરવાની સ્થિતિ જન્મે તો પછી માતા જેવું

વાત્સલ્ય પ્રત્યેક આત્મામાં પ્રગાટી શકે છે. તેથી કરીને દરેકના માટે હિત સાધનાના સિવાય બીજું કંઈ વિચારી ન શકે. આવું થશે ત્યારે તે મુંજવણોમાંથી એકપણ બચી શકશે નહીં, કે જે આજે સર્વ કોઈને ઉદ્વેગિત તથા આતંકિત કરી રહી છે.

* * * * *

(૨૨) પરિવર્તનની મહાન કાણ

પ્રસ્તાવિક :

આજકાલ ભૌતિક જગતની જ બોલબાલા છે. આત્મા તિરસ્કૃત થઈ ગયો છે. શરીર અને વૈભવ-વિલાસ જ મહત્વપૂર્ણ બની ગયેલ છે. આ પ્રત્યક્ષવાદ કહેવાય છે. જાદુગરોની જેમ નજર સામે જે જોવાય અને જોવડાવાય એ જ સાચું અને જેને માટે ઉંડાણમાં ઉત્તરવું પડે, પરિણામ માટે પ્રતીક્ષા કરવી પડે એ સર્વ જૂઠું. આત્મા દેખાતો નથી, પરમાત્માને પણ જોઈ શકાતો નથી એટલા માટે આ બંનેની માન્યતાઓ સમાપ્ત કરી દેવાઈ છે. ચેતના અને શ્રદ્ધા એટલા માટે અવિશ્વસ્ત બની ગઈ છે કે એને બટન દ્બાવતાં જ પ્રકાશ કે પંખો ચાલવાની જેમ પ્રત્યક્ષ જોઈ શકતી નથી. ગુપ્તને નહીં સમજવાને લીધે નીતિમત્તા, આદર્શવાદીતા અને ધર્મધારણાઓનો પણ અસ્વીકાર કરવામાં આવ્યો. એને કારણે માનવીય ગૌરવને અનુરૂપ શિસ્ત પણ લગભગ સમાપ્ત થઈ રહી છે.

વિજ્ઞાને અને પ્રત્યક્ષવાદે આપણાને સુખી બનાવ્યા છે ? :

એમાં જરાય શંકા નથી કે ભૌતિક વિજ્ઞાનના સાધન અને સગવડો વધારનારા પક્ષે, સમર્થ વ્યક્તિઓ માટે લાભ ઉઠાવવાના અનેક આધારો ઉત્પત્ત કર્યા છે. પરંતુ સુસંપત્ત, સમર્થ, ચતુર લોકો સંઘ્યાની દાખિએ ઘણા ઓછા છે, ભાગ્યે જ દસ હજારે દસ. વિજ્ઞાન દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ સાધન-સગવડોમાંથી મોટાભાગની એમના જ હાથમાં સંઘરાઈ ગઈ છે. એમણે જે ભેગું કર્યું છે, એ કયાંય આકાશમાંથી ટપકતું નથી. પરંતુ

અશક્ત લાગતા ભોળા શ્રદ્ધાળુઓને પછાત ગણીને તેમના અવિકારોનું અપહરણ કરીને મુદ્દીભર લોકોના હાથમાં એ સમૃદ્ધિ ભેગી થઈ છે. ગરીબી તેમના શોષણાનું પરિણામ છે. ભૌતિક વિજ્ઞાન જ્યાં શક્તિ અને સગવડો પેદા કરે છે, ત્યાં તેની પ્રત્યક્ષવાદી માન્યતાઓ નીતિ, ધર્મ, સંયમ, સ્નેહ, કર્તવ્ય વિગેરેને જૂઠી પણ ઠરાવે છે. આવી સ્થિતિમાં ઉદ્દંડતા સ્વીકારેલ સમર્થતાનું રાક્ષસ થઈ થવું સ્વાભાવિક છે. કહેવાતી પ્રગતિએ આવી જ નીતિમાતાની બોલબાલાવાળી સ્થિતિ પેદા કરી દીધી છે.

નીતિરહિત ભૌતિકવાદથી ઉપજેલ દુર્ગતિ :

ઔદ્યોગિકરણને નામે બનેલ કારખાનાએ સંપૂર્ણ સંસારને વાયુપ્રદુષણ અને જળપ્રદુષણથી ભરી દીધેલ છે. વિકસીત થઈ રહેલ અષુશક્તિના વિકિરણો વાતાવરણને ઘણાં બધું પ્રદુષિત બનાવી દીધું છે અને તેમાં વધારો થતો જાય છે, જેથી ત્રીજુ વિશ્વયુદ્ધન થાય તો પણ ભાવિ પેઢીઓને અપંગ જેવી હાલતમાં જ પેદા થવું પડશે. વધુ પડતી ઊર્જાના ઉપયોગો તાપમાન વધારી દીધું છે, જેથી હિમપ્રદેશ પીગળી જઈને પૂર લાવે જેથી દરિયા કિનારાનાં શહેરો અને બંદરો દૂબી જવાનો ખતરો પેદા થયો છે. ઓળોન નામનું પૃથ્વીનું કવચ ફાટી જવાથી, બ્રહ્માંડીય કિરણો પૃથ્વીને ભસ્મ કરી શકે છે. રાસાયણિક ખાતરો અને જંતુનાશકો પાક અને જમીનમાં ઝેર ભેળવી રહ્યાં છે, જે તંદુરસીને નુકશાન કરે છે. તેલ અને ખનીજ ભંડારોના ઝડપી ખોદાણથી જથ્થો ખલાસ થઈ જશે તથા પૃથ્વીમાં પોલાણ વધશે.

વધેલી નશાખોરી અને યૌનાચાર મનુષ્યની જીવની શક્તિને નષ્ટ-ભષ્ટ કરી દેશો. બૌદ્ધિક પ્રભરતા અને શીલ-સદાચારનું નામોનિશાન રહેશે નહીં. નિરસતાં, નિષ્હુરતા, નૃસંશતા વધે અને પરસ્પર સહયોગ કે પ્રેમભાવના જેવું કશું દેખાતું નથી. સામુહિક આત્મહત્યાની દિશામાં મનુષ્ય ઝડપથી આગળ વધી રહ્યો છે. વિજ્ઞાનનો વિસ્તાર અને જ્ઞાનની કમી સર્વનાશ જેવી વિષમ પરિસ્થિતિ પેદા કરવામાં વિલંબ થવા દેશો નહિં, એવું દેખાય છે.

મુંગવણાભરી સ્થિતિ અને સમાધાન :

જાણીતા અધ્યાત્મ સિધ્યાંતો અને રિવાજોમાં પણ વિકૃતિઓ અને
સં.ક.ગીતા : ૧૦૫

અવાંછનીયતાઓ ઘુસી ગઈ છે. લાખો સંત, સાધુ, ભજનિકો, પુજારીઓના સ્તરને અંદર-બહાર જોવાથી જણાઈ આવે છે કે એ ક્ષેત્રોમાં પણ મુશ્કેલીઓ સિવાય કરું બચ્યું નથી. આ નિરીક્ષણ અને પરિક્ષણથી સાબિત થાય છે કે જે લાંછન ભૌતિકવાદ ઉપર લગાડવામાં આવે છે, એવું આધ્યાત્મવાદ ઉપર પણ લગાડી શકાય છે. તેથી જણાય છે કે બંનેય ક્ષેત્રોમાં પોતપોતાના ઢંગની કુરૂપતાએ આધિપત્ય જમાવી દીધું છે. બંનેય રસ્તા અયોગ્ય જણાતાં પ્રશ્ન એ થાય છે કે એના સિવાય શું કોઈ ત્રીજો વિકલ્પ છે? આ મુંજવણની વચ્ચે એક ઉપાય એ જણાય છે કે ભૌતિક વિજ્ઞાને આધ્યાત્મ તત્વજ્ઞાનની સાથે જોડાઈ જોઈતું હતું અને આધ્યાત્મવાદનું એવું હોવું જોઈતું હતું કે જેને પ્રત્યક્ષવાદની કસોટી પર સાચું સાબિત કરી શકાય. બીજા શબ્દોમાં તેને વૈજ્ઞાનિક અધ્યાત્મવાદ કહી શકાય. એટલે કે આધ્યાત્મ અને વિજ્ઞાન એકબીજાનાં પૂરક બને અને કસોટી પર ખરા ઉતરે.

લેખકનો (તપોનિષ્ઠ ગુરુદેવનો) જાત અનુભવ :

સત્ય અને તથ્યને કેવી રીતે જાણી કે ઓળખી શકાય? એને માટે ભૌતિક ક્ષેત્રને આદર્શો સાથે જોડવાથી શું પરિણામ આવશે, એની તપાસનાનું કામ આ પંક્તિઓના લેખકે પોતાના ઉપર અજમાવવાનું યોગ્ય ગણ્યું. વિજ્ઞાનને શોધખોળ માટે પ્રયોગશાળાઓ, સાધનો અને વસ્તુઓ જોઈએ. જ્યારે આધ્યાત્મને માનવનું ચેતન શરીર જોઈએ. એ પ્રયોજનમાં પ્રવેશ કરનારનું વ્યક્તિત્વ શ્રેષ્ઠતાથી સંપત્ત હોવું જરૂરી છે. જો મનોભૂમિ અને જીવનચર્યા ગંદકીથી ભરેલી હોય તો સમજવું જોઈએ કે મંત્રની, પૂજા ઉપચારની તમામ કિયાઓ ઘણું કરીને નકામી સાબિત થશે.

મંત્ર વિજ્ઞાનની બાબતમાં જે કંઈ વાંચ્યુ, સાંભળ્યું અને કર્યું એ આધારે શરૂઆતના દિવસોમાં જ એટલો વિશ્વાસ જામી ગયો હતો કે આધશક્તિ નામથી ઓળખાતાં ગાયત્રીની શ્રેષ્ઠતા અને વરિષ્ઠતા શંકાવિહીન છે. ત્રિપદા કહેવાતી ગાયત્રી પ્રજ્ઞા, મેઘા અને શ્રદ્ધા બનીને એ સ્તર સુધી આત્મસાત્ર બની ગઈ અને સાચે જ લાગવા માંડયું કે એવું મનુષ્ય જીવન મળેલ છે કે જેને દેવતાઓને દુર્લભ અને દેવતરણ

શર્ષદો વડે ઓળખવામાં આવે છે. અધ્યાત્મનો એવો ચમત્કાર કહી શકાય કે જે ભૌતિક શક્તિઓની સરખામણીમાં વધુ સમર્થ છે. વિજ્ઞાન શરીર અને અધ્યાત્મની પ્રાણયેતના સાથે મળીને કામ કરી શકે તો સમજવું જોઈએ કે બધુ જ જીવંત બની ગયું. એક પ્રાણવાન દુનિયા તમામ શક્તિઓ સાથે નવેસરથી નવા કલેવરમાં પેદા થઈ ગઈ. ન તો વિજ્ઞાન જગડા કરનારું રહ્યું કે ન તો અધ્યાત્મ સાથે જોડાઈ ગયેલી કુરૂપતા માટે કોઈ શક્તિ બચી.

ત્રિધા ભક્તિ અને અનેની અદ્ભૂત શક્તિ :

ઉપાસનાનો કમ ચાલ્યો અને એને અનેકાનેક પરિક્ષણોની કસોટીઓ પર કસ્યા બાદ સાચો અને મજબૂત જણાયો. એ આધારે એક નવો સંદેશ આપી શકાય કે ઉપેક્ષિત, તિરસ્કૃત, મુશ્કેલીગ્રસ્ત અધ્યાત્મને જો પુનઃજીવિત કરી શકાય તો વિશ્વયેતના સાથે એક ઉચ્ચસ્તરીય વાતાવરણ જોડાઈ શકે છે. તેથી ખરેખર આગળ વધેલાં વિજ્ઞાનનાં ચરણોને આધ્યાત્મિક પ્રગતિ સાથે જોડી શકાય તો આપણે ભૂતકાળના સત્યુગ કરતાં પણ વધારે સારી સ્થિતિમાં પહોંચી શકીએ તેમ છીએ. આમ તો જે રીતે નવા આધારો ઉભા કર્યા છે એ જોતાં એમ પણ કહી શકાય કે અમે એથીય વધારે ઉંચા સ્તરનો 'મહા સત્યુગ' ભવિષ્યમાં આપણી આ ધરતી ઉપર ઉતારીને જંપીશું.

પોતાના પ્રયોગોમાં શરૂઆતથી જ એવું વ્રત ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું કે પરમ સત્તાની કૃપાથી જે કંઈ મળશે, તે સર્વ તેના જ વિશ્વબગીયાને શ્રેષ્ઠ, સમુન્નત, સુસંસ્કૃત બનાવવાને માટે ખર્ચવામાં આવશે. સાદા જીવન ઉચ્ચ વિચારના સિદ્ધાંતને સ્વીકારી બધી જ પિતૃક સંપત્તિ પરમાર્થી ઈમારતો બનાવવામાં ખર્ચી દીધી. પોતાની સિલકમાં કાણી કોડી પણ રાખી નથી. આ શુન્યાવકાશને ભગવાને પોતાની ચેતનાથી ભરી દીધી. જેના સહારે અલૌકિક સિદ્ધીઓ મળી. જેમાં મુખ્ય એક છે – યુગ સાહિત્યનું સર્જન. તે એટલા મોટા પ્રમાણમાં થયું કે એક વ્યક્તિ ઓછામાં ઓછા પાંચ જન્મોમાં અથવા પાંચ શરીર વડે જ આટલું સર્જન કરી શકે છે. આ પ્રયાસને સિદ્ધિ સ્તરનો ગણી શકાય છે.

બીજું કાર્ય છે – વિશાળ સંગઠનનું નિર્માણ. પહેલાં જે પાંચ
સં.ક.ગીતા : ૧૦૭

લાખની સંઘ્યા હતી તે પરચીસ લાખની થઈ છે. આ કમ એક થી પાંચ, પાંચથી પરચીસ, પરચીસથી એકસોહ પરચીસવાળી ગુણોત્તર પ્રક્રિયાને આધારે ઝડપથી આગળ વધી રહેલ છે. તે ક્ષેત્રો અને દેશોની સરહદો ઓળંગીને વિશ્વભરમાં સજજનોના સંવર્ધનની અને સત્પ્રવૃત્તિઓના સંવર્ધનનું કાર્ય કરે છે. આ કાર્ય માટે જેમણે નિર્માણ થયેલી હજારો પ્રજાપીઠોની ભવ્ય ઈમારતો જોઈ છે તે આ સિધ્યને સમજી શકે છે.

યોથી સિધ્યી છે – ઈર્ષાળું, દુર્જનો અને દ્વેષ કરનારા સામે સંઘર્ષ કરવાની. જન જન સુધી નાતજાતના ભેદભાદ વગર તથા સ્ત્રીઓ માટે ગાયત્રી મંત્ર ખુલ્લો કરવા જે સાહસ બતાવ્યું છે તે તપની શક્તિથી શક્ય બન્યું છે.

પાંચભી સિધ્યી છે તે મદદ માટે કોઈની પાસે હાથ ન લંબાવવો, જે રીતે ગંગા હિમાલયમાંથી ન સૂક્ષ્માય તેટલી જલરાશિ આપ્યા જ કરે છે. તે રીતે અહીં સ્વીકારેલ કિયાકલાપો વિનાવિધે ચાલ્યા કરે છે. છદ્રી સિધ્યી – પોતાના કરતાં પછાતો, દુઃખીઓ અને જરૂરતમંદોની સહાયતા કરવી તે માનવીનું કર્તવ્ય છે તે સિધ્યાન્તને આધારે અસંઘ્ય રડતાઓને હસતા કર્યા છે, પણ અહીં તે બતાવવું અપ્રાસંગિક છે. સાતભી સિધ્યી – એશી વર્ષની ઉંમરે શરીર, મન, સંકલ્પ અને પુરુષાર્થ ઘડપણમાં પણ યુવાની જીવંત કરી શકે છે એવા સ્તરનું પ્રયોગકર્તાનું જીવન છે.

ચચ્ચાને અપ્રાસંગિક, અનાવશ્યક અને અહેંકાર સ્તરનો ઉધ્યત ઉલ્લેખ સમજવામાં ન આવે એટલા માટે આ લાંબા પ્રસંગને એ લોકો માટે બાકી રાખવામાં આવે છે, જે શરીર ન રહેતાં કંઈક વધારે શોધવા અને બતાવવા જીજાસુહ્યો.

સાચા અધ્યાત્મવાદમાં રહેલી વિલક્ષણ શક્તિ :

શરીરબળ, ધનબળ, બુદ્ધિબળ, પદ અને સહયોગીઓનું બળ તે તમામ કરતાં આત્મબળ શ્રેષ્ઠ અને શક્તિશાળી છે. હકીકતમાં અધ્યાત્મવાદીએ લોકસેવક થવું જોઈએ. જનસાધારણાની સમસ્યાઓને હલ કરવામાં જો અધ્યાત્મનો ઉપયોગ નહીં થાય તો શ્રેષ્ઠતા કયાંથી પેદા થશે અને દાખ્લા કેવી રીતે નાખું થશે? પછી તો ભગવાનનો બાગ સૂકાતો, ચીમળાતો અને નષ્ટ-ભષ્ટ થતો જ જોઈ શકાશે. જો મૂર્ધન્ય લોકો

પોતાનાં કર્તવ્યોમાં જનકલ્યાણનો સમાવેશ નહીં કરે તો પછી, ઉત્કૃષ્ટતા, આદર્શવાદિતા, સુખશાંતિ અને પ્રગતિ માટે અત્યંત જરૂરી સહયોગ, સદ્ભાવના, સંયમ, સદાચારનું વાતાવરણ બની જ નહીં શકે. આજે તો પ્રત્યક્ષવાદ અને વધતા જતા વૈભવ દ્વારા જે અનાચાર ફાલ્યો છે તેની ઉપર અંકુશ લગાવવા માટે અધ્યાત્મ તત્વજ્ઞાનના પક્ષધરોએ આગદી હરોળમાં ઉભા રહેવું પડશે.

ભક્તિનો સંબંધ માત્ર ભાવ સંવેદના સુધી સીમિત છે કે પછી તેમાં જરૂરી શક્તિ પણ છે કે જે ભૌતિક વિજ્ઞાન દ્વારા પ્રસ્તુત કરેલ ઉપલબ્ધિઓની સરખામણી કરી શકે. જો એટલી શક્તિ ન હોય તો પછી પાટા ઉપરથી ઉત્તરી ગયેલ એન્ઝનને ઊંચકીને ફરીથી પાટા ઉપર ગોઠવવાનો પ્રયોગ કેવી રીતે થઈ શકશે?

માર્ગદર્શક ઉત્સુકતાની ઉચિતતાને સમજ્યા અને સાથે પોતાના ઉત્કર્ષને જોડ્યો કે જે મહાકાન્તિ સ્તરનું યુગ બદલવા જેવું મહાન પરિવર્તન કરી શકે. આ પંક્તિના લેખકે ભક્તિમાં શક્તિનું સંમિશ્રણ થવાના કેટલાય અનુભવ કર્યા છે અને ચમત્કાર જોયા છે. કોઈની પણ સામે હાથ લાંબો કર્યા સિવાય જ મોટાં પ્રયોજનો પુરાં થતાં આવ્યો છે તે વિલક્ષણ શક્તિનો પુરાવો છે.

ભક્તિ સાથે જોડાયેલ શક્તિ :

નિર્દેશક શક્તિ પોતાના ઈશારા પર ચાલનારી સમર્પિત વ્યક્તિ માટે એવી વ્યવસ્થા પણ કરે છે, જેવી રીતે મોરચા પર લડતા સૈનિકના જરૂરી સાધનો અને સગવડોનો પ્રબંધ સેનાપતિ કે સુરક્ષા વિભાગ કરે છે. જેણે આટલી મોટી વિશાળ રચના કરી છે અને મનુષ્યને એક હં સુધી નટખટપણું વર્તવાની છૂટ આપવા છતાંય જ્યારે જણાય કે તેની ઉંડતા હં ઓળંગી રહી છે, તો તેનો કાન પકડી સીધો રસ્તો સ્વીકારવા મજબૂર જ નહીં દંડ પણ આપી શકે છે. આને જ યુગપરિવર્તનની પૃષ્ઠભૂમિ કહી શકાય છે. આ છે એકવીસમી સદી ઉજ્જવળ ભવિષ્યની કલ્પના, મહાકાન્તિની અભૂતપૂર્વ યોજના.

પરંતુ જે કાર્ય થયું છે તેની સરખામણીમાં હજુ હજાર અને લાખગણું કાર્ય બાકી છે. તે અદશ્ય જગત સાથે સંબંધિત છે અને સુક્ષ્મ

સતરનું પણ છે. જે પરિવર્તન અને સુધારો કરવાનો છે તે પણ એવો છે કે જેને અભૂતપૂર્વ માની શકાય. આપણા સમયનું વ્યાપક પરિવર્તન એવા સતરનું અને એટલું વિશાળ છે કે તેને આજસુધી થયેલ સુધાર અને પરિવર્તનોની સરખામણીમાં અદ્ભૂત, અનુપમ અને અભૂતપૂર્વ કહી શકાય. સાધારણ પ્રયત્નોથી કામ ચાલે તેમ નથી. પરંતુ તે એટલું પ્રબળ, એટલું પ્રયંડ અને એટલું શક્તિશાળી હોવું જોઈએ કે જેને અસાધારણ કહી શકાય.

આશ્વાસન અને અનુરોધ :

સને ૧૯૮૦ની વસંતપંચમીથી એકાંતમાં પૂર્ણ સમય સુધી ચાલનારો સંપૂર્ણ આધ્યાત્મ સાધનાનો મારો ભવિષ્યો કાર્યક્રમ જાણી શિષ્ય સમૃદ્ધાય અને પરિજ્ઞનો, સાધકોમાં ખળભળાટ મચી ગયો. આવા ચિંતાતુર બધા લોકો સુધી સંદેશો પહોંચાડી દેવામાં આવ્યો હતો કે સૂક્ષ્મ સતરની ગતિવિધિઓ સ્વીકાર્યા પછી પણ હું મારી પોતાની પ્રત્યક્ષ જવાબદારીઓ નિભાવવામાં સમર્થ રહીશ. સૂક્ષ્મ ચેતનામાં પ્રત્યક્ષ જગતનેય પ્રભાવિત કરવાની શક્તિ હોય છે.

શાંતિકુંજ અમારા પ્રત્યક્ષ શરીરના રૂપમાં હાજર છે. ત્યાંથી સંબંધિત લોકોને જરૂરી પ્રેરણાઓ અને પ્રકાશકિરણો પણ મળતાં રહેશે. પ્રત્યક્ષ ભૂમિકા ભજવવાની ખામીને કોઈ એવું ન સમજી લે કે મૃત્યુ થઈ ગયું. દિવ્યતત્વ મરતાં નથી. જો તે મજબૂત હોય તો સ્થુળ શરીરનો ભાર અને બંધન દૂર થવાથી, તે એથી પણ વધારે ગતિશીલતાનો પરિચય આપવા લાગે છે. એવો પાકો વિશ્વાસ બેસી ગયો છે કે જીવિત રહેવા કરતાંય શરીર ન રહેવાથી સમર્થતા અને સક્રિયતામાં અત્યંત વધારો થઈ જાય છે. અમને ન જોઈ શકવાને કારણો કોઈ જરાય ઉદાસ થશો નહીં અને હંમેશા એ અનુભવ કરતા રહેશો કે અમે વધારે પ્રેમ, વધારે ઉત્કર્ષ અને સમર્થ સહયોગ આપવાની સ્થિતિમાં ત્યારે પણ હોઈશું જ, જ્યારે આ પંચમહાભૂતનું પુતળુ માટીમાં મળી જશે. જે પોકારશે, જે શોધશે અને અમે પ્રત્યક્ષ અને સમર્થ સહયોગ પ્રદાન કરતાં નજરે ચઢીશું.

મારી ભવિષ્યવાણી :

હવે વાત ભવિષ્યની આવે છે કે જ્યાં જાણીતી દુષ્પ્રવૃત્તિઓને
સં.કા.ગીતા : ૧૧૦

હટાવવી, અભાવોને દૂર કરવા અને સદાશયતાને વધારવાનું કાર્ય મુખ્ય છે. આ કાર્ય વિજ્ઞાન ગમે તેટલા પ્રયત્ન કરે તો પણ આ સમયની માગણીને પુરી કરી શકે તેમ નથી. પરંતુ એ વિશ્વાસ જરૂર રાખી શકાય છે કે ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહારમાં જો ઉત્કૃષ્ટતાનો અસાધારણ વધારો થાય તો તમામ મુશ્કેલીઓ આપમેળે જ ઉકેલાતી જશે.

વિજ્ઞાન ભવિષ્યમાં પણ અનર્થ જ પેદા કરશે એવી શંકા કોઈ એ કરવાની જરૂર નથી, કારણ કે ખનિજતેલ, વિદ્યુત ઉત્પાદન જેવાં સ્ત્રોત જ સૂકાઈ જશે, પછી વિજ્ઞાન કેવી રીતે જીવનું રહેવાનું હતું. લોકોને ફરીથી પ્રાકૃતિક જીવન જીવનું પડશે કે જેમાં વિકૃતિઓને ફાલવાની કોઈ જ ગુંજાઈ શાનથી.

વિજ્ઞાન જીવનું તો રહેશે પરંતુ એનું નામ ભૌતિક વિજ્ઞાન ન રહેતાં સ્વરૂપ બદલાઈ અધ્યાત્મ વિજ્ઞાન બની જશે. એ આધાર સ્વીકારતાં જ તમામ મુશ્કેલીઓ ઉકલી જશે કે જે અત્યારે ભયંકર જણાય છે. એ જરૂરિયાતોને પ્રકૃતિ પુરી કરશે કે જેના અભાવમાં મનુષ્ય અત્યંત ઉદ્દ્વિજન, શંકાશીલ અને આત્મકિત જણાય છે. એકવીસમી શતાબ્દીમાં ન તો મોટા યુદ્ધો થશે કે ન રોગચાળો ફેલાશે કે ન તો વસ્તીવધારાના કારણે વસ્તુઓની અછત થશે. જાગૃત નારી જરૂર વિનાનાં અનાવશ્યક સંતાનો પેદા કરવાથી ઈન્કાર કરશે. નારીપ્રધાન એકવીસમી સદીનું વાતાવરણ એવું હશે કે જેને સરસ્વતી, લક્ષ્મી અને દુર્ગાની સંયુક્ત શક્તિ દ્વારા સ્વીકારેલ ગતિવિધિઓ કહી શકાય. શિક્ષણ ઉદ્દર્પૂર્તિ પૂરતું રહેશે નહીં, પરંતુ તેનું સ્વરૂપ વ્યક્તિઓને પ્રમાણિક, પ્રભર અને પ્રતિભા સંપત્ત બનાવવાની જવાબદારી પૂર્ણ કરનારું રહેશે.

આ બધું કેવી રીતે થશે? ચેતનાની વર્ષા અસાધારણ રૂપે વરસશે અને આવું પરિવર્તન અનાયાસે જ થતું જશે. જેને વસંતઋતુનું અભિનવ અભિયાન કહી શકાય અથવા ઉજ્જવળ ભવિષ્યને સાથે લઈને આવનાર 'સત્યુગનું પુનરાગમન' કહેવામાં આવે. એકવીસમી સદીનું ઉજ્જવળ ભવિષ્ય આ જ આધારોની સાથે અવતરિત થશે કે જેની પૃષ્ઠભૂમિ હાલ બની રહી છે. અસ્તુ.

* * * * *

નાણાનો નવો વહેવાર

યુરોપના દેશોએ ચાલુ કીધો નાણાંનો નવો વહેવાર,
આ બધાનું એક જ નાણું જગમાં 'યુરો' તરીકે ઓળખાય,
તે રીતે દુનિયા આખીમાં આવશે, એક જ નાણાંનો વહેવાર,
માત્ર એક બેન્કમાં ખાતુ, અન્યમાં ખોલે તો થાય ગુનેગાર.

જે ચલણથી ચાલવાનો હોય દુનિયા આખીનો કારભાર,
એક લાખથી વધુ ઓટોમેટિક ટ્રેઝરીમાં લઈ લેશે સરકાર,
ફિક્સડ ડિપોઝિટો નીકળી જશે, માત્ર ચાલુ ખાતાનો વહેવાર,
કહો આમાં કઈ રીતે કોઈ થઈ શકે ? ગરીબ કે પૈસાદાર.
એક લાખની મૂડી તમારી વાપરવી હોય તેમ વપરાય,
ઓછી થાય તો રોજગાર ધંધાથી ભલે ભરાતી જાય,
પણ એક લાખ ઉપર થાય તે સીધા સરકારમાં જાય,
સમાનતાના આવા વહેવારથી બધા સમાન થઈ જાય.

જમીન યુનિટોની થશે, વ્યક્તિગત ઉતારા બધા જાય,
હીરા, માણોક, રત્ન કે સોનું સરકારની તિજોરીમાં જાય,
વ્યક્તિદીઠ નક્કી ચોરસફૂટનું મળી શકશે બાંધકામ,
લાર્જ ફેમિલી વહીવટ કરશે, બંગલાના નહી મળે દામ.

નવા ભગવાનની આ યોજના, ધનિકોને નહી ગમે લગાર,
સતાને નાણાં છોડવાં કોને ગમે ? સંઘર્ષ થશે પારાવાર,
લોકોની સાન ઠેકાણો લાવવા, મરશે મિલિયન એક હજાર,
હદ્દ્ય પરિવર્તનથી લોકો બદલાશોને, કરશે સર્વ સ્વીકાર.

મિયાં કુસકીની વાત નથી, દિવ્યદ્રષ્ટાઓની છે આ વાણી,
માત્ર ત્રીસ વર્ષમાં જો જો, ઉથલપાથલ ખૂબ ભારે થવાની,
જર, જમીન, જોરુ વધારી, પાપનાં પોટલાં ના બાંધો ભારી,
અચાનક એટેક ન આવે માટે, ખાલી થતા રહો મનમારી.

ચોરી, લૂંટફાટ, ભ્રષ્ટાચાર, આપધાત બિલકુલ જનાર,
ચોથા ભાગનું પોલીસ ખાતું ચલાવી શકશે વ્યવહાર,
આવકવેરા ખાતું બિલકુલ જશે, વધુ મૂડીની માલિક સરકાર,
હજારો વર્ષ સુધી સત્યુગ રહેશે, મળશે સાચો આનંદ પારાવાર.

(કલિકવાણીમાંથી)

સારાંશકર્તાનો ટૂંકમાં પરિચય

ગાયત્રી પરિવારમાં પ્રવેશ અને કાર્ય :

- સન ૧૮૬૮માં પ.પૂ. ગુરુદેવને હસ્તે ગાયત્રી મંત્રની દીક્ષા લીધી.
- સન ૧૮૭૭માં હરિદ્વાર ખાતે પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ સંચાલિત પ્રાણ પ્રત્યાવર્તન શિબિર કરી. ત્યારબાદ પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ તથા વંદનીયા માતાજી સંચાલિત જુદા જુદા પ્રકાર અને હેતુઓવાળી ઘણી શિબિરો તથા અનુષ્ઠાનોમાં પત્ની સહિત ભાગ લીધો.
- સાપ્તાહિક સત્સંગો, પ્રાર્થનાઓ, કર્મકંડો, યજો, પત્રિકાના ગ્રાહકો બનાવી તેનું વિતરણ, જ્ઞાનઘટના સભ્યો બનાવી પ્રાપ્ત અંશદાનનો સદૃપ્યોગ, મિશનના સાહિત્યનો પ્રચાર-પ્રસાર વગેરે કાર્યો દ્વારા ઘણા યુગ સૈનિકો બનાવ્યા.
- ગાયત્રી પ્રજ્ઞાપીઠ, ખેતીવાડી, આણંદ તથા ગાયત્રી સેવાશ્રમ ટ્રસ્ટ, અંબાજીમાં સ્થાપક ટ્રસ્ટી તરીકે રહી અશ્રીમ ભૂમિકા નિભાવી. તાલુકા તથા જલ્લા કક્ષાએ સંગઠનમાં સેવા આપી.
- બાર વર્ષીય યુગસંવિ મહાપુરશ્વરણમાં સજોડે જોડાયા. જેની અર્ધપૂર્ણાંધૂતિ માટે સન ૧૮૮૫માં આંબલખેડા ખાતે અને પૂર્ણ પૂર્ણાંધૂતિ માટે સન ૨૦૦૦માં હરિદ્વારમાં ભાગ લીધો.
- સન ૨૦૧૧માં પૂજ્ય ગુરુદેવની હરિદ્વાર ખાતે જન્મ શતાબ્દીમાં અને ત્યારબાદ જન્મભૂમિ માટી સંકલ્પ સમારોહ તથા દીલ્હી ખાતે પૂજ્ય ગુરુદેવની ટપાલ ટીકીટ વિમોચન સમારોહમાં ભાગ લીધો.

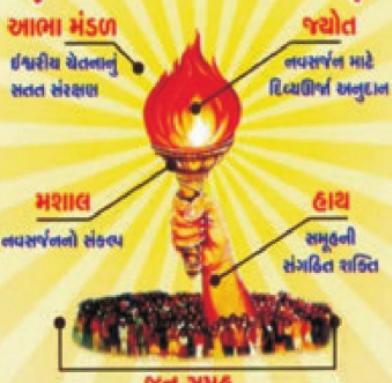
લેખન :

પૂ. ગુરુદેવની પ્રેરણા તથા પૂ. દાક્તર સાહેબ તથા પરમ વંદનીયા દીઠીના આશીર્વાદથી કરેલ સાહિત્ય સેવા...

- (૧) કલિક અવતારનું આગમન (ગુજરાતી) જેનું હિન્દી, મરાઠી તથા અંગ્રેજીમાં અનુવાદ થયો છે.
- (૨) વાગ્મય ગ્રંથો દુટ તથા દુપનો ગુજરાતી અનુવાદ કર્યો.
- (૩) સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ માટે બોધવચનો પુસ્તકનું સંપાદન
- (૪) કાન્તિધર્મી સાહિત્યનો સારાંશ ભાગ-૧, ૨, ૩ અલગથી તેમજ બાદમાં કાન્તિધર્મી ગીતા નામે પુસ્તક પ્રકાશિત કર્યા.
- (૫) ઉપર નં. ૪ મુજબ કાન્તિધર્મી ગીતાનો સંક્ષિપ્ત કાન્તિધર્મી ગીતા તરીકે સારાંશ કર્યો.
- (૬) સાવધાન! શિવ બનશે મહાકાળ!
- (૭) આગામી મહાવિનાશ સે બચે (હિન્દી)
- (૮) કાવ્ય સંગ્રહો – (અ) યુગો ગાશે ગાથા (બ) માનવતાનાં ગીતો (ક) સત્યયુગની વાણી (દ) કલિકવાણી.

બિશ્વારકાન્તિ આપિયાન

જન સમૂહ

સત્તી ઈચ્છા - સાસ વિશ્વારાણાં લઘા વગોનાં કર્મક નશનારી

ભ્રદ્ધીય ડૉ. પ્રશાંત પંડ્યાજી

પરમ ભ્રદ્ધીય શેલદીઠી

કાન્તિધરી સાહિત્ય - ચુગા સાહિત્ય - ચુગા ગીતા છે